

Journal of Chandrakasemsarn

วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปีที่ 32 ฉบับที่ 01 (มกราคม - มิถุนายน 2569)

Vol.32 No.01 [January - June 2026]

ISSN (Online) : 2651-1975, ISSN (Print) : 0858-0006

วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2569

บรรณาธิการแถลง

วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) พ.ศ. 2569 เป็นวารสารระดับชาติที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1 โดยได้รับการรับรองคุณภาพในปี พ.ศ. 2568-2572 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการรักษามาตรฐานในการเผยแพร่ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพสูง

วารสารฉบับนี้ได้นำเสนอบทความทั้งหมด 10 เรื่อง โดยแบ่งเป็นบทความวิชาการ 1 เรื่อง และบทความวิจัย 9 เรื่อง ที่มาจากองค์ความรู้ที่หลากหลาย ประกอบไปด้วย

บทความวิชาการ เรื่อง “การบูรณาการเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอเพื่อการประชาสัมพันธ์” เป็นการนำเสนอความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติผ่านกรณีศึกษาการจัดแสดงดนตรี “The Next Chapter Concert” โดยใช้การผสมองค์ความรู้ด้านเทคนิคการผสมเสียงขั้นสูงเข้ากับทักษะการแสดงและการผลิตวิดีโอ

สำหรับกลุ่มงานวิจัยทางการศึกษา เป็นบทความที่มุ่งยกระดับสมรรถนะของผู้เรียนและสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

บทความวิจัย เรื่อง “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์และความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา” สะท้อนให้เห็นว่าการผสมเป้าหมาย SDGs เข้ากับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ กุญแจสำคัญในการสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์

บทความวิจัย เรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ผ่านกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และรูปแบบการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษากลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏกรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม” ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการผสมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เข้ากับกรอบ PTRU Model ช่วยยกระดับสมรรถนะวิชาชีพและทักษะดิจิทัลได้อย่างโดดเด่น และสามารถตอบโจทย์ที่ท้าทายในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้

บทความวิจัย เรื่อง “การสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์” นำเสนอการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบเนื้อหาอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานสามารถฝึกฝนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และได้นำเสนอรูปแบบการจัดทำสื่อที่บูรณาการเนื้อหาภาคทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติจริง ผ่านการผสมผสานภาพประกอบและวิดีโอสาธิต เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการขับร้องเพลงไทยให้เข้าถึงได้ง่าย

บทความวิจัย เรื่อง “องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5” นำเสนอองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการในการนิเทศการศึกษาแบบเสริมพลัง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนากระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ เชื้อต่อการปฏิบัติงานของครู และบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากกลุ่มงานวิจัยทางการศึกษาแล้ว วารสารฉบับนี้ยังนำเสนอประเด็นการวิจัยที่มุ่งสะท้อนภาพสังคม วัฒนธรรม และการจัดการในบริบทร่วมสมัย ดังนี้

บทความวิจัย เรื่อง “วัฒนธรรมและบุคลิกภาพวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม” สะท้อนภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของ “นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่” ผ่านมุมมองทางมานุษยวิทยา วัฒนธรรม โดยใช้ให้เห็นว่าเยาวชนกลุ่มนี้สามารถก้าวข้ามภาพจำและกรอบสังคมเดิม มีความยืดหยุ่น ผสานทักษะวิชาชีพเข้ากับความคิดสร้างสรรค์ และมีจิตสำนึกทางสังคมที่พร้อมรับมือกับโลกยุคดิจิทัลได้อย่างมีศักดิ์ศรี

บทความวิจัย เรื่อง “จากเมืองพักส้นสู่การพลิกโฉม: กรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้างเพื่อพัฒนา มรดกโลกสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งให้เห็นถึงความท้าทายของการท่องเที่ยวแบบไปเช้า-เย็นกลับ และนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง 4 เสาหลัก เพื่อเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการพลิกโฉมเมืองมรดกโลกจากการท่องเที่ยวเชิงมวลชน ให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ที่สร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อชุมชนอย่างยั่งยืน

บทความวิจัย เรื่อง “ประเพณีบุญไฮไทโซ่กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม” นำเสนอการประกอบสร้างประเพณีใหม่บนรากฐานความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทโซ่ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร งานวิจัยชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของอดีต แต่เป็นพื้นที่เชิงกลยุทธ์ในการต่อรองอัตลักษณ์ สร้างการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถนิยามภาพจำของตนเองและดำรงอยู่ร่วมกับสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีศักดิ์ศรี

บทความวิจัย เรื่อง “วิจัยนาฏศิลป์สร้างสรรค์รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” นำเสนอการประพันธ์บทร้องและออกแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่สะท้อนพระราชกรณียกิจด้านการสืบสาน รักษา และต่อยอด โดยผสมผสานท่ารำตามแบบแผนเข้ากับท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ พร้อมกำหนดผู้แสดงเป็นตัวละคร พระ นาง ยักษ์ และลิง เพื่อสื่อความหมายถึงความหลากหลายของพสกนิกรภายใต้พระบรมโพธิสมภาร นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยที่บูรณาการเข้ากับบริบทของสังคมร่วมสมัยได้อย่างทรงคุณค่าและงดงาม

บทความวิจัย เรื่อง “บทบาทผู้จัดการเครือข่ายนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม” แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากผู้ให้บริการจัดเก็บและกำจัดขยะแบบดั้งเดิมสู่การเป็น “ผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย” โดยผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจะเกิดความยั่งยืนได้จริง เมื่อรัฐทำหน้าที่ประสานเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง

ผสมกับการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตั้งแต่ระดับครัวเรือน เพื่อให้การจัดการขยะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ทางกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณเจ้าของบทความวิชาการและบทความวิจัยทุกท่าน ที่ให้ความสนใจลงเผยแพร่ในวารสารจันทร์เกษมสาร รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการพิจารณา กลับกรอง และให้ข้อเสนอแนะแก่เจ้าของบทความ เพื่อให้วารสารจันทร์เกษมสาร ได้บทความที่มีคุณภาพสำหรับผู้สนใจจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ

การบูรณาการเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอเพื่อการประชาสัมพันธ์	<i>Integration of Multitrack Audio Recording and Video Production Techniques for Public Relations</i>	A1
---	---	----

บทความวิจัย

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์และความตระหนักด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของผู้เรียน ในระดับอุดมศึกษา	<i>The Results of Organizing Integrated Science Learning Activities with Sustainable Development Goals to Develop Scientific Thinking Ability and Sustainable Development Awareness among Higher Education Students</i>	R1
วัฒนธรรมและบุคลิกภาพวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	<i>Culture and Personality of Thai Teenagers in Industrial Technology Context</i>	R17
องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5	<i>Factors of Empowering Supervision of Primary School Administrators under the Inspection Office 5</i>	R33
การพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ผ่านกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และรูปแบบการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษากลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	<i>Developing the Professional Competencies of New Generation Social Studies Teachers through the Creation of Learning Communities and Models for Producing Educational Innovators in Rajabhat Universities: A Case Study of Chandrarakasem Rajabhat University</i>	R49
จากเมืองพักสัญจรสู่การพลิกโฉม: กรอบแนวคิดเชิงฟื้นฟูเพื่อพัฒนามรดกโลกสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	<i>From Transit to Transformation: A Regenerative Framework for Evolving a World Heritage City into a Learning Destination: The Case of Ayutthaya</i>	R65
ประเพณีบรูไฮไทโซกับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม	<i>The Bru Hai Tai So Tradition and the Construction of Cultural Space</i>	R81
การสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	<i>Development of a Basic Thai Singing Skills Training Package in an Electronic Book Format</i>	R97
วิจัยนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เรื่อง “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล”	<i>Creative Dancing Art: “Ram Tha-Wai Phra Phon Chaloeam Chalong 72 Phra Chansa Maha Mongkhon”</i>	R111

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทบาทผู้จัดการเครือข่ายนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม	R127
<i>The Role of Ban Kum Subdistrict</i>	
<i>Administrative Organization as a Policy</i>	
<i>Network Manager in Driving Participatory</i>	
<i>Circular Economy-Based Waste Management</i>	
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ	A
หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสาร	B
คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ	C
เกี่ยวกับกองบรรณาธิการ	F

การบูรณาการเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอ เพื่อการประชาสัมพันธ์

ทรงกฤษณ์ คมสัน

สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Corresponding author E-mail: songkrit.k@chandra.ac.th

บทความวิชาการนี้มีเป้าหมายเพื่อถอดบทเรียนจากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็ก และการผลิตวิดีโอ เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมทางดนตรีเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา “The Next Chapter Concert” ซึ่งเป็นการจัดแสดงดนตรีของนักศึกษาหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีดนตรีสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

การบูรณาการได้เน้นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและปฏิบัติการจากรายวิชาหลักสองส่วน ได้แก่ 1) วิชาเทคนิคการผสมเสียงในระบบออดิโอขั้นสูง สำหรับการจัดการและปรับปรุงคุณภาพเสียงที่บันทึกจากแหล่งกำเนิดเสียงหลายช่องเสียง และ 2) วิชาทักษะวิชาเอกดนตรีขั้นสูง 1 ซึ่งครอบคลุมถึงทักษะการแสดง การจัดการ และการถ่ายทอดเนื้อหาทางดนตรี การบูรณาการในครั้งนี้มุ่งเน้นการสร้างสรรค์ผลงานเผยแพร่ที่มีคุณภาพระดับมืออาชีพ ทั้งในด้านความคมชัดของเสียงและการนำเสนอภาพ เพื่อให้สามารถดึงดูดและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การผสมผสานระหว่างเทคนิคการบันทึกเสียงมัลติแทร็กที่ซับซ้อนกับการตัดต่อและเผยแพร่วิดีโอผ่านช่องทางดิจิทัลได้ช่วยเสริมสร้างทักษะทางเทคนิคและทักษะการทำงานร่วมกันของนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวยังเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ทางดนตรีและศิลปะในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการรายวิชาเพื่อตอบโจทย์การทำงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การบันทึกเสียงมัลติแทร็ก การผลิตวิดีโอ การประชาสัมพันธ์ดนตรี เทคโนโลยีดนตรีสร้างสรรค์ การบูรณาการรายวิชา

Integration of Multitrack Audio Recording and Video Production Techniques for Public Relations

Songkrit Komsun

Department of Western Music, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

Corresponding author E-mail: songkrit.k@chandra.ac.th

Abstract

This academic article aims to draw lessons from integrating knowledge of multitrack audio recording techniques and video production for the purpose of disseminating and promoting creative musical activities. The case study is “The Next Chapter Concert”, a musical performance by students of the Master of Music Program in Creative Music Technology, Chandrakasem Rajabhat University.

The integration emphasizes the application of theories and practices from two core courses; 1) Advanced Audio Mixing Techniques, used for managing and enhancing the quality of audio recorded from multiple sources, and 2) Master Music Skills 1, which covers performance skills, management, and musical content delivery. The objective of this integration is to create professional-quality promotional content in terms of both sonic clarity and visual presentation, ensuring effective engagement with the target audience.

The synthesis of complex multitrack audio recording techniques with digital video editing and distribution has tangibly strengthened students' technical and collaborative skills. Furthermore, this process serves as a learning model that can be effectively applied to the production of promotional media for music and arts in various other contexts. It demonstrates the success of an integrated learning approach designed to meet the demands of the modern creative industries.

Keywords: Multitrack Audio Recording, Video Production, Music Public Relations, Creative Music Technology, Course Integration

บทนำ

ในยุคที่สื่อดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ผลงานศิลปะและดนตรี การสร้างสรรค์เนื้อหาที่มีคุณภาพสูงทั้งด้านภาพและเสียงจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้ บทความวิชาการนี้มีที่มาจากจากการปฏิบัติการจริง ณ ห้องซ้อม 1002 ของสาขาวิชาดนตรีสากล อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ในวันอาทิตย์ที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการบูรณาการความรู้และทักษะขั้นสูง ในการผลิตสื่อดนตรี

การดำเนินงานในครั้งนี้เป็นการบูรณาการรายวิชาจากหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีดนตรีสร้างสรรค์ ได้แก่ รายวิชาเทคนิคการผสมเสียงในระบบ ออดิโอขั้นสูง และ รายวิชาทักษะวิชาเอกดนตรีขั้นสูง 1 เพื่อจัดการแสดงดนตรีในชื่อ “The Next Chapter Concert” ในวันอาทิตย์ที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2568 และผลิตเป็นสื่อวิดีโอคุณภาพสูง สำหรับการเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยที่เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ที่ผู้เรียน ต้องบริหารจัดการทั้งด้านเทคนิคดนตรีและการผลิตสื่อแบบครบวงจร (Chiangthong & Nakpee, 2024)

หัวใจของกระบวนการนี้ คือ การประยุกต์ใช้อุปกรณ์และซอฟต์แวร์มาตรฐานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ดิจิทัลมิกเซอร์ X32 (Behringer X32 Digital Mixer) สำหรับการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กที่แม่นยำและหลากหลายช่องสัญญาณ จากนั้นจึงนำไฟล์เสียง มาตัดต่อและผสมเสียงขั้นสูงในโปรแกรม Cubase เพื่อให้ได้คุณภาพเสียงระดับสตูดิโอ ขณะที่มิติของการผลิตวิดีโอได้ใช้ซอฟต์แวร์ OBS (Open Broadcaster Software) ในการจัดการภาพ การซ้อนทับข้อมูล และการส่งออกวิดีโอขั้นสุดท้าย (Faure-Carvallo et al., 2022)

บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอขั้นตอนและผลลัพธ์ของการบูรณาการเทคนิคการบันทึกเสียงมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอ โดยมีกรณีศึกษา คือ การประชาสัมพันธ์คอนเสิร์ต “The Next Chapter Concert” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการสร้างสรรค์ผลงานเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในบริบทการศึกษาดนตรีสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมต่อไป

แนวคิดในการบูรณาการเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอเพื่อการประชาสัมพันธ์

การบูรณาการใช้แนวคิดการบูรณาการองค์ความรู้จาก 2 แนวคิดหลัก ดังนี้

1. แนวคิดด้านเทคนิคการบันทึกเสียงมัลติแทร็กและผสมเสียงขั้นสูง มุ่งเน้นไปที่หลักการจัดการและปรับปรุงคุณภาพเสียงที่บันทึกจากแหล่งกำเนิดเสียงหลายช่องเสียง โดยใช้เทคนิคการผสมเสียงขั้นสูง เพื่อให้เกิดความสมดุลของเสียง ทิศทางของเสียง และความคมชัดของเสียง ซึ่งการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการแก้ไขข้อผิดพลาดและการปรับปรุงคุณภาพเสียงในภายหลัง (Samuels, 2024)

2. แนวคิดด้านทักษะการแสดงและการถ่ายทอดเนื้อหาดนตรี อาศัยทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาทักษะการแสดงออกทางดนตรี และการถ่ายทอดสาระเนื้อหาของบทเพลง โดยทักษะนี้รวมถึงความสามารถในการแสดงดนตรี การสื่อสารอารมณ์ และการจัดการการแสดงบนเวที ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของภาพรวมวิดีโอที่ใช้ประชาสัมพันธ์ (López-Iñiguez et al., 2022)

ขั้นตอนในการบูรณาการเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอเพื่อการประชาสัมพันธ์

วิธีการดำเนินงานในครั้งนี้เป็นขั้นตอนเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นกระบวนการทางเทคนิคในการบูรณาการการบันทึกเสียงมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอหลายมุมกล้องสำหรับการประชาสัมพันธ์คอนเสิร์ต "The Next Chapter Concert"

ภาพที่ 1 การปฏิบัติการ ณ ห้องซ้อม 1002 อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ในวันอาทิตย์ที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2568

การเตรียมอุปกรณ์และโครงสร้างระบบ

การดำเนินการเริ่มต้นจากการเตรียมความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์ ณ ห้องซ้อม 1002 อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ในอาทิตย์ที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2568 มีการจัดวางระบบที่เชื่อมโยงกันระหว่างเสียงและภาพ โดยมีการใช้ดิจิทัลมิกเซอร์ X32 เป็นฮาร์ดแวร์สำหรับการนำเข้าสัญญาณเสียง และใช้ซอฟต์แวร์ Cubase ในการบันทึกเสียง ขณะที่มิติของการผลิตวิดีโอได้ใช้ซอฟต์แวร์ OBS (Open Broadcaster Software) ในการจัดการภาพ การซ้อนทับข้อมูล และการส่งออกวิดีโอขั้นสุดท้ายดังนี้

ตารางที่ 1 การจัดวางระบบที่เชื่อมโยงกันระหว่างเสียงกับภาพ

อุปกรณ์/ ซอฟต์แวร์	หน้าที่หลัก	รายละเอียดการเชื่อมต่อ
1. X32	Preamp, A/D Converter, Audio Interface (32x32)	เชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์ผ่านสาย USB Type-B (Card Slot) เพื่อส่งสัญญาณเสียงมัลติแทร็ก เข้าสู่ Cubase
2. Cubase	บันทึกเสียง ผสมเสียง	ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการบันทึกสัญญาณ 32 ช่องสัญญาณที่ส่งมาจาก X32
3. OBS	บันทึกวิดีโอหลาย กล้อง สลับภาพ	ใช้จับภาพจากกล้องวิดีโอหลายตัว และรับสัญญาณจาก X32 เพื่อ Sync เสียง กับวิดีโอเบื้องต้น
4. Microphones	รับสัญญาณเสียง จากแหล่งกำเนิด	ไมค์ชุดกลอง (Kick, Snare, Hihat, Toms, Overheads) ไมค์เครื่องดนตรี ไมค์ร้อง
5. Headphone Amplifier	จ่ายสัญญาณ มอนิเตอร์ให้นักดนตรี	รับสัญญาณ Mix Buses จาก X32 เพื่อให้ นักดนตรีแต่ละคนได้ยินมอนิเตอร์ส่วนตัว

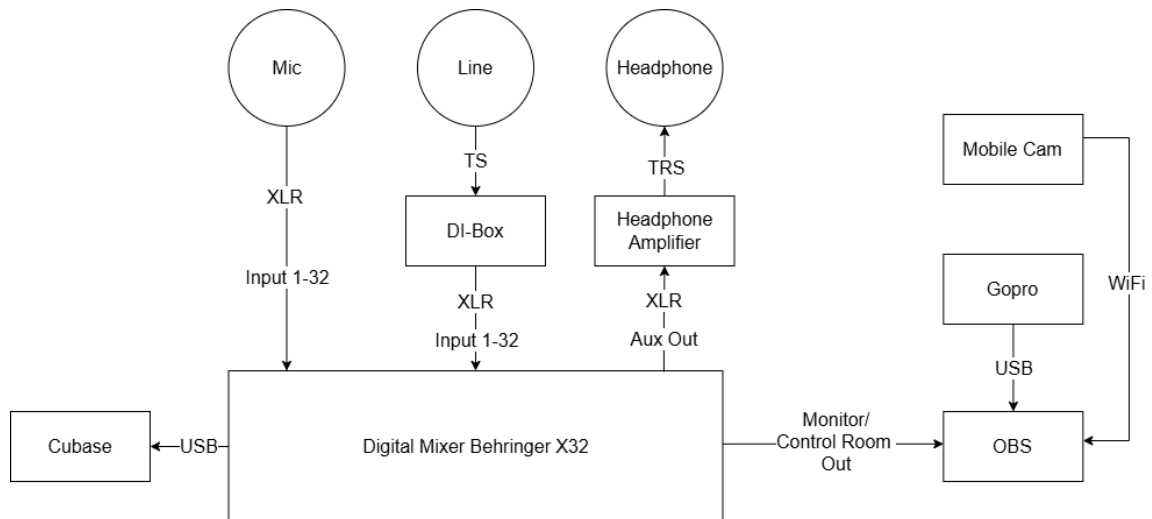
การตั้งค่าไมโครโฟน

คุณภาพของไฟล์เสียงมัลติแทร็กที่ถูกส่งไปยัง Cubase นั้น ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าในขั้นตอนการตั้งค่าไมโครโฟน หากสัญญาณเสียงต้นทางไม่ดี ไม่ว่าจะใช้ปลั๊กอินหรือเทคนิคการมิกซ์เสียงขั้นสูงเพียงใด ก็ยากที่จะแก้ไขให้ได้เสียงที่มีคุณภาพมืออาชีพ การให้ความสำคัญกับการตั้งค่าไมโครโฟนจึงเป็นการลงทุนเวลาที่คุ้มค่าที่สุดในกระบวนการบันทึกเสียงโดยมีสิ่งที่ต้องควรคำนึงถึง ดังนี้

1. การตั้งค่าไมโครโฟนไม่ได้เป็นเพียงการเสียบสาย แต่เป็นขั้นตอนแรกและสำคัญที่สุดในการกำหนดคุณภาพเสียงโดยรวม ที่จะถูกบันทึกในรูปแบบมัลติแทร็ก เพราะไมโครโฟนคือ หูของระบบบันทึกเสียง ซึ่งจะเปลี่ยนคลื่นเสียงที่ซับซ้อนในห้องซ้อมให้เป็นสัญญาณไฟฟ้าที่พร้อมสำหรับการประมวลผลต่อไป
2. ควรคำนึงถึงการจับโทนเสียงที่แท้จริง ตำแหน่งของไมโครโฟนที่ต่างกันเพียงเล็กน้อย เช่น การขยับไมค์จ่อแอมป์กีตาร์เพียง 1 นิ้ว หรือการเปลี่ยนมุมไมค์เหนือแอมป์กลองชุด จะส่งผลกระทบต่อความถี่และคาแรคเตอร์เสียงที่ถูกบันทึก การตั้งค่าที่เหมาะสมจะช่วยให้จับเสียงของเครื่องดนตรีได้ใกล้เคียงกับที่ผู้เล่นต้องการที่สุด
3. การลดเสียงรบกวนในสภาพแวดล้อมห้องซ้อมที่มีการเล่นสดพร้อมกัน เสียงรบกวนคือ เสียงจากเครื่องดนตรีอื่นที่ถูกบันทึกเข้าไปในช่องไมค์ของเครื่องดนตรีหนึ่ง เช่น เสียงกลองเข้าไมค์ร้อง
4. การเลือกใช้ไมค์ที่มีรูปแบบการรับเสียงที่เหมาะสมและการจัดวางที่ถูกต้อง จะช่วยแยกสัญญาณของแต่ละเครื่องดนตรีให้ดีขึ้น ทำให้ง่ายต่อการควบคุมและมิกซ์เสียงในโปรแกรม Cubase ในภายหลัง
5. การหลีกเลี่ยงปัญหาการหักล้างของเฟส เมื่อมีการใช้ไมโครโฟนหลายตัวเพื่อบันทึกแหล่งกำเนิดเสียงเดียวกัน เช่น การใช้ไมค์หลายตัวกับกลองชุด หากสัญญาณเสียงมาถึงไมค์แต่ละตัวในเวลาต่างกันเล็กน้อย จะเกิดปัญหาการหักล้างของเฟส ทำให้เสียงเบสหายไปหรือโทนเสียงผิดเพี้ยน การวัดระยะและจัดวางไมค์อย่างระมัดระวังจึงสำคัญอย่างยิ่งต่อการได้เสียงที่คุณภาพดี (Liaquat et al., 2021)

การเชื่อมต่อสัญญาณ (Routing)

การเชื่อมต่อแหล่งกำเนิดเสียงเข้ากับ X32 อย่างถูกต้อง และการตั้งค่าความแรงของสัญญาณให้เหมาะสมตั้งแต่ต้น เป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความชัดเจนและความสมบูรณ์ของเสียง โดยป้องกันการบิดเบือนของสัญญาณและเสียงรบกวน ก่อนที่จะเข้าสู่ระบบดิจิทัล นอกจากนี้ การกำหนด X32 เชื่อมต่อสัญญาณที่แม่นยำ โดยเฉพาะการตั้งค่า Card Out ให้เป็น Local (Pre-Fader) นั้น ทำให้มั่นใจได้ว่า สัญญาณเสียงที่ไม่ผ่านการปรับแต่งจากทุกช่องสัญญาณจะถูกส่งเข้าสู่โปรแกรม Cubase อย่างครบถ้วนและเป็นอิสระต่อกัน ทำให้มีอิสระสูงสุดในการนำไปผสมเสียง และตกแต่งเสียงในขั้นตอนหลังการผลิต

ภาพที่ 2 การเชื่อมต่อสัญญาณ

1. การตั้งค่าสัญญาณเข้า นำแหล่งกำเนิดเสียงเชื่อมต่อไมโครโฟนและสายสัญญาณจากเครื่องดนตรีเข้ากับช่องสัญญาณขาเข้าของ X32 (ช่อง 1 ถึง 32) ตามความเหมาะสม เช่น กลองชุด เครื่องเป่า และเสียงร้อง ใช้ไมโครโฟนรับสัญญาณ ส่วนกีตาร์ เบส และคีย์บอร์ดเชื่อมต่อผ่าน DI-Box

การตั้งค่าความแรงของสัญญาณ โดยปรับความแรงของสัญญาณบน X32 ให้ได้ระดับสัญญาณที่เหมาะสม โดยให้มิเตอร์อยู่ระหว่าง -18 dBFS ถึง -12 dBFS เพื่อป้องกันการสัญญาณแรงเกินไปและรักษาคุณภาพเสียงก่อนส่งเข้าสู่ Cubase (Berklee Online, 2024)

2. การเชื่อมต่อสัญญาณบน X32 ทำหน้าที่เป็น Audio Interface ขนาด 32×32 ผ่านการ์ด X-USB/X-UF

2.1 ติดตั้งไดรเวอร์ X-USB/X-UF บนคอมพิวเตอร์

2.2 ตั้งการเชื่อมต่อสัญญาณใน Behringer X32 ดังนี้

2.2.1 ไปที่เมนู Routing เลือก Card Out

2.2.2 ตั้งค่าบล็อกสัญญาณ 32 ช่องเพื่อส่งไปยังคอมพิวเตอร์ (Card) โดยทั่วไป

จะตั้งค่าดังนี้

- 1) Outputs 1-8 เลือก Local 1-8
- 2) Outputs 9-16 เลือก Local 9-16
- 3) Outputs 17-24 เลือก Local 17-24
- 4) Outputs 25-32 เลือก Local 25-32

หมายเหตุ: การตั้งค่า Local นี้เป็นการส่งสัญญาณ Pre-Fader เป็นสัญญาณที่ยังไม่ถูกปรับด้วย Fader หรือ EQ ใน X32 ซึ่งเหมาะสำหรับการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็ก เพื่อนำไปมิกซ์ใน Cubase ภายหลัง

การใช้งานโปรแกรม Cubase สำหรับการบันทึกเสียง

โปรแกรม Cubase มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบันทึกเสียงระดับมืออาชีพ โดยทำหน้าที่เป็น Digital Audio Workstation (DAW) ที่ทรงพลัง ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้สามารถจัดการกับงานบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยฟังก์ชันการตั้งค่าระบบเสียงที่ยืดหยุ่น เช่น การเลือก ASIO Driver เพื่อลดความหน่วงเสียง และการกำหนด Input/Output Bus ได้อย่างแม่นยำตามจำนวนช่องสัญญาณที่ต้องการ (เช่น 32 ช่องสัญญาณจาก X32) ทำให้ Cubase เป็นหัวใจสำคัญที่เปลี่ยนสัญญาณเสียงอนาล็อกจากมิกเซอร์ให้เป็นข้อมูลดิจิทัลที่สามารถแก้ไข ตัดต่อ ผสมเสียง และใส่เอฟเฟกต์ได้อย่างละเอียด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงหรือเสียงที่มีคุณภาพสูงในยุคดิจิทัล (Yang, 2024) โดยจะมีการตั้งค่าดังนี้

1. การตั้งค่าระบบเสียง

1.1 เลือก ASIO Driver ใน Cubase โดยไปที่เมนู Studio เลือก Studio Setup เลือก Audio System

1.2 เลือก ASIO Driver เป็น "Behringer X-USB"

1.3 ปรับ Buffer Size โดยเข้าไปที่ Control Panel ของไดรเวอร์เพื่อตั้งค่า Buffer Size ให้มีค่าต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น 128 หรือ 256 Samples เพื่อลดความหน่วงเสียง

2. การตั้งค่า Input/Output Bus

2.1 ไปที่เมนู Studio เลือก Audio Connections (หรือกด F4) เลือก Inputs

2.2 สร้าง Input Bus ใหม่จำนวน โมโนแทร็ก (Mono Tracks) ตามจำนวนช่องสัญญาณที่ส่งมาจาก X32 เช่น 32 ช่อง

2.3 กำหนด Device Port ของแต่ละ Input Bus ให้ตรงกับช่องสัญญาณที่ส่งมาจาก X32 เช่น Input 1 เลือก X-USB 1, Input 2 เลือก X-USB 2 เป็นต้น

3. การบันทึกเสียง

3.1 สร้าง Audio Tracks ใน Cubase จำนวนเท่ากับช่องสัญญาณที่บันทึก เช่น 32 Tracks

3.2 กำหนดสัญญาณขาเข้า โดยเชื่อมต่อสัญญาณของแต่ละ Track ให้ตรงกับ Input Bus ที่ตั้งค่าไว้ในข้อ 3.1 เช่น Track "Kick" เลือก Input 1, Track "Snare" เลือก Input 2 เป็นต้น

3.3 Record Enable โดยกดปุ่ม Record Enable (R) และ Monitor (รูปลำโพง) บนทุก Track ที่ต้องการบันทึก

3.4 ตรวจสอบระดับสัญญาณ โดยตรวจสอบมิเตอร์ใน Cubase อีกครั้งเพื่อให้แน่ใจว่าสัญญาณไม่แรงเกินไปและอยู่ในระดับที่เหมาะสม จากนั้นกด Record เพื่อเริ่มการบันทึก

การใช้หูฟังเพื่อมอนิเตอร์เสียง

การใช้หูฟังมอนิเตอร์ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักดนตรีและวิศวกรเสียง ทั้งในการแสดงสดและการบันทึกเสียง เนื่องจากช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถได้ยินเสียงที่ชัดเจน และเป็นอิสระจากเสียงรบกวนภายนอกบนเวทีหรือสภาพแวดล้อมที่ดัง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการควบคุมคุณภาพเสียงของตนเองและภาพรวมของวง นักดนตรีสามารถกำหนดมิกซ์เสียงเฉพาะตัว ที่ตอบสนองความต้องการของแต่ละคนได้ เช่น มือกลองต้องการเสียงกลอง และเบสชัดเจน นักร้องต้องการได้ยินเสียงร้องของตนเองเด่นขึ้น ซึ่งช่วยให้สามารถควบคุมระดับความดังและระดับเสียงในการร้องหรือการเล่นดนตรีได้อย่างแม่นยำ ป้องกันการตะเบ็งเสียง หรือการเล่นเครื่องดนตรีที่ดังเกินความจำเป็นจนทำให้คุณภาพเสียงโดยรวมเสียหาย นอกจากนี้ หูฟังมอนิเตอร์คุณภาพสูงมักให้การตอบสนองความถี่ที่เที่ยงตรง ช่วยให้วิศวกรเสียงสามารถตรวจสอบและแก้ไขความผิดเพี้ยนของเสียงได้อย่างแม่นยำ ทั้งยังช่วยปกป้องสุขภาพหูของนักดนตรีจากการได้รับเสียงที่ดังมากเกินไปเป็นเวลานานอีกด้วย (Miller & Downey, 2023)

จาก X32 จะสามารถส่งสัญญาณไปที่หูฟังด้วยการตั้งค่า Mix Bus ดังนี้

1. การตั้งค่า Mix Bus ใน X32

1.1 สร้าง Mix Bus โดยใช้ Mix Bus ใน X32 เช่น Bus 1-4 เพื่อสร้างมิกซ์เสียงเฉพาะสำหรับหูฟังของนักดนตรีแต่ละคน

1.2 ส่งสัญญาณ ไปที่หน้า Channel เช่น ช่องร้อง เลือก Sends

1.3 กำหนดการส่งสัญญาณของแต่ละช่องไปยัง Mix Bus ที่เลือก เช่น Mix Bus 1 สำหรับมือกลอง

1.4 ตั้งค่าการส่งเป็น Pre Fader เพื่อให้การปรับ Fader ของ Main Mix ไม่ส่งผลกระทบต่อระดับเสียงในหูฟัง

2. การเชื่อมต่อหูฟัง

2.1 กำหนด Output ของ Mix Bus ที่ตั้งค่าไว้ไปยังช่อง Aux Out หรือ Output หลักของ X32 ที่เชื่อมต่อกับแอมป์หูฟัง

2.2 นักดนตรีเชื่อมต่อหูฟังเข้ากับแอมป์หูฟังส่วนตัว และปรับระดับเสียงที่เหมาะสมกับตัวเอง

2.3 นักดนตรีสามารถควบคุมระดับเสียงของตัวเองและเพื่อนร่วมวงในหูฟังได้อย่างอิสระผ่าน Mix Bus ที่กำหนด

การบันทึกภาพวิดีโอหลายกล้องด้วย OBS

การบันทึกภาพวิดีโอหลายกล้องด้วย OBS มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์เนื้อหาภาพและเสียงที่มีความเป็นมืออาชีพและน่าสนใจ โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการสลับมุมมองแบบเรียลไทม์ ทำให้สามารถนำเสนอภาพจากแหล่งที่มาที่หลากหลาย (Mughal, 2021) เช่น กล้อง GoPro และกล้องมือถือมาประกอบกันเป็นวิดีโอที่มีชีวิตชีวนอกจากนี้ OBS ยังช่วยให้สามารถซิงค์เสียงคุณภาพสูงที่ผ่านการมิกซ์จากโปรแกรม Cubase เข้ากับภาพที่สลับมุมมองแล้วได้อย่างลงตัว โดยการปิดเสียงกล้องแล้วใช้เสียงจาก Audio Input Capture ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยยกระดับการผลิตวิดีโอให้มีความสมบูรณ์ ทั้งด้านคุณภาพของภาพและคุณภาพของเสียง ในไฟล์เดียวสำหรับการเผยแพร่ต่อไป

1. การเตรียมกล้อง

1.1 กล้อง GoPro โดยเชื่อมต่อผ่าน USB เข้าคอมพิวเตอร์โดยตรง

1.2 กล้องมือถือ โดยใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งสัญญาณภาพและเสียงผ่าน Wi-Fi ไปยังคอมพิวเตอร์

2. การตั้งค่า OBS

2.1 สร้าง Scene โดยสร้าง Scenes สำหรับมุมมองหลัก เช่น Scene A เป็นกล้องรวมวง Scene B เป็นกล้องมือกล้อง และ Scene C เป็นกล้องนักร้อง

2.2 เพิ่ม Source โดยในแต่ละ Scene ให้เพิ่มภาพและเสียงที่ต้องการ

1) คลิกเครื่องหมาย + ในช่อง Sources เลือก Video Capture Device

2) เลือกกล้องที่เชื่อมต่อ เช่น Webcam GoPro หรือสัญญาณจากแอปพลิเคชันของมือถือ

3) ปรับตำแหน่งและขนาดของภาพใน Canvas

3. การตั้งค่าเสียง

3.1 ปิดเสียงของกล้องทั้งหมดใน Audio Mixer ของ OBS เพื่อไม่ให้เสียงไมค์จากกล้องบันทึกทับเสียงที่ต้องการ

3.2 เพิ่มเสียงคุณภาพสูงจาก X32

1) ใช้สายสัญญาณเชื่อมต่อออกจาก Monitor/Control Room Out ของ X32 ต่อเข้าช่องสัญญาณ Input ของคอมพิวเตอร์ที่ใช้งาน OBS

2) ใน OBS เพิ่ม Source เลือก Audio Input Capture และเลือก Input ที่รับสัญญาณเสียงจาก X32

4. การบันทึก ใช้ Studio Mode เพื่อดูภาพ Preview และ Program

4.1 ตั้งค่า Output เลือก Recording Format เป็น MPEG-4 (.mp4) เพื่อสะดวกในการนำไปตัดต่อ

4.2 กด Start Recording และใช้การคลิกที่ Scene หรือปุ่ม Transition เพื่อสลับมุมมองตามจังหวะเพลง

ภาพที่ 3 เผยแพร่คลิปวิดีโอผ่านเพจเฟซบุ๊ก “The Next Chapter Concert”

หมายเหตุ. จาก <https://www.facebook.com/profile.php?id=61580169659432>

การประมวลผลเสียงและการตัดต่อวิดีโอ

นักศึกษานำไฟล์เสียงมัลติแทร็กมาประยุกต์ใช้เทคนิคการผสมเสียงขั้นสูง เช่น การจัดระเบียบความถี่ เพื่อป้องกันการทับซ้อนของย่านเสียง การใช้การบีบอัดเสียงแบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มความแน่นและกลมกลืนของเสียง (Ashley, 2025) และการจัดวางตำแหน่งเสียง เพื่อสร้างมิติของเสียง นอกจากนี้ ยังมีการซิงค์เสียงที่ผสมเสร็จแล้วเข้ากับฟุตเทจวิดีโอที่ถ่ายทำไว้และดำเนินการตัดต่อภาพ โดยคำนึงถึงจังหวะและอารมณ์ของดนตรี เพื่อให้เกิดการนำเสนอภาพที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดผู้ชมได้

การเผยแพร่

ก่อนการเผยแพร่ควรตรวจสอบและปรับแก้ไขผลงานทั้งในด้านความคมชัดของเสียงและความสวยงามของภาพเพื่อให้มั่นใจว่าผลงานที่เผยแพร่มีคุณภาพระดับมืออาชีพ ในขั้นตอนสุดท้าย (Collabhouse, 2025) จากนั้นดำเนินการเผยแพร่ผ่านเพจเฟซบุ๊ก “The Next Chapter Concert” โดยมีการออกแบบโปสเตอร์และคำบรรยายเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ และดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย โดยจะมีผลลัพธ์ที่วัดได้ คือ ผลงานวิดีโอที่มีการนำเสนอในรูปแบบวิดีโอ บันทึกการแสดงสด ซึ่งมีทั้งคุณภาพเสียงและภาพที่สูงเทียบเท่ามาตรฐานอุตสาหกรรม (Basalamah, 2025)

ภาพที่ 4 เพจเฟซบุ๊ก “The Next Chapter Concert”

หมายเหตุ. จาก <https://www.facebook.com/profile.php?id=61580169659432>

บทสรุป

จากกรณีศึกษาคอนเสิร์ต "The Next Chapter Concert" สรุปได้ว่า กระบวนการบูรณาการองค์ความรู้ด้านเทคนิคการบันทึกเสียงแบบมัลติแทร็กและการผลิตวิดีโอหลายมุมกล้องเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทักษะทางเทคนิคและทักษะการทำงานร่วมกันของนักศึกษาอย่างรอบด้าน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการพัฒนาทักษะเชิงเทคนิคเฉพาะทางเท่านั้น แต่ยังเป็นการจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดงานในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง ซึ่งการบูรณาการนี้ทำให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้หลักการผสมเสียงขั้นสูงเข้ากับการแสดงดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถควบคุมคุณภาพเสียงให้มีความคมชัด

ระดับมืออาชีพควบคู่ไปกับการนำเสนอภาพที่น่าสนใจ ส่งผลให้ได้ผลผลิตเป็นวิดีโอบันทึกการแสดงดนตรี ที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางดนตรีในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ยุคปัจจุบัน และนอกจากนี้ กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักดนตรีและฝ่ายเทคนิคยังช่วยเสริมสร้างทักษะการบริหารจัดการและการสื่อสาร อันเป็นรากฐานสำคัญของการทำงานแบบสหวิทยาการที่ช่วยเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาก้าวสู่การเป็นบุคลากรคุณภาพในวิชาชีพต่อไป ทั้งนี้ รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวนับว่าประสบความสำเร็จและมีศักยภาพสูง โดยมีข้อเสนอแนะให้มีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเทคนิคการผสมเสียงในระบบออดิโอขั้นสูง และรายวิชาทักษะวิชาเอกดนตรีชั้นสูง 1 ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Ashley, W. (2025, October 29). *Compression Techniques in Audio Mixing Medium*.
<https://medium.com/@12264447666.williamashley/compression-techniques-in-audiomixing-3e33375a8482>
- Basalamah, M. R. (2025). Digital distribution channel management in enhancing marketing efficiency of creative products. *Jurnal Ilmiah Manajemen Kesatuan*, 13(5), 4015–4024.
<https://doi.org/10.37641/jimkes.v13i5.3977>
- Berklee Online. (2024, January 11). *Basic Gain Staging Overview*.
https://online.berklee.edu/help/en_US/audio-technologies/1763860-basic-gain-staging-overview
- Chiangthong, N., & Nakpee, N. (2024). *The Knowledge Issues Enhanced the Teaching of Music Technology*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(3), 665–677.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/267919>
- Collabhouse. (2025, January 19). *Winning Strategies for Music Promotion and Monetization in 2025*.
<https://www.collabhouse.com/post/winning-strategies-for-music-promotion-and-monetization-in-2025>
- Faure-Carvallo, A., Calderón-Garrido, D., & Suárez, M. del M. (2022). *Technology and Music Production in Different Genres: Key Issues for a Significant Music Education*. *Journal of Urban Culture Research*, 24(1), 79–98. <https://doi.org/10.14456/jucr.2022.5>
- Liaquat, M. U., Munawar, H. S., Rahman, A., Qadir, Z., Kouzani, A. Z., & Mahmud, M. A. P. (2021). Sound localization for ad-hoc microphone arrays. *Energies*, 14(12), Article 3446.
<https://doi.org/10.3390/en14123446>

- López-Íñiguez, G., Pérez Echeverría, M. P., Pozo, J. I., & Torrado, J. A. (2022). Student-centred music education: Principles to improve learning and teaching. In G. López-Íñiguez, J. I. Pozo, & M. P. Pérez Echeverría (Eds.), *Learning and teaching in the music studio: A student-centred approach* (pp. 369–385). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-981-19-0634-3_18
- Miller, T., & Downey, C. (2023). Listener Preferences for High-Frequency Response of Insert Headphones. *Journal of the Audio Engineering Society*, 71(10), 707–718.
- Mughal, M. (2021). *Creating interactive scenes using Open Broadcaster Studio (OBS Studio) for streaming virtual classroom over Zoom and other platforms*.
<https://peer.asee.org/creating-interactive-scenes-using-open-broadcaster-studio-obs-studio-for-streaming-virtual-classroom-over-zoom-and-other-platforms.pdf>
- Samuels, A. (2024). *Exploring Contemporary Trends and Techniques in Music Production*.
https://www.researchgate.net/publication/378302928_Exploring_Contemporary_Trends_and_Techniques_in_Music_Production
- Yang, Y. (2024). Analysis Of Different Types of Digital Audio Workstations. *Highlights in Science Engineering and Technology*, 85, 563–569. <https://doi.org/10.54097/6vvy8z41>

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมาย
การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์
และความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของผู้เรียน ในระดับอุดมศึกษา

ทิพวรรณ เดชสงค์¹ มอลินี ลิโทชวลิต¹ และ ศักดิพงศ์ พันธุ์ไผ่*

¹ ศิลปวิทยาศาสตร์ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Corresponding author E-mail: sakdiphongp@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรีก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ศึกษาระดับความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ 3) ศึกษาความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนิสิต กลุ่มเป้าหมายเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี จำนวน 200 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 100 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 100 คน มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (Non-Equivalent Control Group Pretest Posttest Design) โดยใช้การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experiment Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) แบบทดสอบความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ 3) แบบวัดความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ 4) แบบวัดการสะท้อนคิดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ t-test for paired sample และการเปรียบเทียบความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ One sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) กลุ่มทดลองมีความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับดี และ 3) กลุ่มทดลองมีความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ในระดับมาก และมีความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

The Results of Organizing Integrated Science Learning Activities with Sustainable Development Goals to Develop Scientific Thinking Ability and Sustainable Development Awareness among Higher Education Students

Tippawan Datesong¹, Malinee Leethochawalit¹ and Sakdiphong Punpai^{1*}

¹Arts and Sciences Innovative Learning Center Srinakharinwirot University

*Corresponding author E-mail: sakdiphongp@g.swu.ac.th

Abstract

This research aimed to 1) compare the scientific thinking ability of undergraduate students before and after participating in science learning activities integrated with Sustainable Development Goals (SDGs), 2) examine their awareness of sustainable development; and 3) investigate their learning transfer ability. The target group was 200 undergraduate students who were purposively selected as the experimental group (100 students) and the control group (100 students) Pre-test and post-test design (Non-Equivalent Control Group Pretest Posttest Design) using Quasi Experiment Research. The research instruments consisted of 1) science learning activities with case studies integrated with the Sustainable Development Goals, 2) a scientific thinking ability test, 3) a sustainable development awareness test, and 4) a reflective assessment of learning transfer ability. The statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, and t-test for scientific thinking ability before and after the learning activities using a paired sample t-test. A comparison of learning transfer ability after the learning activity using a one-sample t-test.

The experimental results found that 1) the experimental group had a higher ability in scientific thinking after organizing the learning activities with statistical significance at .05. 2) the experimental group had a good awareness of sustainable development; and 3) the experimental group had a high ability to transfer learning. Additionally, the experimental group had higher scientific thinking ability than the control group with statistical significance at .05.

Keywords: Science learning activities, Sustainable development goals, Awareness of sustainable development

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของโลกเต็มไปด้วยปัญหาที่ต้องเผชิญอย่างท้าทาย และมีความซับซ้อน เช่น สถานการณ์ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารมากมายทั้งที่เป็นข่าวสารจริงและเท็จ ปิดเบือน อีกทั้งปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกิดโรคระบาดส่งผลให้มีความไม่สมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นความท้าทายในศตวรรษที่ 21 การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ จึงจำเป็นเพราะช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ที่เป็นอิสระจากความรู้เดิม เป็นการวิเคราะห์ปัญหาที่อาศัยความรู้และประสบการณ์เดิม ที่เคยได้รับมา โดยประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้ออ้าง (หลักฐานหรือเหตุผล) และส่วนที่เป็นข้อสรุปซึ่งเป็นผลหรือสิ่งที่เราต้องการบอกว่าเป็นจริง เช่นเดียวกับการให้เหตุผล เชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นความสามารถในการให้เหตุเชิงนามธรรม (Formal reasoning) หรือการคิด เชิงวิพากษ์ (Critical thinking) เป็นทักษะการคิดที่เกี่ยวข้องกับการสืบสอบ การทดลอง การประเมิน หลักฐาน การอนุมาน และการโต้แย้ง ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์หรือความเข้าใจ ทางวิทยาศาสตร์ (กันต์ฤทัย คุณเลี้ยง และคณะ, 2565) โดยการคิดเชิงวิทยาศาสตร์มีความสำคัญ ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น สงสัยใคร่รู้ ทำให้เกิดคำถามและปัญหาลำบากไปสู่ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ จากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบพิสูจน์หลักฐานเชิงประจักษ์ แนวคิดทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์จึงมีความถูกต้อง มีเหตุผลและเชื่อถือได้ ดังนั้น การคิดเชิงวิทยาศาสตร์ จึงสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการดำรงชีวิตประจำวันอีกด้วย การคิดแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking) เป็นกระบวนการคิดที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ โดยใช้กระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน ได้แก่ การสังเกต การวัด การทดลอง การอภิปราย การสรุป และการสร้างแบบจำลองซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างมีเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาได้อย่าง เป็นระบบ ซึ่งจากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Program for international student assessment หรือ PISA) ด้านความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในปี ค.ศ.2022 พบว่านักเรียน โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 510 คะแนน (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี, 2567) จะเห็นได้ว่าแม้ว่าในภาพรวมนักเรียนโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย ในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จะมีคะแนนเฉลี่ยผ่านค่าเฉลี่ย OECD แต่เมื่อพิจารณาระดับความสามารถทางวิทยาศาสตร์แล้ว พบว่าอยู่ที่ระดับ 3 จากทั้งหมด 7 ระดับ หมายความว่านักเรียนมีความสามารถในการใช้ความรู้ด้านเนื้อหาวิทยาศาสตร์ในระดับ ปานกลาง ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์ มีคะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์สูงที่สุดเท่ากับ 543 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับ 5-6 หมายความว่านักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย จะเห็นได้ว่านักเรียนไทยยังต้องพัฒนาความสามารถ

ในการสื่อสารหรือโต้แย้งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อแสดงถึงคุณภาพของการศึกษาวิทยาศาสตร์ของประเทศไทย (ศุจิภา งามสอาด, 2567) ถึงแม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาถูกคาดหวังให้เป็นแหล่งผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) การแก้ปัญหาแบบบูรณาการ (Integrated Problem Solving) แต่ยังพบว่าผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในเนื้อหา แต่ขาดทักษะในการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงหรือปัญหาสังคมที่มีความซับซ้อน ดังนั้นผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ ทิศนา แหม่มณี (2555) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ได้แก่ การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาที่ใกล้ตัวและพบเจอในชีวิตประจำวัน เป็นตัวนำหรือเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ซึ่งบูรณาการกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (S-D-G-s) ดังนี้ ขั้นที่ 1 S สำรวจปัญหาและตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry for Problem Identification) ขั้นที่ 2 D ออกแบบแนวทางที่ยั่งยืน (Designing Sustainable Solutions) ขั้นที่ 3 G ดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Guided Action for Change) และขั้นที่ 4 s การสะท้อนคิดเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reflection)

เพราะฉะนั้นผู้เรียนระดับอุดมศึกษาต้องสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะเชิงวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาในระดับโลกที่ซับซ้อนตามประเด็นของ SDGs ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยใช้กรณีศึกษาบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจอย่างยิ่ง และจากการศึกษาของ ณัฐพร แสนอินทร์ และ สุรีย์พร สว่างเมฆ (2567) ได้พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่องชีวิตในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนมีระดับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนหลังเรียนอยู่ในระดับสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับ สุทธิพงศ์ วรอุไร (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตต่อประเด็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาพลเมืองวิวัฒน์ (มศว 261) พบว่ากระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากแนวคิดและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ใช้กรณีศึกษาบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ที่เป็นกระบวนการทางปัญญาในการแสวงหาความรู้และแก้ปัญหา

อย่างมีเหตุผล ส่วนความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ ความเข้าใจของผลกระทบที่เกิดขึ้นในมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ส่วนความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ คือ ความสามารถ ของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะไปใช้จัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ใหม่ที่มีบริบทต่างออกไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรีหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกชั้นปีที่ลงเรียนรายวิชา มศว 292 วิทยาศาสตร์ประยุกต์อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,500 คน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกชั้นปีที่ลงเรียนรายวิชา มศว 292 วิทยาศาสตร์ประยุกต์อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 200 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 100 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 100 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

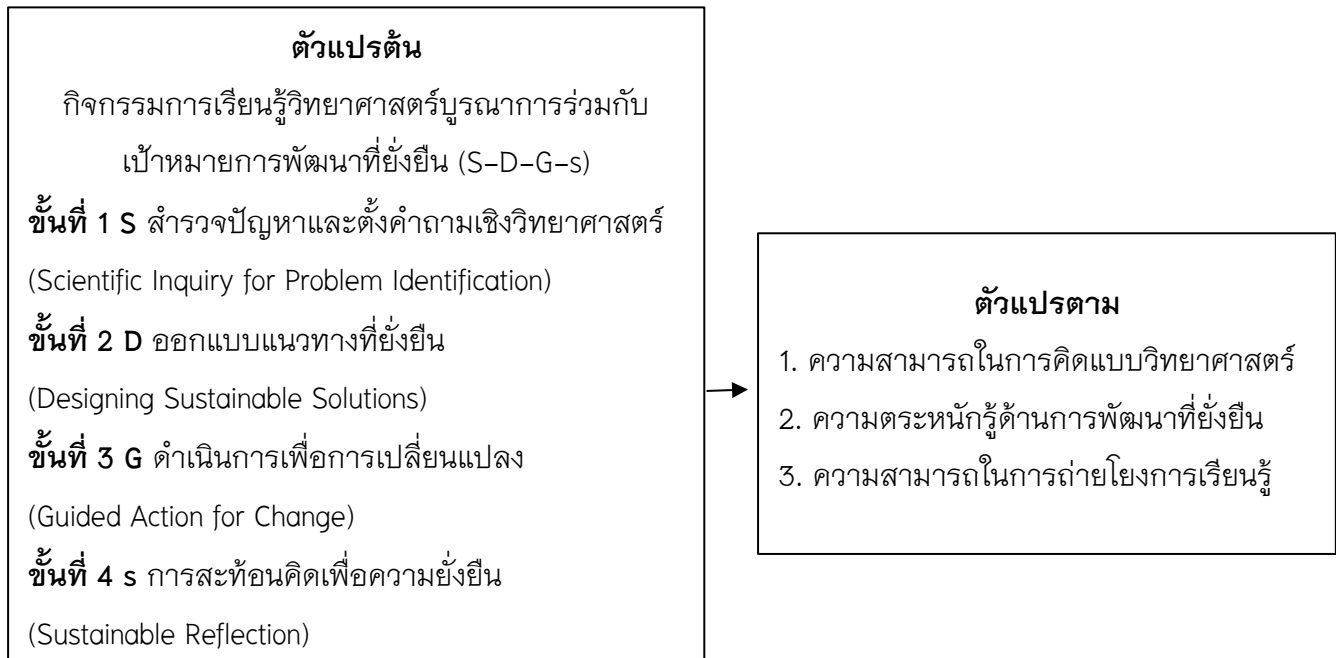
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์และความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน หัวข้อ “กิจกรรมคนรุ่นใหม่ใส่ใจความยั่งยืน ด้วยวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์”

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์และความตระหนักรู้ด้านการพัฒนา

ที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) ความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ 2) ความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ 3) ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หัวข้อ “กิจกรรมคนรุ่นใหม่ใส่ใจความยั่งยืน ด้วยวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์” ใช้เวลาในการทดลอง 7 สัปดาห์ 32 ชั่วโมง

สัปดาห์ที่ 1 ปฐมนิเทศและปูพื้นฐานการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)

สัปดาห์ที่ 2 ขั้นที่ 1 สำรวจปัญหาและตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry for Problem Identification) จาก กรณีศึกษาที่ 1: EM Ball เตะน้ำเน่า เจ้าแห่งวงการบำบัดน้ำเสีย (SDGs: 6 Clean Water and Sanitation) กรณีศึกษาที่ 2: เปิดแอร์แบบนี้ประหยัดค่าไฟได้จริงหรือ (SDGs: 7 Affordable and Clean Energy) กรณีศึกษา ที่ 3: เสียตายจัง....ทิ้งหรือกินดิเนะ (SDGs: 12 Responsible Consumption and Production) กรณีศึกษาที่ 4: นวัตกรรมสเปรย์น้ำแบบติดตั้งลดฝุ่น PM 2.5 (SDGs:11: Sustainable Cities and Communities) และกรณีศึกษาที่ 5: น้ำมันรั่ววิกฤตทะเลไทย นวัตกรรมไหนช่วยได้ (SDGs 14: Life Below Water)

สัปดาห์ที่ 3 ขั้นที่ 2 ออกแบบแนวทางที่ยั่งยืน (Designing Sustainable Solutions)

สัปดาห์ที่ 4 – 5 ขั้นที่ 3 ดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Guided Action for Change)
สัปดาห์ที่ 6 ขั้นที่ 4 การสะท้อนคิดเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reflection)
สัปดาห์ที่ 7 นำเสนอกิจกรรมโครงการ และผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)
เครื่องมือการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพ

1. กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์และความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน หัวข้อ “กิจกรรมคนรุ่นใหม่ใส่ใจความยั่งยืน ด้วยวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์” เป็นกิจกรรมโครงการ ในรายวิชา มศว 292 วิทยาศาสตร์ประยุกต์อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรม ในขั้นตอนของการทำโครงการในรายวิชา 4 ขั้นตอน ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอน	แนวคิด การเรียนรู้ (ทีศนา แชมมณี)	แนวคิดปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL)	ผลลัพธ์ (Outcome)
ขั้นที่ 1: S สำรวจปัญหาและตั้ง คำถามเชิงวิทยาศาสตร์	การสังเกต และการตั้ง คำถามบนฐานของข้อมูล ปรากฏการณ์จริง	กำหนดปัญหา ที่มีความ หมายและเชื่อมโยงกับ ประสบการณ์ชีวิต	คำถามเชิงวิทยาศาสตร์ ที่เชื่อมโยงกับ เป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)
ขั้นที่ 2: D ออกแบบแนวทาง ที่ยั่งยืน	การวิเคราะห์และการนำ ความรู้เดิมมาเชื่อมโยง ความรู้ใหม่ การออกแบบ การทดลอง	การวางแผนและ ออกแบบ สร้างทางเลือก ในการแก้ปัญหา	แผนการดำเนินงาน โครงการ และแนวทาง แก้ปัญหาที่วัดผลได้ และมีความยั่งยืน
ขั้นที่ 3: G ดำเนินการ เพื่อการเปลี่ยนแปลง	การลงมือปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน การรวบรวมข้อมูล อย่างเป็นระบบ	การลงมือทำ การทำงาน ร่วมกันในกลุ่มของผู้เรียน	การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในบริบทของ ความยั่งยืน (SDGs)
ขั้นที่ 4: s การสะท้อนคิดเพื่อ ความยั่งยืน	การสรุปอ้างอิงและการ สร้างองค์ความรู้ใหม่ ประเมินผลตามหลักการ	การสะท้อนคิด การนำเสนอและการ ประเมินผล	ข้อสรุปที่ได้ และการ สะท้อนคิดเรื่องของ ความยั่งยืน (SDGs)

เพื่อใช้ประกอบการการจัดกิจกรรม การตรวจสอบคุณภาพ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert Five Rating Scale) พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ($M = 4.51, SD = 0.20$)

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ มีลักษณะแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความเที่ยงตรง (Validity) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item Objective Congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีการคูเดอร์ - ริชาร์ดสัน จากสูตร KR - 20 โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.82

3. แบบประเมินความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนของผู้เรียน ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert scale) ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item Objective) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67 - 1.00 ทุกข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86

4. แบบวัดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินที่มีลักษณะเป็นคะแนนรูบริค (Rubric Scoring) จำนวน 2 ข้อ 5 คะแนน ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item Objective Congruence) หาค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67 - 1.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยดำเนินการทดลองโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เตรียมไว้เป็นเวลา 7 สัปดาห์ ดำเนินการทดลองทั้ง 2 กลุ่มในเนื้อหาเดียวกัน ดังนี้

1. แจ้งให้นิสิตระดับปริญญาตรี ทราบเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยใช้กรณีศึกษาบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (4 ชั่วโมง)
2. ดำเนินการทดลอง โดยก่อนการทดลองนิสิตระดับปริญญาตรี กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ทำแบบทดสอบความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ (28 ชั่วโมง)
3. หลังการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมและกลุ่มควบคุมทำแบบทดสอบหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำแบบทดสอบ 20 ข้อ (30 นาที)
4. หลังการทดลองกลุ่มทดลองทำแบบประเมินความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และทำแบบความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ (30 นาที)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (M) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และทดสอบความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการใช้สถิติ

ทดสอบที (t-test for paired sample) การเปรียบเทียบความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สถิติการทดสอบที (One sample t-test)

ผลการวิจัย

สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาความสามารถการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรีหลังการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรี ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของกลุ่มทดลอง

ความสามารถในการคิด แบบวิทยาศาสตร์	N	คะแนน เต็ม	M	SD	t	df	sig
ก่อนจัดกิจกรรม	100	20	11.31	2.20	22.73	99	.000*
หลังจัดกิจกรรม	100	20	15.84	2.31			

ตารางที่ 2 พบว่าความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาตรีที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หลังการจัดกิจกรรม ($M = 15.84$, $SD = 2.31$) สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ($M = 11.31$, $SD = 2.20$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของนิสิตระดับปริญญาตรี กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรี กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการจัดกิจกรรม

ความสามารถในการ คิดแบบวิทยาศาสตร์	N	คะแนนเต็ม	M	SD	t	df	sig
ก่อนการจัดกิจกรรม กลุ่มควบคุม	100	20	10.14	2.29	3.55	99	000*
ก่อนการจัดกิจกรรม กลุ่มทดลอง	100	20	11.31	2.20			

จากตารางที่ 3 พบว่าความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ของกลุ่มควบคุมมีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรมเท่ากับ 10.14 ($M = 10.14$, $SD = 2.29$) และกลุ่มทดลองมีคะแนนเท่ากับ 11.31 ($M = 11.31$, $SD = 2.20$)

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรี กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการจัดกิจกรรม โดยใช้สถิติ ANCOVA

คะแนน	SS	df	MS	F	p
คะแนนสอบก่อนเรียน	497.785	1	479.785	160.022	.000
วิธีการจัดกิจกรรม	82.807	1	82.807	27.618	.000
รวม	44930.00	200			

จากตารางที่ 4 พบว่าความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ของนิสิตปริญญาตรี ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ($F = 27.618$, $p = 0.00$)

3. ผลการศึกษาคความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตารางที่ 5 ผลความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังจากการจัดกิจกรรม

ประเด็นการประเมิน	ระดับความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน		
	M	SD	แปลผล
1. หลังจากเรียนรู้กระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ฉันตระหนักมากขึ้นว่าการกระทำของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร	3.98	0.75	มาก
2. ฉันสามารถนำความรู้จากการเรียนรู้กระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ไปวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน	4.03	0.73	มาก
3. ฉันมีความคิดริเริ่มที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชนมากขึ้น	4.01	0.71	มาก
4. ฉันเข้าใจถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนมากขึ้น	4.08	0.77	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ระดับความตระหนักรู้ด้าน การพัฒนาอย่างยั่งยืน		
	M	SD	แปลผล
5. ฉันสามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	4.20	0.75	มาก
6. ฉันตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	4.11	0.79	มาก
7. ฉันสามารถสื่อสารความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้ผู้อื่นเข้าใจได้	4.12	0.79	มาก
8. ฉันมีความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	3.96	0.81	มาก
9. ฉันรู้สึกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก	4.00	0.72	มาก
10. ฉันเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้กระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ช่วยให้ฉันเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน	4.02	0.75	มาก
ความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยภาพรวม	4.05	0.47	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่าความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังจากการจัดกิจกรรม
หลังการกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.05$, $SD = 0.47$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ 1 – 10
อยู่ในระดับมากทุกข้อ

4. ผลการศึกษาความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการกิจกรรมการเรียนรู้
แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 6 ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์
โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มทดลอง

ความสามารถในการถ่ายโยง การเรียนรู้	N	คะแนนเต็ม (ร้อยละ 70)	M	SD	t	df	sig
หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	100	81.60	4.08	0.62	9.37	99	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่าความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรีที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน หลังการจัดกิจกรรมมีคะแนนร้อยละ 81.60 ($M = 4.08$, $SD = 0.62$) สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรี ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าหลังการจัดกิจกรรมนิสิตปริญญาตรี มีความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่จัดมีขั้นตอนการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ 4 ขั้น S-D-G-s ดังนี้ ขั้นที่ 1 S สำรวจปัญหาและตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry for Problem Identification) ขั้นที่ 2 D ออกแบบแนวทางที่ยั่งยืน (Designing Sustainable Solutions) ขั้นที่ 3 G ดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Guided Action for Change) ขั้นที่ 4 s การสะท้อนคิดเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reflection) ซึ่งทำให้นิสิตได้พัฒนาทักษะการใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ดังที่ แบร์เกอร์ และโบเอลริก (Bergere & Boelryk, 2004) ได้เสนอแนวทางการสอนการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ในห้องเรียน ดังนี้ การให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการทำงานและทำรายงานข้อมูล การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหัวข้อต่าง ๆ ได้มากขึ้น และการให้ผู้เรียนได้อ่านบทความทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนเพื่อศึกษาแนวทาง การตั้งสมมติฐาน การทำนายผลวิธีการต่าง ๆ ในการทำงานทางวิทยาศาสตร์ การสังเกตผล ผลการศึกษาและการสรุปผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพงษ์ ใจแก้ว (2562) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการด้วยสะเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาสมรรถนะการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์เชิงสร้างสรรค์โดยใช้บริบทของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เป็นฐานในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนสามารถเรียนรู้เชิงลึกในทรัพยากรท้องถิ่นที่สนใจด้วยตนเอง ทั้งนี้สามารถเชื่อมโยงบทบาทและความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ผลการประเมินสมรรถนะการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์เชิงสร้างสรรค์โดยรวม อยู่ในระดับชำนาญ (Proficient) ขึ้นไป การติดตามผลการพัฒนาต่อยอดประเด็นสร้างสรรค์ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1 ภาคเรียน พบว่านักเรียนได้เผยแพร่และนำเสนอผลงานในเวทีระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งเป็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ และสอดคล้องกับ วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล และคณะ (2567) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่าหลังการทดลองใช้

รูปแบบนักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี ($M = 2.99$, $SD = 0.46$) และมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมอยู่ในระดับดี ($M = 2.65$, $SD = 0.38$)

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถ ในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนิสิตปริญญาตรี ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งนี้อาจเนื่องจากกิจกรรมที่ออกแบบตามแนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Constructivist Learning) ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยใช้กรณีศึกษาบูรณาการร่วมกับเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิทยาศาสตร์อย่างมีระบบ ซึ่งรวมถึงการตั้งสมมติฐาน การใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน และการสังเคราะห์ข้อสรุป สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ ณพัชร บัวฉุน และ อรกัญญา รัชวัฒน์ (2559) ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรัฐบาล ในจังหวัดปทุมธานี พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีได้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคม มีความสามารถในการแก้ปัญหาลงเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังจากการจัดกิจกรรม หลังการกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่านิสิตระดับปริญญาตรี มีความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ดังที่ Solo and Michael (2016) ที่อธิบายไว้ว่า ระดับความตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนมีผลมาจากปัจจัย ด้านความสามารถในการเข้าถึงสื่อสารสนเทศ ประสบการณ์ส่วนบุคคล และหลักสูตรพิเศษ ที่ผู้เรียนได้รับการศึกษาจากสถานศึกษา สอดคล้องกับ อิสรา พลนงค์ และ วาสนา กิรติจำเริญ (2566) การศึกษาความตระหนักของนักเรียนสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเปรียบเทียบความตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นที่แตกต่างกัน และเปรียบเทียบความตระหนักถึง การพัฒนาที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ศึกษาในแผนการเรียนที่แตกต่างกัน พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวม อยู่ในระดับมาก นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นที่แตกต่างกันมีความตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ศึกษาในแผนการเรียนที่แตกต่างกัน มีความตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปัจจัยที่เป็นบริบทใกล้ตัวนักเรียนจะมีผลต่อความตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนมากที่สุด และสอดคล้องกับ สุทธิพงศ์ วรอุไร (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และการศึกษา

ความคิดเห็นของนิสิตต่อประเด็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาพลเมืองวิวัฒน์ (มศว 261) พบว่ากระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหลังการจัดกิจกรรม ($M = 4.08$, $SD = 0.62$) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นการถ่ายโยงความรู้และทักษะจากสถานการณ์ในการแก้ปัญหาหนึ่งไปยังสถานการณ์อื่น ซึ่งมีความสำคัญมากในการให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เขาได้เรียนในโรงเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ภายนอกโรงเรียน (Perkins & Salomon, 1988) การถ่ายโยงการเรียนรู้ หมายถึงการนำสิ่งเรียนรู้ไปแล้วไปใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือการเรียนรู้ในอดีตเอื้อการเรียนรู้ใหม่ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2545) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรลดา ทองอันทัง และคณะ (2559) ซึ่งได้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการทดลอง พบว่า ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เรียนและอาจารย์ผู้สอนเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการคิดและประสบการณ์ในการใช้กิจกรรม (S-D-G-s)
2. ผลการวิจัยช่วยให้ผู้เรียนใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและคำนึงถึงเรื่องของความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายผลจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไปยังรายวิชาอื่น เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เรียนและอาจารย์ผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจถึงประสบการณ์ กระบวนการคิด และปัจจัย

ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์และความตระหนักรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

- กันต์ฤทัย คุณเลี้ยง,น้ำผึ้ง ศุภอุทุมพร และสายรุ้ง ชาวสุภา.(2565). การพัฒนาการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์. *วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้*, 13(2), 333-343.
- จิตรลดา ทองอั้งตั้ง, เพลินพิศ ธรรมรัตน์ และอุษา ปราบหงษ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ความสามารถในการถ้อยแถลงการเรียนรู้. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 2(2), 26-56.
- ทิตนา แหมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 16). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณพัชร บัวฉวน และอรกัญญา รัชวัฒน์. (2559). ผลการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรัฐบาล ในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนาโดยลงกรณีในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(2), 147-155.
- ณัฐพร แสนอินทร์ และสุริย์พร สว่างเมฆ. (2567). แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนเรื่องชีวิตในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารสันติปริทรรศน์ มจร*, 12(1), 141-154.
- วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล, สุธิดา กรรณสูตร, กฤษณะ พวงระย้า, ญาณพัฒน์ พรหมประสิทธิ์ และมหิศร ประภาสะโนบล. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 22(1), 199-215.

- ศุจิภา งามสะอาด. (2567). ผลของการใช้รูปแบบวงจรการเรียนรู้ 7E บนคลาวด์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารวิทยาศาสตร์ด้านการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 10(2), 123-145.
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). *ผลการประเมิน PISA 2022: บทสรุปสำหรับผู้บริหาร*. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.).
- สุทธิพงศ์ วรอุไร. (2565). การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตต่อประเด็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาพลเมืองวิวัฒน์ (มศว 261). *วารสารรัชตภาคย์*, 16(46), 81-97.
- สุทธิพงษ์ ใจแก้ว. (2562). *การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการด้วยสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์เชิงสร้างสรรค์โดยใช้บริบทของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เป็นฐาน ในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*, ฐานข้อมูลงานวิจัยทางการศึกษาลำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ.
- สุรางค์ ไควดตระกูล. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ด่านสุทธาการพิมพ์.
- อิสรา พลนงค์ และวาสนา กิรติจำเริญ. (2566). การศึกษาความตระหนักของนักเรียนสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*. 19(1), 142-160.
- Bergere, T., & Boelryk, A. (2004). Applications of Scientific Thinking in the Humanities and Social Sciences. In *Prepared for the 15th International Conference on College Teaching and Learning* (pp. 45-58). Georgian.
- Perkins, D. N., & Salomon, G. (1988). Teaching for tranter. *Education Leadership*, 46(1), 22-32.
- Sola, A., & Michael, E. (2016). Awareness of climate change and sustainable development among undergraduates from two Selected University in Oyo State, Nigeria. *World journal of education*, 6(3), 70-77.

วัฒนธรรมและบุคลิกภาพวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

รัชนีชีวาต์ แซ่ตัน

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และสังคม วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Corresponding author E-mail: raajshivar.s@cit.kmutnb.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวัฒนธรรมวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมตามแนวมานุษยวิทยาวัฒนธรรม และ 2) วิเคราะห์บุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมร่วมกับแนวคิดสัญญาวิทยาและปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ กลุ่มเป้าหมาย คือ วัยรุ่นระดับปริญญาตรี จำนวน 50 คน ดำเนินการผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ให้ผู้เข้าร่วมเขียนเรื่องเล่าชีวิต วาดภาพบุคคล และออกแบบสัญลักษณ์ นำมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสังเคราะห์ประเด็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านวัฒนธรรมวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมประกอบด้วย 8 มิติสำคัญ ได้แก่ 1.1) ครอบครัวยุคใหม่เป็นแรงผลักดันทางจิตใจและเป้าหมายชีวิต 1.2) การทำงานระหว่างเรียนสะท้อนความสามารถและการวางแผนอนาคต 1.3) ความเจ็บปวดในการเมือง คือ กลยุทธ์เอาตัวรอด 1.4) การเรียนสายอาชีพ คือ หนทางยกระดับคุณภาพชีวิต 1.5) ความเชื่อเป็นพื้นที่เยียวยาจิตใจตนเอง 1.6) สุขภาพได้รับการถ่ายทอดดูแลด้วยวิถีจากครอบครัว 1.7) โลกออนไลน์เป็นพื้นที่สร้างตัวตน และ 1.8) การรวมกลุ่มทำกิจกรรมสร้างพื้นที่ปลอดภัยและการแสดงออกอย่างมีศักดิ์ศรี และ 2) ด้านบุคลิกภาพ พบลักษณะที่หลากหลายและลึกซึ้ง ผสมผสานความมั่นใจ ความเป็นกันเอง ความรับผิดชอบ และทักษะการแก้ปัญหา ผลงานภาพและสัญลักษณ์สะท้อนการก้าวข้ามกรอบเพศ ความคิดสร้างสรรค์ และการเติบโตของอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับโลกดิจิทัล วัฒนธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงถึงความเป็น “นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่” ที่มีจิตสำนึกทางสังคม ยึดหยุ่น และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

คำสำคัญ วัฒนธรรมย่อยวัยรุ่น อัตลักษณ์วัฒนธรรม การประกอบสร้างบุคลิกภาพ เทคโนโลยีอุตสาหกรรม

รับบทความ: 19 ตุลาคม 2568

แก้ไขเสร็จ: 21 ธันวาคม 2568

ตอบรับบทความ: 27 มกราคม 2569

Culture and Personality of Thai Teenagers in Industrial Technology

Context

Raajshivar Saetan

¹Department of Social & Applied Science College of Industrial Technology King Mongkut's University of
Technology North Bangkok
Corresponding author E-mail: raajshivar.s@cit.kmutnb.ac.th

Abstract

This qualitative research aimed to 1) examine the culture of Thai industrial technology teenagers and 2) analyze the personality traits of Thai industrial technology teenagers. The study employed cultural anthropology methodologies integrated with semiotics and symbolic interactionism. The target group consisted of 50 undergraduate students, who participated in workshops involving life history writing, portrait drawing, and symbol design. The collected materials were analyzed for content to synthesize key themes.

The findings revealed that 1) the culture of Thai industrial technology adolescents encompasses eight key dimensions: 1.1) family as a driving force for psychological support and life goals; 1.2) working while studying as a reflection of capability and future planning; 1.3) political silence as a survival strategy; 1.4) vocational education as a means to improve quality of life; 1.5) beliefs as a space for self-healing; 1.6) health care practices transmitted through the family; 1.7) the online world as a platform for identity creation; and 1.8) group activities as a way to create safe spaces and dignified self-expression. In addition, 2) In terms of personality, the study found a variety of deep and intricate characteristics, blending confidence, sociability, responsibility, and problem-solving skills. The students' artworks and symbols reflected the transcendence of gender norms, creativity, and the development of identities connected to the digital world, morality, and lifelong learning. These qualities demonstrate the emergence of a “new generation of industrial technologists” who possess social consciousness, flexibility, and readiness to embrace changes in the modern world.

Keywords: Youth Subculture, Cultural Identity, Personality Construction, Industrial Technology

บทนำ

มนุษย์เกิดและเติบโตในโลกของวัฒนธรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมทางสังคม มีบทบาทในฐานะ “ผู้สร้าง” และ “ผู้ถูกหล่อหลอม” โดยส่งส่งผ่านจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเป็นพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาวิถีชีวิต (Pattern of Life) ของมนุษย์ ได้แก่ ครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์ สื่อสาร ศิลปะ และนันทนาการ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2558) การทำความเข้าใจมนุษย์ตามแนวทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมต้องอาศัยการพินิจวิเคราะห์เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คือ การศึกษาวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ของกลุ่มผู้เรียนที่กำลังศึกษา ณ วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่ออนาคตของภาคอุตสาหกรรม การผลิตในประเทศ ภาพตัวแทน “เด็กช่าง” อาจจะถูกมองผ่านอคติโดยตีตราว่าเป็นกลุ่มที่มีปัญหาพฤติกรรม หรือขาดทุนทางวัฒนธรรม (ถาวรธนา ธนาเลิศสมบูรณ์, 2563) ส่งผลให้การทำความเข้าใจวิถีชีวิตและบุคลิกภาพของวัยรุ่นกลุ่มนี้น่าสนใจศึกษาเชิงคุณภาพตามกรอบมานุษยวิทยาวัฒนธรรม เช่น ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interaction) มองว่า ตัวตนของบุคคลมิได้ดำรงอยู่อย่างตายตัว หากแต่สร้างขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ การตีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในชีวิตประจำวัน (Mead, 1934; Blumer, 1969) การทำความเข้าใจวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในฐานะการมีส่วนร่วมสร้าง ปรับเปลี่ยน และสะท้อนตัวตนของตนเองผ่านการแสดงออกทางสัญลักษณ์ ความเชื่อ และพฤติกรรมทางสังคม (Levine, 1982; จงจิตต์ ไศภณคณาภรณ์, 2563) บุคลิกภาพและอัตลักษณ์จึงเป็นผลของกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเรียนรู้ รับรู้ และต่อรองความหมายของตนเองกับผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวัยรุ่นกับการนิยามตัวตน การเปิดพื้นที่ให้วัยรุ่นได้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตผ่านเรื่องเล่า ภาพวาด และการออกแบบสัญลักษณ์ จึงเป็นวิธีการที่ช่วยสะท้อนโลกทัศน์ ความรู้สึก และอัตลักษณ์ที่พวกเขาประกอบสร้างขึ้นภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและสังคมเฉพาะของตนเอง จากการสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา กลุ่มวัยรุ่นผู้เรียนทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรมยังไม่ได้ได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง ตามกรอบของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติทางด้านนโยบายและสิทธิเยาวชนว่าด้วยหลักการมีส่วนร่วม (Participation) จึงเปิดโอกาสพื้นที่ให้วัยรุ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตของตนเอง (Hart, 1992) โดยเฉพาะในมิติของการสร้างอัตลักษณ์ และบุคลิกภาพด้วยวิธีการศึกษาที่สามารถสะท้อนความรู้สึกนึกคิดเข้าใจ “ตัวตน” อย่างลึกซึ้ง จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและบุคลิกภาพของวัยรุ่นที่มีอยู่สะท้อนปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทุนทางปัญญาของวัยรุ่น ได้แก่ วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ ความยืดหยุ่นในการทำงาน (ชุนนิภา เปิดโลกนิมิต และ ชนภา ปุณณนันทน์, 2568) รวมถึงบทบาทของบุคลิกภาพต่อพฤติกรรมทางสังคมในบริบทร่วมสมัย ชัยวัฒน์ วิชัยวงศ์ และ ทิพย์รัตน์ แสงเรืองรอบ (2562) ซึ่งเห็นว่าบุคลิกภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการทำ ความเข้าใจมนุษย์ช่วงวัยต่าง ๆ จากความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาวัฒนธรรม

และบุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมจึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่ในมิติองค์ความรู้ทางวิชาการ หากแต่ยังเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจวัยรุ่นกลุ่มนี้ไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพ และการส่งเสริมอัตลักษณ์ในแบบฉบับของวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เพื่อให้พวกเขาก้าวสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ทั้งในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพ และในฐานะสมาชิกที่มีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาในสังคมไทยแห่งอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมตามแนวมานุษยวิทยาวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาบุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) วัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 50 คนที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ มีความหลากหลายในด้านเพศ ชั้นปี และสาขาวิชา มีความสมัครใจในการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิต และเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ครบกระบวนการ และยินยอมลงนามเข้าร่วมการให้ข้อมูลตามขั้นตอนการเก็บข้อมูลเป็นไปตามแนวทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลขการรับรอง COA No. 031/2024 คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เครือข่ายมหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

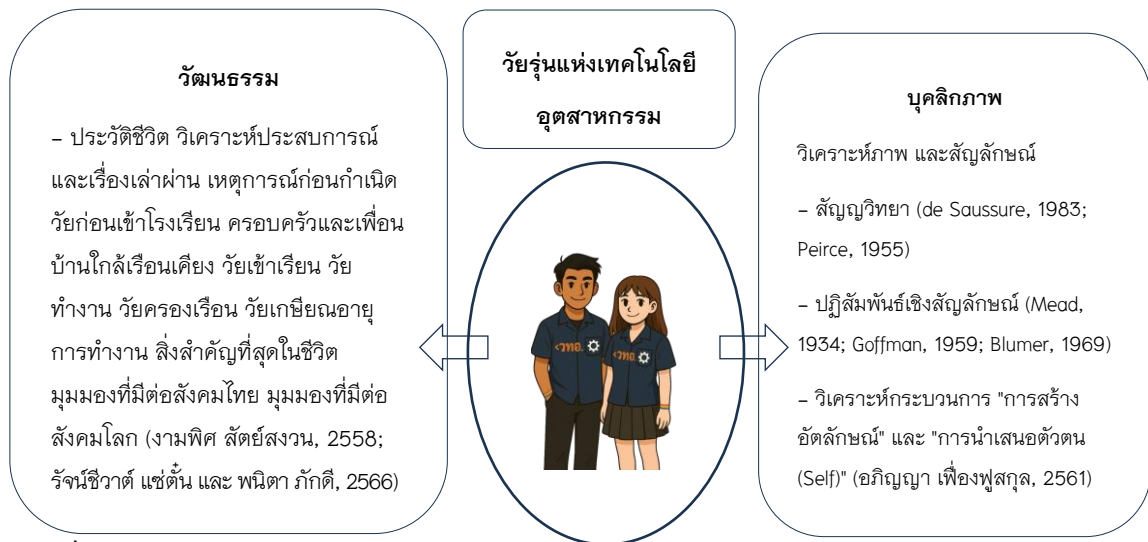
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

1. ด้านการศึกษาวัฒนธรรมวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม แบ่งออกเป็น 8 ประเด็นสำคัญตามแนวทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ครอบครัวยุคใหม่ 2) เศรษฐกิจ 3) การเมืองและการปกครอง 4) การศึกษา 5) ศาสนาและความเชื่อ 6) สุขภาพและการแพทย์ 7) การสื่อสารและเทคโนโลยี และ 8) ศิลปะและนันทนาการ
2. ด้านบุคลิกภาพวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ประกอบด้วย 1) มุมมองความเข้าใจที่มีต่อตนเอง เพื่อน และสังคม 2) ภาพสะท้อนบุคลิกภาพวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และ 3) การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ตัวแทนความเป็นวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยพัฒนาจากการสังเคราะห์แนวคิดมานุษยวิทยาวัฒนธรรม สัญลักษณ์วิทยา และปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ วัฒนธรรมวัยรุ่น

แห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในลักษณะองค์รวม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2558; รัชนีชีวาท์ แซ่ตัน และ พนิดา ภัคดี, 2566) และบุคลิกภาพที่สะท้อนผ่านการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (de Saussure, 1983; Peirce, 1955; Mead, (1934) และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ตามแนวคิด Goffman (1959) และ Blumer (1969) ซึ่งใช้เป็นกรอบการตีความเชิงคุณภาพของข้อมูลภาคสนาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Qualitative Research in Cultural Anthropology) โดยการใช้การตีความข้อมูลเชิงสัญลักษณ์และปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัย การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ประวัติชีวิต (Interview guide for Life history) โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยจัดทำประวัติชีวิต (Life History) เขียนเล่าเรื่องราวของตนเองตามประเด็นที่กำหนดให้ คือ เหตุการณ์ก่อนกำเนิด วัยก่อนเข้าโรงเรียน ครอบครัวและเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง วัยเข้าเรียน วัยทำงานวัยครองเรือน วัยเกษียณอายุการทำงาน สิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต มุมมองที่มีต่อสังคมไทย มุมมองที่มีต่อสังคมโลก

2) เครื่องมือที่ใช้ในเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ผู้เข้าร่วมวิจัยแบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “บุคลิกภาพ” โดย ออกแบบสร้างสรรค์ภาพสะท้อนบุคลิกภาพวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เช่น การระดมสมองแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง เพื่อน และสังคม วาดภาพบุคคล และสัญลักษณ์สะท้อนบุคลิกภาพวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์ (Creative workshop) ประกอบด้วย 1) การเขียนเรื่องเล่าประวัติชีวิต (Written life history) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสะท้อนประสบการณ์ชีวิตและบริบททางวัฒนธรรมของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และ 2) การทำกิจกรรมกลุ่มโดยประยุกต์ขั้นตอนจากกระบวนการออกแบบเชิงความคิด (Design Thinking) ดังนี้ 2.1) สร้างความเข้าใจ (Empathize) แลกเปลี่ยนและสะท้อนความเข้าใจบุคลิกภาพของตนเองและเพื่อนในกลุ่ม 2.2) ระบุเลือก (Define) ร่วมกันกำหนดลักษณะบุคลิกภาพที่ต้องการนำเสนอ 2.3) ออกแบบความคิด (Ideate) และสร้างต้นแบบ (Prototype) โดยสมาชิกในกลุ่มช่วยกันออกแบบ และสร้างภาพวาดบุคคลและสัญลักษณ์สะท้อนบุคลิกภาพ (Personality mascot) และ 2.4) ทดสอบ (Test) โดยตัวแทนกลุ่มนำเสนออธิบายความหมายของผลงาน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ผลงานในกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเรื่องเล่าประวัติชีวิตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม โดยจัดกลุ่มประเด็นตามมิติทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

2) ข้อมูลจากกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผลการระดมความคิดเห็น ภาพวาดบุคคล และสัญลักษณ์ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความ (Interpretive Content Analysis) ร่วมกับกรอบสัญลักษณ์วิทยาและปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เพื่ออธิบายความหมายเชิงสัญลักษณ์การประกอบสร้าง อัตลักษณ์ และบุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วน ผู้วิจัยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นเครื่องมือช่วยจัดกลุ่มข้อมูล ค้นหาคำสำคัญ และรูปแบบซ้ำ เพื่อสนับสนุนความเป็นระบบของการวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลยังคงอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของผู้วิจัย

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ผลจากวิเคราะห์ข้อมูลจากประวัติชีวิต ภาพเขียน และสัญลักษณ์ สามารถนำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นมิติทางวัฒนธรรม และบุคลิกภาพ ดังนี้

1. ผลการศึกษาวัฒนธรรมวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเป็นการทำความเข้าใจวิถีชีวิตภายใต้กรอบการวิเคราะห์มานุษยวิทยาวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องราวชีวิตของวัยรุ่นใน 8 มิติสำคัญ ดังนี้

1.1 ครอบครัว: พื้นที่แห่งความรัก ความเปราะบาง และการก่อรูปอัตลักษณ์เบื้องต้น

ครอบครัวยังคงถูกนิยามว่าเป็นพื้นที่แห่งความรัก ความมั่นคง และแรงผลักดันในการพัฒนาตนเอง บทบาทของผู้เลี้ยงดูไม่จำกัดเพียงสายเลือด แต่รวมถึงญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง วิทยุโทรทัศน์รู้เรื่องบทบาททางเพศ การวางแผนชีวิต และเลือกที่จะเลื่อนการแต่งงานมีครอบครัวออกไปอย่างมีเหตุผล โดยยึดถือคุณค่าความกตัญญู ความรักแบบผัวเดียวเมียเดียว และความสำเร็จที่นิยามผ่านความมั่นคงของครอบครัวมากกว่าสถานะส่วนบุคคล ครอบครัวจึงมีใช้เพียงจุดเริ่มต้นของชีวิต แต่เป็นจุดหมายแห่งความฝัน ความพยายาม และการประกอบสร้างอัตลักษณ์

1.2 เศรษฐกิจ: เงื่อนไขแห่งชีวิต การทำงาน และความหวังในชนชั้นแรงงาน

วัยรุ่นส่วนใหญ่เติบโตภายใต้บริบทเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง โดยมีครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในชนชั้นแรงงาน หรือประกอบอาชีพอิสระขนาดเล็ก ส่งผลให้พวกเขาต้องเผชิญบทบาทในการทำงานและหารายได้ตั้งแต่วัยเยาว์ ประสบการณ์แรงงานควบคู่กับการเรียนกลายเป็นกลไกการเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งในแง่ของทักษะ ความรับผิดชอบ และการบริหารชีวิตทางเศรษฐกิจ หลายคนมีการวางแผนการเงิน การออม และการวางแผนชีวิต โดยให้คุณค่าแก่แรงงานและความสามารถมากกว่าความรู้เชิงทฤษฎี ความฝันของพวกเขาเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการตอบแทนบุญคุณครอบครัว การสร้างอัตลักษณ์เชิงแรงงานที่มีศักดิ์ศรี และความสามารถในการต่อรองชีวิตท่ามกลางโครงสร้างเศรษฐกิจที่เปราะบางในยุคอุตสาหกรรม

1.3 การเมืองและการปกครอง: เสียงเงียบแห่งการวิพากษ์

วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเปิดเผยในชีวิตประจำวัน ความคิดและประสบการณ์ชีวิตกลับเต็มไปด้วยความรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมทางสังคม การถูกเลือกปฏิบัติในระบบการศึกษา เช่น เปรียบเทียบตนเองกับผู้เรียนสายสามัญ ผู้เรียนสายอาชีพ คือ คนเรียนไม่เก่ง ทั้งที่มีความสามารถและทักษะปฏิบัติงานสูงกว่าผู้จบสายสามัญ กลับไม่ค่อยได้รับการยอมรับชื่นชม “การเงียบเฉย” จึงเป็นเสมือนเครื่องมือการต่อรองทางการเมืองเพื่อปกป้องตัวเองจากระบบที่ไม่เคยรับฟัง และเลือกที่จะอยู่รอดด้วยความสามารถทางวิชาชีพอย่างมีศักดิ์ศรีแทนการเรียกร้องความเท่าเทียมจากระบบ หรือสถาบัน

1.4 การศึกษา: การพลิกฟื้น การแสวงหาความสามารถ และศักดิ์ศรีของปัญญาชนสายอาชีพ ระบบการศึกษา คือ จุดตั้งต้นของความหวังและสนามของการต่อสู้ทางอัตลักษณ์ แม้จะถูกมองว่าอยู่ใน “ทางเลือกที่สอง” แต่กลับยืนยันคุณค่าของตนเองผ่านการลงมือทำจริง เรียนรู้จากชีวิต และฝึกฝนทักษะจากการปฏิบัติ การต่อยอดความรู้ในระดับอุดมศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการกู้คืนศักดิ์ศรีจากระบบที่เคยตีตราว่าเป็นเพียงแค่ “เด็กช่าง” พวกเขาได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น การเรียนรู้ฝึกทักษะปฏิบัติจริงกับชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และแหล่งเรียนรู้สื่อออนไลน์ เรียกว่าเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ไม่ขึ้นกับห้องเรียนและตำราเท่านั้น ใบปริญญาไม่ใช่เป้าหมายปลายทาง แต่ คือ ใบเบิกทางใช้ความรู้

สร้างคุณภาพชีวิต ช่วยเหลือครอบครัว และยกระดับความสามารถตนเองในโลกของความเหลื่อมล้ำ พวกเขา คือ “ผู้รู้” ที่กล้าประกาศศักดิ์ศรีของตนในฐานะปัญญาชนสายอาชีพ

1.5 ศาสนาและความเชื่อ: การยึดเหนี่ยวจิตใจ ทูทางจิตวิญญาณ และระบบ

ความหมาย แม้จะอยู่ในยุคดิจิทัลที่เน้นเหตุผลและความเร็วของข้อมูล แต่เรื่องศาสนาและความเชื่อ ยังคงมีอิทธิพลในการจัดการอารมณ์ ความกลัว และความไม่แน่นอนในชีวิต พิธีกรรมทางศาสนา จากครอบครัว เช่น การไหว้พระ ทำบุญตักบาตร ยังคงเป็นวัฒนธรรมที่ฝังแน่น และทำหน้าที่ปลุกฝัง จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อพื้นบ้านและเครื่องรางของขลังยังคงมีอยู่ และทำหน้าที่เป็นกลไก ทางจิตใจในการควบคุมสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยพบว่าวัยรุ่นส่วนหนึ่งเข้าถึงศาสนาผ่านโลกออนไลน์ เช่น ฟังธรรมใน TikTok หรือนั่งสมาธิจากแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนการปรับตัวของความศรัทธา ให้สอดคล้องกับยุคสมัย ดังนั้นศาสนาสำหรับวัยรุ่นไม่ได้ผูกติดกับศาสนสถาน หรือพิธีกรรมแบบเดิม เสมอไป แต่กลับกลายเป็น “พื้นที่เยียวยาจิตใจ” ที่เปิดกว้างต่อความเชื่อส่วนบุคคล และคงความเป็น “ทูทางจิตวิญญาณ” สำคัญที่วัยรุ่นใช้สร้างความหมายและจัดการกับชีวิตในสังคม

1.6 สุขภาพและการแพทย์: ร่างกาย ความเปราะบาง และวัฒนธรรมของการเยียวยา

สุขภาพของวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมสะท้อนถึงชีวิตที่ร่างกายถูกใช้เป็นตัวตั้งต้นทุน แรงงาน และเครื่องพิสูจน์คุณค่าของตนเอง จากเรื่องเล่าชีวิตพบว่า ปัญหาสุขภาพส่วนใหญ่หนี้อยู่จากการเรียนและทำงานควบคู่กัน สุขภาพจิตกลับเป็นสิ่งที่ถูกละเลย ท่ามกลางภาระและความกังวล เรื่องอนาคต พวกเขาใช้กลยุทธ์ดูแลตนเองที่หลากหลาย ทั้งการฟังสมุนไพรรักษา ความเชื่อพื้นบ้าน การฟังธรรม และการนั่งสมาธิ การเข้าถึงระบบสาธารณสุขยังเต็มไปด้วยข้อจำกัดค่าใช้จ่าย ทำให้วัยรุ่นส่วนใหญ่เลือกเยียวยาตนเองแบบพึ่งพาทุนวัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชน มิติด้านสุขภาพ ในสายตาของพวกเขา จึงไม่ใช่แค่การไม่มีโรค แต่ คือ การดูแลชีวิตที่เปราะบางอย่างมีคุณค่า

1.7 การสื่อสารและเทคโนโลยี: โลกคู่ขนาน พื้นที่ของการสื่อสารใหม่ และการสร้าง

ตัวตน โทรศัพท์มือถือ และสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ชีวิตที่สองที่ใช้ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแสดงออก และการแสวงหาความหมาย ความรู้ พวกเขาใช้ TikTok YouTube และ Facebook นอกจากเพื่อความบันเทิงแล้วยังเป็นเวทีสำหรับการแสดงตัวตน ความสามารถ และการผลิตเรื่องเล่าชีวิตในรูปแบบที่กำหนดได้ วัยรุ่นหลายคนพบพื้นที่ปลอดภัยในการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการผลิตเนื้อหาของตนเอง เช่น คลิปซอมนของ รีวิวสินค้า หรือโพสต์แสดงความรู้สึกในพื้นที่ส่วนตัว และการเรียนรู้แบบกระจายศูนย์ (Decentralized Learning) ที่วัยรุ่นใช้สื่อสารออนไลน์เฉพาะทางเพื่อเรียนรู้ทักษะอาชีพ เช่น การเดินสายไฟ การเชื่อมเหล็ก หรือการจัดการธุรกิจขนาดเล็ก ความรู้และทักษะนี้กลายเป็นทุนทางปฏิบัติการที่พวกเขาภาคภูมิใจ โลกดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงพื้นที่เสมือน แต่ คือ สนามวัฒนธรรมที่วัยรุ่นเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ สร้างสรรค์ เยียวยา และประกอบสร้างตัวตนเลือกใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือของพลังการเรียนรู้

1.8 ศิลปะและนันทนาการ: พื้นที่แสดงออก ความคิดสร้างสรรค์ และการเยียวยาทาง

อารมณ์ มิติด้านศิลปะและนันทนาการ คือ พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้พวกเขาแสดงออกถึงตัวตน เยียวยาความรู้สึก และเชื่อมโยงกับรากวัฒนธรรมของตนเอง กิจกรรมด้านดนตรี การวาดภาพ กีฬา การรวมกลุ่ม และกิจกรรมพื้นบ้าน ไม่ได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะกิจกรรมยามว่าง แต่เป็นกลไกสำคัญในการจัดการกับแรงกดดันทางสังคม อารมณ์ และการนิยามความหมายของชีวิต ดนตรีและศิลปะเป็นพื้นที่ส่วนตัวที่วัยรุ่นสามารถควบคุมอารมณ์และแสดงความสามารถโดยปราศจากการถูกตัดสิน กีฬาและเกมทำหน้าที่เป็นสนามของการปลดปล่อยพลังงาน การแสดงบทบาท และการสร้างความสัมพันธ์แบบทีม กิจกรรมอาสาสมัคร ยังสะท้อนความต้องการของวัยรุ่นในการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ที่เปิดรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์ และให้คุณค่ากับการเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น ศิลปะและนันทนาการจึงมิใช่เพียงการพักผ่อน แต่เป็นกระบวนการต่อสู้เชิงวัฒนธรรม การสร้างเสียงของตนเอง และการประดิษฐ์พื้นที่ชีวิตที่วัยรุ่นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในโลกปัจจุบัน

วัฒนธรรมของวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมสะท้อนความพยายามในการดำรงอยู่ด้วยศักดิ์ศรีภายใต้เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ทำลาย โดยทั้งแปดมิติ ได้แก่ ครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา สุขภาพ การสื่อสาร และศิลปะ ทั้งหมดล้วนเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ การปรับตัว และการสร้างความหมายใหม่ในชีวิตประจำวัน วัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นเพียงผู้รับผลกระทบจากบริบทสังคม แต่ยังเป็นผู้สร้างสรรค์อัตลักษณ์ผ่านประสบการณ์ตรง การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการแสวงหาคูณค่าในแบบที่แตกต่างจากกระแสหลัก วัฒนธรรมย่อยของพวกเขาจึงเต็มไปด้วยพลังแห่งการอยู่รอด ความหวัง และการนิยามความเป็นตัวเองในโลกอุตสาหกรรมสมัยใหม่

2. ผลการศึกษาบุคลิกภาพวัยรุ่นไทยแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

การศึกษาครั้งนี้เปิดพื้นที่ให้กลุ่มวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมทำเข้าใจในบุคลิกภาพของตนเอง เพื่อน และสังคม การประกอบสร้างบุคลิกภาพผ่านภาพวาดบุคคล และสัญลักษณ์ที่สะท้อนเจตคติการต่อรองอัตลักษณ์ของกลุ่มภายใต้บริบทสังคมเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และสังคมร่วมสมัย

2.1 ผลสะท้อนบุคลิกภาพความเข้าใจตนเอง เพื่อน และสังคม

บุคลิกภาพของวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรมสะท้อนความเป็นตัวของตัวเองที่หลากหลาย ผสมผสานความมั่นใจ ความเป็นกันเองกับความรับผิดชอบในวิชาชีพ แม้ภายนอกจะดู สบาย ๆ ไม่เป็นทางการ แต่แฝงไว้ด้วยวินัย ความคิดเป็นระบบ และความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรอบคอบ พวกเขามีความกล้าแสดงออกแบบไม่เป็นทางการ มีภาวะผู้นำในกลุ่ม และยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อหน้าที่และความปลอดภัยในการทำงาน การเติบโตของบุคลิกภาพส่วนใหญ่มาจากการอยู่ร่วมกันในชุมชนการเรียนรู้แบบลงมือทำ การถ่ายทอดค่านิยมจากเพื่อน รุ่นพี่ และบริบทของการเรียนสายอาชีพ ซึ่งหล่อหลอมให้พวกเขาพร้อมก้าวสู่โลกการทำงานด้วยทัศนคติที่เข้มแข็ง มีความยืดหยุ่น และตระหนักรู้ในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

2.2 ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนบุคลิกภาพวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ผลการวิเคราะห์ภาพวาดบุคคลที่สะท้อนความเป็นวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ด้ความตามกรอบการศึกษาสัญญาวิทยา (พื้นที่เชิงสัญลักษณ์) ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์สะท้อนและต่อรองอัตลักษณ์ของตัวตนในบริบทสังคมเทคโนโลยีอุตสาหกรรมร่วมสมัย ดังจะแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ภาพวาดบุคคลสะท้อนบุคลิกภาพวัยรุ่นแห่งวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ชื่อภาพ	สัญญาวิทยา		ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์
	นัยตรง	นัยแฝง	+อัตลักษณ์
 จอห์นสัน ดอร์สัน	ภาพชายหนุ่มสวมเสื้อเชิ้ตแขนพับ ยืนตรง ถือสมุด สีหน้าจริงจัง มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่น ใส่ใจการเรียนรู้	ชื่อ “จอห์นสัน ดอร์สัน” บ่งบอกความพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นสากล ทันสมัย	เสื้อเชิ้ต คือ สัญญาของความภูมิใจในความเป็น “เด็กช่าง” สมุด คือ ความมุ่งมั่นเรียนรู้ ชื่อเล่นสะท้อนอัตลักษณ์ สร้างสรรค์ แสดงอัตลักษณ์ นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่มีวินัย มีเป้าหมาย และพร้อมมีบทบาทในสังคม
 RAY	ภาพชายหนุ่มครึ่งตัวใส่ชุดสูท ผูกเนคไท มีปากกาและชื่อวิทยาลัยติดกระเป๋า สีหน้าเรียบ มั่นใจ	ใช้ชื่อ “Ray” และแต่งกายทางการเพื่อสื่อถึงการเป็นผู้นำผู้มีอิทธิพล และพร้อมก้าวสู่บทบาทระดับสูง	การแต่งกาย ชื่อเล่น ลายเซ็น และการใส่ชื่อเพื่อน สื่อถึงตัวตนที่เตรียมตัวสู่บทบาททางสังคม เป็นการสร้าง personal branding และการรักษาความผูกพันในกลุ่มเพื่อนในบริบทนักเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
 แซลมอน ณ วทอ.	ภาพชายครึ่งตัว สวมเสื้อชมพูมีตราวิทยาลัย มีคำว่า “WOW” เหนือศีรษะ สื่อถึงบุคลิกที่ร่าเริง เป็นมิตร และเปิดรับผู้อื่น	ชื่อ “แซลมอน” เปรียบตนเองเหมือนปลาที่ว่ายทวนน้ำ บ่งชี้ถึงความมุ่งมั่นอดทน และพร้อมเผชิญความท้าทาย	การใช้สีชมพูและคำว่า “WOW” คือ การต่อรองภาพลักษณ์กับวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ พร้อมสร้างอัตลักษณ์นักเทคโนโลยีแบบใหม่แสดงออกถึงความเป็นมิตร ทักษะการเล่าเรื่อง การเป็นผู้นำ และทัศนคติแบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อภาพ	สัญลักษณ์วิทยา		ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ +อัตลักษณ์
	นัยตรง	นัยแฝง	
 คนดี ศรี วทอ.	ภาพนักศึกษาชายเต็มตัว สวมเสื้อซิป กางเกงขายาว รองเท้า หุ้มข้อ ยืนตรง มือ ประสานหลัง สีหน้า เรียบ สุขุม สะท้อน บุคลิกที่มีระเบียบ มั่นคง และสุภาพ	แสดงความภูมิใจใน สถาบัน และความ พร้อมในการทำงาน จริง ชื่อภาพ "คนดี ศรี วทอ." สะท้อน ค่านิยมความดีงาม ความภาคภูมิใจใน ตนเอง	ใช้เครื่องแต่งกายและท่าทาง เป็นเครื่องมือแสดงตัวตนที่มี คุณธรรม ชัยน มีวินัย และ น่าไว้วางใจ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ที่ยอมรับได้ในกลุ่มวิชาชีพสาย เทคโนโลยี เสื้อ ซิป โลโก้ รองเท้าพร้อมใช้จริง เป็นสัญลักษณ์ ของการ “พร้อมทำงาน” และ “มีคุณค่าในกลุ่มเพื่อน”
 ไอเฟล	ภาพหญิงครึ่งตัวนั่ง ผ่อนคลาย สวม เสื้อเชิ้ตหลวม แว่นกัน แดดผืนใหญ่ สีหน้า เรียบ ผمป่อย สื่อ ความมั่นใจ สุขุม และ ควบคุมตนเองได้	ใช้ชื่อ “ไอเฟล” เพื่อ สื่อความสง่างาม รสนิยม และความ มั่นใจ ส่วนแว่นกัน แดดเป็น “เกราะเชิง สัญลักษณ์” เพื่อ ควบคุมการมองเห็น และการรับรู้ตน	แสดงอัตลักษณ์ของนัก เทคโนโลยีหญิงที่มั่นใจในตนเอง เป็นมืออาชีพ และมีจุดยืนทาง จริยธรรม ชื่อสัตย์ อ่อนน้อม ทำงานเป็นทีม ก้าวข้าม พรมแดนการศึกษาที่ว่า “เพศ” ไม่ใช่เครื่องกำหนดความ เท่าเทียมการเรียนรู้ทาง ด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
 สมปองน้องสนใจพี่สมหวัง เพื่อนสมคิด	นักศึกษาชายยืนตรง ถือสมุด สวมเสื้อซิป สีหน้ายิ้มแย้ม มี Thought bubble แสดง ภาพ iPad และโลโก้ Google	บุคลิกสื่อถึงความ ใฝ่รู้ ความสามารถ ปรับตัว และการ เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านเทคโนโลยี (digital-first, self- directed learner)	สื่ออัตลักษณ์ของผู้เรียนยุคใหม่ ที่เจาะระหว่างระบบการศึกษา ดั้งเดิมกับการเรียนรู้ผ่าน เทคโนโลยี เสื้อซิป+สมุด (student identity) + Thought bubble (digital learning identity) สะท้อนการสร้าง ภาพลักษณ์แบบบูรณาการ
 น้องชอบใจ	ตัวละคร 3D เพศชาย สีสดใส มีสีรุ้ง ข้อความ LGBTQ+ ท่าทางร่าเริง เปิดเผย เป็นมิตร	สะท้อนจุดยืน สนับสนุนความ หลากหลายทางเพศ การสร้างพื้นที่ ปลอดภัยในสังคม	การนำเสนอตัวตน (Self) ในฐานะ ผู้สนับสนุนความหลากหลายทาง เพศ มี soft skills สูง มองตัวเอง เป็นผู้เปลี่ยน stereotype เดิมของ อุตสาหกรรมให้ inclusive

ตารางที่ 1 (ต่อ)

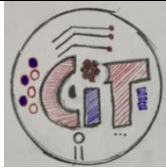
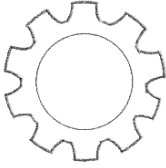
ชื่อภาพ	สัญลักษณ์วิทยา		ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์
	นัยตรง	นัยแฝง	+อัตลักษณ์
	เสื้อเชิ้ต เนคไท หมวก	มีความคิดเป็นระบบ	การสร้างตัวตนในฐานะ
	นิรภัยสีส้ม ท่าทาง	ใจเย็น สุภาพ	นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่น
	มั่นใจ ยิ้มเล็กน้อย มือ	รอบคอบ มีความคิด	ใหม่ที่มีทั้ง hard skills (คิดเชิง
	เท้าเอว มือชูสองนิ้ว V	สร้างสรรค์	ระบบ-แก้ปัญหา) และ soft
	sign แสดงความพร้อม	แก้ปัญหาได้ดี	skills (เปิดกว้าง-ร่วมมือกับทีม)
	จอร์จ	ผู้ และเป็นมิตร	ในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์

จากตารางที่ 1 วิเคราะห์สัญลักษณ์ภาพวาดบุคคลทั้ง 8 กลุ่ม พบว่าบุคลิกภาพของวัยรุ่น มีความหลากหลาย โดยความหมายนัยตรงสะท้อนการแต่งกาย ท่าทาง สีหน้า และสัญลักษณ์ทางวัตถุ ที่แสดงถึงบทบาทของผู้เรียนด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เช่น เสื้อฮู้ด หมวกนิรภัย สมุด เข็มกลัด iPod ขณะที่ความหมายนัยแฝงแสดงถึงการก้าวข้ามกรอบเพศสภาพ การผสมผสานค่านิยมร่วมสมัย เช่น ความหลากหลายทางเพศ ความเท่าเทียมทางสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมี soft skills อย่างเข้าใจ การทำงานเป็นทีม และการยอมรับตนเอง โดยมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์สะท้อนการสร้างและต่อรอง อัตลักษณ์ผ่านการใช้สัญลักษณ์ และการเลือกแสดงตนในพื้นที่ฉากหน้า (Front stage) อย่างมีเจตนา เช่น ภาพไอเฟลการก้าวข้ามความเป็นหญิงที่เรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ภาพน้องชอบใจ ที่ชูประเด็น LGBTQ+ อย่างภาคภูมิใจ หรือภาพจอร์จที่เชื่อมโยงความเป็นเทคโนโลยีกับการมีทัศนคติ เปิดกว้างและมีแรงบันดาลใจสร้างสรรค์ ดังนั้นบุคลิกภาพของวัยรุ่นไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในขอบเขต วิชาชีพหรือเพศสภาพแบบเดิมอีกต่อไป แต่ขยายออกไปสู่การนิยามตนเองอย่างหลากหลาย มีคุณธรรม และให้ความสำคัญกับ “ตัวตนที่สมดุลทั้งด้านทักษะ จิตใจ และค่านิยมร่วมสมัย”

ตารางที่ 2 สัญลักษณ์สะท้อนบุคลิกภาพวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ภาพสัญลักษณ์	สัญลักษณ์วิทยา (นัยตรง)	ภาพสะท้อนบุคลิกภาพ
	สัญลักษณ์ประกอบด้วยหมวกนิรภัย ค้อน และประแจ จัดวางไขว้กัน มีข้อความ "วทอ." สีชมพูสด อยู่ใต้ สัญลักษณ์	สะท้อนบุคลิกภาพของนักเทคโนโลยีที่มี ความรับผิดชอบ รอบคอบ ปฏิบัติงานได้ จริง มีจิตสำนึกด้านความปลอดภัย และ พร้อมพัฒนา
	วงกลมสีฟ้า มีตัวอักษร "DE" เขียนด้วย ลายเส้นหยาบแบบเสรี ตัว D มาจากการ กลับด้านของ C มาชนกับ I และ T เดิม อักษรย่อของ CIT = College of Industrial Technology	การเจรจาต่อรองอัตลักษณ์ เชื่อมโยง ความเป็นนักเทคโนโลยีวิศวกรรม อุตสาหกรรมกับคุณธรรมส่วนบุคคล ยืนยันตัวตนว่าเป็น "คนดี"

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ภาพสัญลักษณ์	สัญลักษณ์วิทยา (นัยตรง)	ภาพสะท้อนบุคลิกภาพ
 แรงบันดาลใจสู่เทคโนโลยี วิศวกรรม	โลโก้ CIT แบบปรับเปลี่ยน เพิ่มหลอดลายวงจรไฟฟ้า จุดเชื่อมต่อ สีแดง-น้ำเงิน-ม่วง พร้อมข้อความกำกับแรงบันดาลใจจากโลโก้เดิม	แสดงตัวตนของนักเทคโนโลยีวิศวกรรมอุตสาหกรรมรุ่นใหม่ที่ยึดโยงกับสถาบัน มีวิสัยทัศน์ดิจิทัล พร้อมพัฒนาสมรรถนะสูงและมองไกลสู่นานาชาติ
 เกียร์ (เฟือง)	สัญลักษณ์เฟืองในรูปแบบสมมาตร เส้นคม มีช่องว่างวงกลมกลาง เพื่อสะท้อนสายอาชีพเทคโนโลยีอุตสาหกรรม การทำงานเป็นระบบ การขับเคลื่อน	สะท้อนบุคลิกภาพที่แสดงอัตลักษณ์นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่ที่มีรากฐานจากค่านิยมวิชาชีพแบบดั้งเดิม แต่มุ่งปรับเปลี่ยนและสร้างความหมายเฉพาะตนในยุคดิจิทัล
 เกียร์ที่ค่อย ๆ ก่อรูปร่างจนสมบูรณ์	ภาพเฟืองกำลังสำเร็จ ลักษณะเรียบง่าย มีโครงเส้นนำสายตา ไม่ปิดทึบ พร้อมคำอธิบายแนวคิดและแรงบันดาลใจจากโลโก้ CIT	สะท้อนบุคลิกภาพแสดงแบบ “กำลังก่อรูป” ของนักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่ ที่พร้อมปรับตัว เรียนรู้ และสร้างสรรค์บทบาทใหม่ในโลกอุตสาหกรรมยุคดิจิทัล
 เกียร์กับ CIT	เฟืองเชื่อมกับตัวอักษร CIT อย่างกลมกลืน สะท้อนภาพลักษณ์เทคโนโลยีอุตสาหกรรมยุคใหม่ที่มีความแม่นยำ เคลื่อนไหว และร่วมสมัย	สะท้อนบุคลิกภาพความพร้อมของผู้เรียนรู้ ในฐานะนักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่มีความกลมกลืนกับอัตลักษณ์สถาบัน และพร้อมเข้าสู่อุตสาหกรรมยุคดิจิทัล
 เทคโนโลยีนวัตกรรมก้าวหน้า	สัญลักษณ์แสดงถึงความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างมีพลวัต โดยใช้หมวกบัณฑิต เส้นโค้ง และเฟรมวงกลม เป็นองค์ประกอบหลัก	สะท้อนบุคลิกภาพของผู้เรียนในฐานะนักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมยุคใหม่ที่มีความพร้อมด้านวิชาชีพ วิสัยทัศน์ และความสามารถข้ามศาสตร์
 CIT โลกใหม่ของความคิดสร้างสรรค์และการทะยานสู่นานาชาติ	สัญลักษณ์ CIT ล้อมด้วยภาพจรวด สายรุ้ง เมฆ ดาว แสดงพลัง ความหวัง ความคิดสร้างสรรค์ และการมุ่งหน้าสู่นานาชาติใหม่	สะท้อนอัตลักษณ์ของนักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่ที่ยึดโยงกับสถาบัน มีวิสัยทัศน์ดิจิทัล พร้อมพัฒนาสมรรถนะสูงและมองไกลสู่นานาชาติ

จากตารางที่ 2 สะท้อนบุคลิกภาพพัฒนาการของอัตลักษณ์นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมไทยรุ่นใหม่ที่มีได้ยึดติดเพียงกรอบความหมายเดิมของสายอาชีพอุตสาหกรรมเชิงกลไกเท่านั้น หากแต่ได้เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ ความคิดสร้างสรรค์ ความใฝ่รู้ การเชื่อมโยงกับโลกดิจิทัล และการสื่อสารตัวตนที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ทั้งในเชิงสัญลักษณ์ สีสัน รูปทรง และข้อความ ภาพสัญลักษณ์เหล่านี้ คือ การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มเยาวชนที่กำลังเรียนรู้ และประกอบสร้างบุคลิกภาพตนเอง ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรม สังคม และโลกสมัยใหม่ โดยยังคงเคารพคุณค่าดั้งเดิมของวิชาชีพ ขณะเดียวกันก็แสดงออกถึงความพร้อมในการปรับความหมายใหม่เพื่อขับเคลื่อนสู่อุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า ความมีมนุษยธรรม และคุณค่าที่หลากหลายยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาวัฒนธรรมของวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เผยให้เห็นภาพชีวิตที่ไม่ถูกครอบงำด้วยกรอบของระบบกระแสหลัก หากแต่เป็นการประกอบสร้างวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มที่เกิดจากบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่พวกเขาเผชิญ กรอบมานุษยวิทยาวัฒนธรรมทำให้เข้าใจว่าวัฒนธรรมของวัยรุ่นกลุ่มนี้มีใช้สิ่งตายตัว หากเป็นผลของความหมายที่ถูกผลิตผ่านประสบการณ์จริง ครอบครัวที่เปราะบาง ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ และแรงกดดันจากการศึกษาทำให้พวกเขาเรียนรู้ที่จะต่อรองบทบาทตนเองและแสวงหาความมั่นคงทางชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี (Geertz, 1973; อุกฤษฏ์ เจริญแสน, 2563) โลกดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความหมายใหม่แก่ชีวิต โดยวัยรุ่นไม่ได้เป็นเพียงผู้บริโภควัฒนธรรม แต่เป็นผู้ผลิตความหมาย ผ่านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีเจตนา เช่น การเล่าเรื่องตนเองผ่านสื่อสังคมเครือข่าย การเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยผ่านกิจกรรมศิลปะ ดนตรี หรือกลุ่มเฉพาะทาง ทำให้วัยรุ่นต้องต่อรองบทบาทและสร้างเส้นทางชีวิตของตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยที่ชี้ว่าวัยรุ่นในสังคมอุตสาหกรรมและดิจิทัลมีบทบาทเป็นผู้กระทำทางวัฒนธรรม (Cultural agents) มากกว่าผู้รับอิทธิพลฝ่ายเดียว (เอกรินทร์ พึ่งประชา, 2566)

2. บุคลิกภาพวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สะท้อนอัตลักษณ์ที่หลากหลายซึ่งถูกผลิตผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ โดยเฉพาะในกิจกรรมวาดภาพบุคคลและออกแบบสัญลักษณ์ ซึ่งทำให้เห็นการ “แสดงตน” ผ่านสัญลักษณ์ที่พวกเขาเลือกใช้ เช่น สี รูปทรง หรือคำพูดที่สะท้อนแนวคิดเรื่องความมั่นใจ ความรับผิดชอบ ความหลากหลายทางเพศ และจิตสำนึกต่อสังคม การเลือกใช้สัญลักษณ์เหล่านี้เป็นการแสดงบทบาทในพื้นที่ด้านหน้า (Front stage performance) ที่พยายามสื่อสารต่อสาธารณะถึงอัตลักษณ์ของตนในฐานะ “นักเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่” ที่พร้อมทั้งในเชิงเทคนิคและจิตใจ (Goffman, 1959; Mead, 1934) พฤติกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Jenkins (2014) ที่มองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกก่อรูปในเชิงปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและแปรเปลี่ยนได้ การเข้าใจบุคลิกภาพวัยรุ่นภายใต้กรอบสังคมและสัญลักษณ์จึงช่วยเปิดพื้นที่ทางความคิดให้พิจารณาการเติบโตของบุคคลในฐานะผู้กระทำทางวัฒนธรรม

มากกว่าผู้รับบทบาทที่สังคมกำหนดมาแต่ต้น และสอดคล้องกับ จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ ขนิษฐา สาลีหมัด และ ดนุลา จามจุรี (2567) พบว่า การตัดสินใจสร้างทางเลือกในการแสดงออกที่เหมาะสมในสังคม ประกอบด้วย 3 รู้ คือ รู้ตน รู้สังคมและรู้การแสดงออกของตน ซึ่งอัตลักษณ์วัยรุ่นมีความสำคัญในการที่จะหล่อหลอมอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นใหม่จากวาทกรรมและแนวปฏิบัติที่มีอยู่ในสังคม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เชื่อมโยงความรู้เชิงเทคนิคกับการเข้าใจตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ และการยอมรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์ของผู้เรียนทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
2. ออกแบบระบบแนะแนวและการดูแลกิจกรรมสร้างสรรค์แบบองค์รวม ที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงของวัยรุ่นแห่งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และสังคม
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เห็นคุณค่าแรงงานเทคโนโลยีอุตสาหกรรมรุ่นใหม่ในฐานะผู้ขับเคลื่อนระบบเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ ยืดหยุ่น และมีมนุษยธรรมในยุคเปลี่ยนผ่านตามบริบทสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรติดตามศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และบุคลิกภาพของวัยรุ่นช่วงวัยทำงานเพื่อเข้าใจตัวตน ค่านิยม และความหมายที่บุคคลประกอบสร้างขึ้นภายใต้บริบทชีวิต และการทำงานจริง
2. การศึกษาลักษณะนี้ในครั้งต่อไปอาจจะเปรียบเทียบกลุ่มวัยรุ่นต่างสถาบันหรือสายการเรียนเพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์และวัฒนธรรมย่อยในบริบทการศึกษาและสังคมที่หลากหลาย
3. ขยายวิธีวิจัยด้วยเครื่องมือดิจิทัลหรือศิลปะร่วมสมัย เช่น การใช้คลิบวิดีโอ บล็อกหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ นำมาประกอบการวิเคราะห์ตีความเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในรูปแบบที่ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสร้างร่วมกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ตามสัญญาเลขที่ Res-CIT0652/2024

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ ลัทยัสวง. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จงจิตต์ ไศณคณาภรณ์. (2563). *วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์, ขนิษฐา สาลีหมัด และดนุลดา จามจุรี. (2567). การศึกษาอัตลักษณ์วัยรุ่น
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(1), 133-142.
- ชุนิกา เปิดโลกนิมิต และชนภา บุญณันท์. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางปัญญาใน
สถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย. *วารสารจันทรเกษมสาร*, 31(1), 17-32.
- ชัยวัฒน์ วิชัยวงศ์ และทิพย์รัตน์ แสงเรืองรอบ. (2562). อิทธิพลของปัจจัยบุคลิกภาพ ปัจจัยทาง
สังคมและปัจจัยความคุ้มค่าที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในพื้นที่ธุรกิจ
กรุงเทพมหานครผ่านช่องทางออนไลน์ระหว่าง โซเชียลคอมเมอร์ซ กับ อีคอมเมอร์ซ.
วารสารจันทรเกษมสาร, 25(1), 1-16.
- ภาววรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์. (2563, 20 ตุลาคม). รัฐหรือเปล่า รัฐล้มวัยรุ่นหรือเปล่า เหตุใดสิทธิ
และนโยบายเยาวชนของรัฐไทยจึงเลือนราง. <https://www.the101.world/policy-maker-dont-forget-the-youth/>
- รัชนีชาติ แซ่ตัน และพนิดา รักดี. (2566). ประวัติชีวิต: เครื่องมือพัฒนาบุคลิกภาพวัยรุ่นไทย.
วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 2(3), 1-15.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2561). *อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกรินทร์ ฝั่งประชา. (2566, 19 ตุลาคม). ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม “กลไก” การเพิ่มคุณค่า
วัฒนธรรมและมูลค่าเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน. <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/532>
- อุกฤษฏ์ เฉลิมแสน. (2563). การต่อรองอัตลักษณ์อีสานของวัยรุ่นอีสานในยุคดิจิทัล.
วารสารพัฒนศาสตร์, 3(1), 1-39.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and methods*. Prentice Hall.
- de Saussure, F. (1983). *Course in general linguistics*. McGraw-Hill Book Company.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books, Inc.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of self in everyday life*. Doubleday.
- Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. UNICEF International
Child Development Center.
- Jenkins, R. (2014). *Social Identity*. Taylor & Francis Group.
- Levine, R. A. (1982). *Culture, Behavior, and Personality*. Taylor & Francis Group.
- Mead, G.H. (1934). *Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*.
University of Chicago Press.
- Peirce, C. (1955). Abduction and induction. In Buchler, J., Ed., *Philosophical Writings of Peirce*,
(pp.150-156). Dover Publications Inc.

องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5

สุพัตรา สิงห์เสม¹ วุฒิชัย เนียมเทศ^{1*} และ เรชา ชูสุวรรณ¹

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

*Corresponding author E-mail:chaiwut7326@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศเสริมพลังเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ และตามด้วยการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันและเพิ่มเติมองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร จำนวน 18 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเคราะห์เอกสารและประเมินความเหมาะสมเชิงทฤษฎี และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5 ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) เสริมพลังสร้างความเข้าใจ 2) เสริมพลังกระจายอำนาจ 3) เสริมพลังเครือข่าย 4) เสริมพลังทำงานเป็นทีม 5) เสริมพลังร่วมพัฒนา 6) เสริมพลังสนับสนุน 7) เสริมพลังใจ และ 8) เสริมพลังนิเทศและประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ในการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การนิเทศ การนิเทศแบบเสริมพลัง องค์ประกอบการนิเทศทางการศึกษา

Factors of Empowering Supervision of Primary School Administrators under the Inspection Office 5

Supattra Singhasem¹ Wuttichai Niemted^{1*} and Recha Choosuan¹

¹Department of Educational Administration, Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus

*Corresponding author E-mail: chaitwut7326@yahoo.com

Abstract

This research article aims to study the factors of empowering supervision by school administrators in primary schools under Inspection Office 5. The research employed a qualitative approach, beginning with a review and synthesis of documents and related studies on empowering supervision to identify its factors. This was followed by a focus group discussion with 18 experts to validate and refine the factors derived from the document synthesis. The research instruments consisted of a document synthesis form and a theoretical suitability assessment form. The data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that the components of empowering supervision by school administrators in primary schools under Inspection Office 5 consist of 8 factors: 1) Empowerment through building understanding, 2) Empowerment through delegation of authority, 3) Empowerment through networking, 4) Empowerment through teamwork, 5) Empowerment through collaborative development, 6) Empowerment through support, 7) Empowerment through morale building, and 8) Empowerment through supervision and evaluation. The findings of this study can be used as guidelines for school administrators and supervising authorities to promote and develop effective educational supervision processes in order to achieve the goals of educational management.

Keywords: Supervision, Empowering Supervision, Factors of Educational Supervision

บทนำ

การพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยที่ผ่านมาได้มีความพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับทั้งการยกระดับมาตรฐานการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการส่งเสริมภาคีการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยค้นหาเด็กและผู้เรียนที่ด้อยโอกาส และจัดสรรเงินอุดหนุนผ่านกลไกของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมถึงรัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเอื้อให้การจัดการศึกษา มีความคล่องตัว และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งส่งผลในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่พัฒนาเด็กโดยตรง คือ สถานศึกษาที่มีผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพการศึกษาตามรัฐกำหนดไว้ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการเสริมพลังให้ครูได้ออกแบบการทำงานในพื้นที่เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายต่อไป

การเสริมพลัง เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้บริหารเปลี่ยนแปลงการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 นัย คือ 1) การให้อำนาจหน้าที่ภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และ 2) การสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่งผลให้บุคคลได้รับการเสริมพลัง เพื่อความมั่นใจ กระตือรือร้น คิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบ และรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและความสำเร็จของงาน ซึ่งการเสริมพลังมีแนวความคิดพื้นฐานของด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการเป็นสมาชิกขององค์กร และกลไกการจูงใจ (Lashley, 1997) การเสริมพลังเพื่อให้เกิดการทำงานของทุกฝ่ายร่วมกัน จึงเกิดความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมที่เป็นการเสริมพลังการทำงาน ซึ่งความสามารถนี้เป็นเหตุจูงใจจากภายในที่เป็นการเสริมพลังการทำงานของบุคคล (Haksever & Render, 2017) การเสริมพลังเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเพิ่มคุณภาพผลงานของบุคคลและองค์กร (Wall & Rinehart, 1998) ความสามารถเป็นพลังที่เป็นคุณสมบัติของแต่ละบุคคล เช่น สามารถรับรู้ คิดแก้ปัญหา สามารถควบคุมตนเอง คาดหมายความสำเร็จ สามารถสร้างสรรค์ผลงาน (Freeman, 1998) และสามารถคิดแก้ปัญหา

การนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 5 เผชิญกับความท้าทายที่มาจากความหลากหลายของบริบทพื้นที่

ที่มีทั้งเขตเมือง ชนบท และพื้นที่ชายแดน ทำให้กระบวนการนิเทศส่วนใหญ่ยังคงเน้นการตรวจประเมิน และเอกสารมากกว่าการเสริมพลังแก่ครู หากผู้นิเทศขาดทักษะมนุษยสัมพันธ์ และการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ทำให้การนิเทศเชิงพัฒนาเกิดความล้มเหลว (Glickman et al., 2018) ส่งผลให้ครูรู้สึกกังวลและเห็นว่าการนิเทศเป็นภาระ บางพื้นที่ยังยึดวัฒนธรรมองค์กรแบบ Top-down ที่เน้นผู้นิเทศเป็นผู้ควบคุม ผู้รับการนิเทศเป็นผู้ถูกประเมินซึ่งขัดกับการเสริมพลังที่ต้องการความไว้วางใจ ความเสมอภาค และการเสริมพลังสร้างขวัญกำลังใจ สอดคล้องกับ Schein (2010) กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นอำนาจและการควบคุม จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้และการเสริมพลัง ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 5 มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลในด้านคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษา ผ่านงานนิเทศที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษา ซึ่งผู้นิเทศต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะต่าง ๆ ในการนิเทศ เพื่อสร้างคนหรือผู้เรียน ให้สามารถพัฒนาตนเองและสังคมต่อไปได้

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จากแนวคิดการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารเป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งการเสริมพลังเป็นวิธีการที่ทำให้บุคลากรประพฤติปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่และจะช่วยเสริมสร้างให้บุคลากรพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ทำให้งานสำเร็จได้ตามเป้าหมายและเกิดประโยชน์กับงานในหน้าที่ของตนเองและองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ และทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากับสถานศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้การดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5 มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5

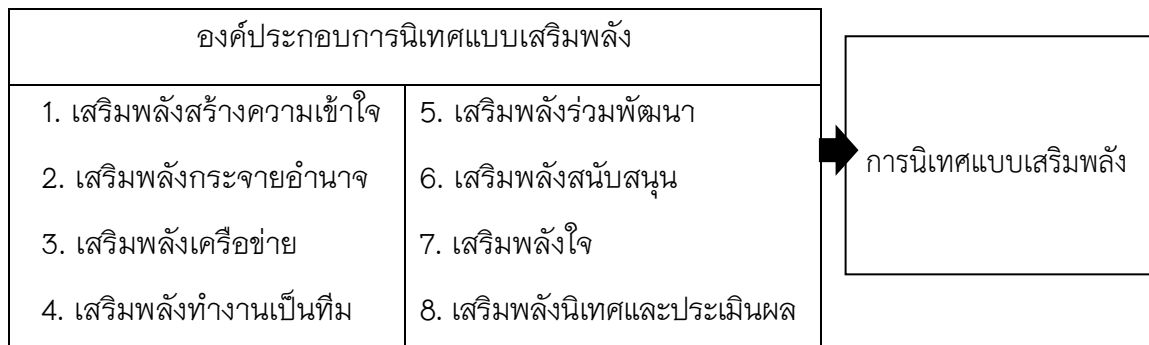
ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมทางทฤษฎีในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 3 ปี หรือมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะเชี่ยวชาญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาการบริหารการศึกษาหรือด้านการนิเทศการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 4 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 6 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 6 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎี องค์ประกอบ การนิเทศแบบเสริมพลังของ Stone and Sachs (1995); Schermerhorn (1997); Cleirbaut (1998); Luthans (1998); และ กฤษฎา พรหมอินทร์ และคณะ (2560) สรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Conceptual Framework) ที่ประกอบด้วยแนวคิด หลักการ ทฤษฎี องค์ประกอบ การนิเทศแบบเสริมพลัง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือเป็นแบบสังเกตระหัดเอกสาร และแบบสนทนากลุ่ม พิจารณาความเหมาะสมของประเด็นคำถามผ่านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์ แนวคิด หลักการ และองค์ประกอบ การนิเทศแบบเสริมพลัง โดยมีเครื่องมือการวิจัย เป็นแบบบันทึกการศึกษาศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และองค์ประกอบ การนิเทศแบบเสริมพลัง รวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยสังเคราะห์และบันทึกผลตามประเด็นที่กำหนดไว้ และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุป

ขั้นตอนที่ 2 สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในทางทฤษฎีจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 18 คน สังเคราะห์ได้ 8 องค์ประกอบ โดยมีเครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับองค์ประกอบของการนิเทศแบบเสริมพลัง โดยมีประเด็นคำถามเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในทางทฤษฎีและยืนยัน 8 องค์ประกอบ รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการสนทนา

กลุ่มผ่านระบบออนไลน์ มีการบันทึกการสนทนากลุ่มและสรุปประเด็นสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5 สรุปผลการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์ แนวคิด หลักการ และองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังพบว่า องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5 ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 สังเคราะห์แนวคิด หลักการ และองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลัง

องค์ประกอบ	สาระสำคัญ	อ้างอิง/นักวิชาการ
เสริมพลังสร้าง	-ร่วมสร้างความตระหนัก	Stone & Sachs, (1995)
ความเข้าใจ	-ร่วมเปิดใจรับสภาพและปัญหาในการทำงาน	Schermerhorn, (1997)
	-ร่วมสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการนิเทศติดตามความก้าวหน้า	Cleirbaut, (1998) Luthans, (1998)
		กฤษฎา พรหมอินทร์ และคณะ, (2560)
เสริมพลัง	-จัดโครงสร้างการบริหารงาน	Stone & Sachs, (1995)
กระจาย	-จัดระบบการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน	Cleirbaut, (1998)
อำนาจ	-มอบอำนาจหน้าที่ มีแบบแผนทิศทางในการทำงาน	Luthans, (1998)
	ของตนเองและสนับสนุนการทำงาน	Schermerhorn, (1997)
		กฤษฎา พรหมอินทร์ และคณะ, (2560)
เสริมพลัง	-การให้บุคลากรมีส่วนร่วมและรวมพลัง	Schermerhorn, (1997)
เครือข่าย	ความร่วมมือ สร้างเครือข่าย	Cleirbaut, (1998)
	-การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์	Luthans, (1998)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	สาระสำคัญ	อ้างอิง/นักวิชาการ
	-การสร้างบรรยากาศความร่วมมือ แลกเปลี่ยน ความคิด ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน	
เสริมพลัง	-บุคลากรมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการทำงาน	Stone & Sachs, (1995)
ทำงานเป็นทีม	-แบ่งหน้าที่แต่ร่วมกันทำงาน การสร้างสรรค์ วิธีทำงานร่วมกันของบุคลากรในองค์กรการร่วมกัน สร้างและพัฒนา	Schermerhorn, (1997) Cleirbaut, (1998) Luthans, (1998)
	-การทำงานเป็นทีม การแสดงภาวะผู้นำในการ ทำงานร่วมกัน	กฤษฎา พรหมอินทร์ และ คณะ, (2560)
เสริมพลังร่วม	-เปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วม เรียนรู้สู่การแก้ปัญหา	Stone & Sachs, (1995) Schermerhorn, (1997)
พัฒนา	-ร่วมกันดำเนินงาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ของบุคลากรและทีมงาน	Cleirbaut, (1998) Luthans, (1998)
	-พัฒนาสร้างสรรค์งาน มีแผนพัฒนาตนเอง	กฤษฎา พรหมอินทร์ และ คณะ, (2560)
เสริมพลัง	-ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากร	Stone & Sachs, (1995)
สนับสนุน	-สื่อสารทำความเข้าใจกับบุคลากรให้ชัดเจน	Schermerhorn, (1997)
	-สนับสนุนปัจจัยการทำงาน การให้บุคลากรได้ใช้ พลังทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร	Cleirbaut, (1998) Luthans, (1998)
		กฤษฎา พรหมอินทร์ และ คณะ, (2560)
เสริมพลังใจ	-เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงผลงานความสามารถ และความเป็นแบบอย่างที่ดี	Stone & Sachs, (1995) Schermerhorn, (1997)
	-พัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับงานที่ได้รับ มอบหมาย	Cleirbaut, (1998) Luthans, (1998)
	-ให้โอกาสแสดงความรู้ ความสามารถ	กฤษฎา พรหมอินทร์ และ คณะ, (2560)
	-พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ มนุษยสัมพันธ์	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	สาระสำคัญ	อ้างอิง/นักวิชาการ
-สร้างสรรค์บรรยากาศที่เสริมพลังการทำงาน		
เสริมพลังนิเทศ	-ติดตาม ตรวจสอบ ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน	Stone & Sachs, (1995)
และประเมินผล	ตรวจสอบประเมินตนเอง	Schermerhorn, (1997)
	-สะท้อนผลการดำเนินงาน	Cleirbaut, (1998)
	-ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา	Luthans, (1998)
	-การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการทำงานระหว่างบุคลากร หน่วยงานและ องค์กร	กฤษฎา พรหมอินทร์ และ คณะ, (2560)

จากตารางที่ 1 พบว่า การนิเทศแบบเสริมพลัง ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ โดยมีแนวคิดสาระสำคัญในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เสริมพลังสร้างความเข้าใจ ประกอบด้วย 1.1) ร่วมสร้างความตระหนัก 1.2) เปิดใจรับสภาพและปัญหาในการดำเนินงาน และ 1.3) สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการนิเทศ

องค์ประกอบที่ 2 เสริมพลังกระจายอำนาจ ประกอบด้วย 2.1) จัดโครงสร้างการบริหารงาน 2.2) จัดระบบการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน 2.3) มอบอำนาจหน้าที่ มีแบบแผนทิศทางในการทำงานของตนเองและสนับสนุนการทำงาน

องค์ประกอบที่ 3 เสริมพลังเครือข่าย ประกอบด้วย 3.1) การให้บุคลากรมีส่วนร่วม และรวมพลังความร่วมมือ สร้างเครือข่าย 3.2) การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และ 3.3) การสร้างบรรยากาศความร่วมมือ แลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน

องค์ประกอบที่ 4 เสริมพลังทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 4.1) บุคลากรมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันในการทำงาน 4.2) แบ่งหน้าที่ร่วมกันทำงาน การสร้างสรรค์ วิธีทำงานร่วมกัน ของบุคลากรในองค์กรการร่วมกันสร้างและพัฒนา และ 4.3) การทำงานเป็นทีม การแสดงภาวะผู้นำในการทำงานร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 5 เสริมพลังร่วมพัฒนา ประกอบด้วย 5.1) เปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหา 5.2) ร่วมกันดำเนินงาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรและทีมงาน และ 5.3) พัฒนาสร้างสรรค์งาน มีแผนพัฒนาตนเอง

องค์ประกอบที่ 6 เสริมพลังสนับสนุน ประกอบด้วย 6.1) ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากร 6.2) สื่อสารทำความเข้าใจกับบุคลากรให้ชัดเจน และ 6.3) สนับสนุนปัจจัยการทำงาน การให้บุคลากรได้ใช้พลัง ทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร

องค์ประกอบที่ 7 เสริมพลังใจ ประกอบด้วย 7.1) เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงผลงานความสามารถและความเป็นแบบอย่างที่ดี 7.2) พัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับงานที่ได้รับมอบหมาย 7.3) ให้โอกาสแสดงความรู้ ความสามารถ 7.4) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ และ 7.5) สร้างสรรค์บรรยากาศที่เสริมพลังการทำงาน

องค์ประกอบที่ 8 เสริมพลังนิเทศและประเมินผล ประกอบด้วย 8.1) ติดตาม ตรวจสอบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ตรวจสอบประเมินตนเอง 8.2) สะท้อนผลการดำเนินงาน 8.3) ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา และ 8.4) การให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำงานระหว่างบุคลากร หน่วยงานและองค์กร

ขั้นตอนที่ 2 สทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันและเพิ่มเติมสาระสำคัญโดยพิจารณาความเหมาะสมในทางทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิด หลักการและองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมเชิงทฤษฎีและยืนยันทั้ง 8 องค์ประกอบ โดยมีข้อเสนอแนะบางประเด็นรายละเอียด ดังนี้

ผลการสนทนากลุ่ม สรุปว่า ยืนยันความเหมาะสมเชิงทฤษฎีทุกประเด็น ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 เสริมพลังสร้างความเข้าใจ องค์ประกอบที่ 3 เสริมพลังเครือข่าย องค์ประกอบที่ 4 เสริมพลังทำงานเป็นทีม และองค์ประกอบที่ 8 เสริมพลังนิเทศและประเมินผล และมีบางองค์ประกอบมีการปรับปรุงเพิ่มเติม ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 2 เสริมพลังกระจายอำนาจ ผลการสนทนากลุ่ม สรุปว่า ยืนยันความเหมาะสมเชิงทฤษฎี และเพิ่มเติม อาทิ ปรับข้อความให้สั้น เข้าใจง่าย และปรับประเด็นการมอบอำนาจหน้าที่ เป็นกระจายอำนาจ “คำวามอบอำนาจ เปลี่ยนเป็นกระจายอำนาจการทำงานเป็นทีม” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร การศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศ) องค์ประกอบที่ 5 เสริมพลังร่วมพัฒนา ผลการสนทนากลุ่ม สรุปว่า ยืนยันความเหมาะสมเชิงทฤษฎี แต่มีข้อเสนอบางประการ เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า

“ปรับคำ ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมกันดำเนินงาน ให้เป็นการปฏิบัติที่ชัดเจน” และ “การเพิ่ม การวางแผนการทำงาน แทน การดำเนินงาน” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศ) องค์ประกอบที่ 6 เสริมพลังสนับสนุน ผลการสนทนากลุ่ม สรุปว่า ยืนยันความเหมาะสมเชิงทฤษฎี โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เสนอว่า “เพิ่มของการระดมและการแสวงหาทรัพยากร” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา) “ประเด็นการสื่อสารเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทรัพยากรหรือไม่” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศ การศึกษา) และ “ปรับประเด็นส่งเสริมให้สามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศการศึกษา) และองค์ประกอบที่ 7 เสริมพลังใจ สร้างขวัญกำลังใจ ผลการสนทนากลุ่ม สรุปว่า ยืนยันความเหมาะสมเชิงทฤษฎี โดยมีข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ตัดเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องออก เช่น การเรียนรู้ของบุคลากร การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ การพัฒนาความรู้ ความคิด การอบรมพัฒนาความรู้ ความคิดทักษะ และความสามารถ ของบุคลากร “องค์ประกอบนี้ เสนอแนะให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ และให้ตัดบางข้อ ที่ไม่เกี่ยวข้องออก” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร) และ “ควรเพิ่มประเด็น ความสุขในการทำงาน การยกย่อง ความก้าวหน้าในวิชาชีพ เป็นต้น” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร)

สรุปผลการวิจัยที่ค้นพบ จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบ ของการนิเทศจากนักวิชาการต่างประเทศและภายในประเทศ นำมาจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งมีองค์ประกอบการนิเทศเสริมพลัง 8 องค์ประกอบ รายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เสริมพลังสร้างความเข้าใจ ประกอบด้วย 1.1) ร่วมสร้างความตระหนัก การฝึกอบรมด้านวิชาชีพ 1.2) ร่วมเปิดใจและกำหนดปัญหาในการทำงาน และ 1.3) ร่วมสร้างความเข้าใจ พัฒนา อบรมเสริมองค์ความรู้ร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 2 เสริมพลังกระจายอำนาจ ประกอบด้วย 2.1) จัดโครงสร้างและระบบ การปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการดำเนินงาน 2.2) ออกแบบแผนทิศทางในการทำงานของตนเอง 2.3) ส่งเสริมความคิดริเริ่มปฏิบัติสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การทำงานเป็นทีมเอื้อต่อการทำงาน

องค์ประกอบที่ 3 เสริมพลังเครือข่าย ประกอบด้วย 3.1) สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ภายในและระหว่างองค์กร 3.2) พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสาร และ 3.3) สร้างบรรยากาศความร่วมมือ โดยให้บุคลากรและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยน ความคิดที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน

องค์ประกอบที่ 4 เสริมพลังทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 4.1) ออกแบบสร้างสรรค์วิธีการทำงานรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรในองค์กร 4.2) สร้างความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม และ 4.3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแบ่งหน้าที่ให้บุคลากรมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการทำงาน

องค์ประกอบที่ 5 เสริมพลังร่วมพัฒนา ประกอบด้วย 5.1) ร่วมกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน 5.2) ร่วมวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และ 5.3) ร่วมจัดทำแผนพัฒนาและติดตามผลการปฏิบัติตามแผนเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ถึงเป้าหมาย

องค์ประกอบที่ 6 เสริมพลังสนับสนุน ประกอบด้วย 6.1) ส่งเสริมให้สามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ 6.2) ส่งเสริมการใช้ข้อมูลข่าวสารที่มีการสนับสนุนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น และ 6.3) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เพื่อเป็นปัจจัยในการทำงาน

องค์ประกอบที่ 7 เสริมพลังใจ ประกอบด้วย 7.1) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พัฒนาทัศนคติเชิงบวก สร้างความผูกพันและความไว้วางใจในการทำงาน 7.2) ส่งเสริมความสามารถพิเศษ ความก้าวหน้าของบุคลากรและให้โอกาสบุคลากรได้แสดงความรู้ความสามารถอย่างเสมอภาคกัน 7.3) ส่งเสริมบรรยากาศให้บุคลากรมีความสุข สนุกและเต็มใจในการทำงาน 7.4) สร้างความเชื่อมั่นของบุคลากรในการทำงานด้วยการยอมรับในผลงาน และ 7.5) ส่งเสริมการแสดงผลงานความสามารถหรือความเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ

องค์ประกอบที่ 8 เสริมพลังนิเทศและประเมินผล ประกอบด้วย 8.1) นิเทศติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผน 8.2) ตรวจสอบและประเมินผล สะท้อนผลการดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ 8.3) ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิด ทักษะความสามารถ ข้อมูลข่าวสารสู่การพัฒนา และ 8.4) ร่วมเผยแพร่ผลงานความสำเร็จของบุคลากรสู่มวลชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเขตตรวจราชการที่ 5” พบว่า มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เสริมพลังสร้างความเข้าใจ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการนิเทศแบบเสริมพลัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างความเข้าใจร่วมกันในภารกิจ เป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน และการพัฒนาองค์ความรู้ สะท้อนถึงหลักการนิเทศเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติได้ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ และร่วมวางแผนทางอย่างมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ

Amundsen and Martinsen (2014) ที่เสนอว่าการเสริมพลังอำนาจในองค์กรต้องครอบคลุมทั้งมิติด้านจิตวิทยา เช่น การสร้างความเข้าใจ และการสร้างเสริมพลัง มีลักษณะที่เชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกันในการพัฒนาการนิเทศ

องค์ประกอบที่ 2 เสริมพลังกระจายอำนาจ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรับผิดชอบและความเป็นอิสระของบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรมีอิสระในการตัดสินใจและริเริ่มปฏิบัติสิ่งใหม่ และระบบการทำงานที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Seibert et al. (2018) ที่ชี้ให้เห็นว่าการมอบอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มความรู้สึกรับผิดชอบของบุคลากรในเรื่องความหมายของงานและความสามารถในการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและประสิทธิผลในการทำงาน นอกจากนี้ Zhang and Bartol (2010) เน้นว่า การมอบอำนาจส่งเสริมการริเริ่มและนวัตกรรมในองค์กร ทำให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการทำงานและสร้างสรรค์วิธีการใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 3 เสริมพลังเครือข่าย มีความสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคลากรทั้งภายในและระหว่างองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเสริมพลังการทำงานและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพเกิดจากการมีส่วนร่วมและรวมพลังความร่วมมือจากทุกฝ่าย พัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสารและการสร้างบรรยากาศความร่วมมือ สอดคล้องกับ Vangrieken et al. (2017) ที่เน้นย้ำว่าเครือข่ายความร่วมมือในองค์กรการศึกษาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างครูและผู้บริหารทำให้เกิดการพัฒนาการสอนที่มีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้ Hargreaves and Fullan (2015) ยังชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายการทำงานร่วมกันช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการและการนิเทศมีประสิทธิผลสูงขึ้น ซึ่งการสร้างเครือข่ายช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และสร้างความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายขององค์กร

องค์ประกอบที่ 4 เสริมพลังทำงานเป็นทีม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กรการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การสร้างสรรค์วิธีการทำงานร่วมกัน การพัฒนาทีม การแสดงภาวะผู้นำในงานกลุ่ม และการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวิธีการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิผลของงาน สอดคล้องกับ พิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2564) กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีมว่าเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดการสื่อสารและการประสานงาน

ที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้สมาชิกเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง และเกิดความผูกพันต่อองค์กรในด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 5 เสริมพลังร่วมพัฒนา เน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการนิเทศการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามผล และประเมินผล เพื่อเป้าหมายร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการร่วมพัฒนาสะท้อนแนวคิดของการมีส่วนร่วม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และครูผู้สอน มีบทบาทในการตัดสินใจและพัฒนางานร่วมกันในทุกขั้นตอน และสร้างความผูกพันกับเป้าหมายร่วมขององค์กรการศึกษา การวางกรอบคิดขององค์ประกอบนี้ ยังสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิดของ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการทำงานแบบร่วมมือกันในที่ที่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (Fullan, 2009) ความสำเร็จของ PLC ขึ้นอยู่กับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสะท้อนผล การปฏิบัติเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 6 เสริมพลังสนับสนุน เป็นการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมิติของทรัพยากรทางกายภาพ เช่น วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรเชิงข้อมูล เช่น สารสนเทศ ข่าวสาร ตลอดจนแนวปฏิบัติทางวิชาการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนหรือการเรียนการสอนได้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Barney (1991) ได้เปรียบเทียบการแข่งขันขององค์กร (รวมถึงองค์กรการศึกษา) จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์กรสามารถใช้ทรัพยากรที่ตนมีอยู่ เช่น บุคลากร ความรู้ เทคโนโลยี และข้อมูล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในมิติที่ทรัพยากรเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความหายากและเลียนแบบได้ยาก ดังนั้น การเสริมพลังให้ครูสามารถนำทรัพยากรไปสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ จึงไม่ใช่เพียงการให้เครื่องมือ แต่ คือ การลงทุนเพื่อสร้างทุนทางปัญญาและนวัตกรรมในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 7 เสริมพลังใจ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรทางการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทของโรงเรียนที่บุคลากรต้องเผชิญกับภาระงานจำนวนมาก ความหลากหลายของบทบาท และการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายอย่างต่อเนื่อง การเสริมพลังใจจึงไม่ใช่เพียงการให้รางวัลหรือคำชมเชย แต่เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (psychological climate) ที่ส่งเสริมให้บุคลากรมี “ความสุข ความสำเร็จ และความก้าวหน้า” สอดคล้องกับ Herzberg (1965) อธิบายว่า ปัจจัยจูงใจ (motivators) เช่น ความก้าวหน้า การได้รับการยอมรับ และความสำเร็จ จะเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการสร้างขวัญกำลังใจที่แท้จริง มากกว่าปัจจัยสุขอนามัย (hygiene factors) อย่างเงินเดือนหรือสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ Cameron (2012) ภาวะผู้นำเชิงบวก (Positive Leadership) ยังเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมของบุคลากร

กับงาน (Emotional engagement) ผ่านการยอมรับ ความไว้วางใจ และการส่งเสริมศักยภาพ เช่น การสร้างมนุษย์สัมพันธ์ การพัฒนาทัศนคติเชิงบวก การส่งเสริมความสามารถพิเศษ และการยกย่องเชิดชูเกียรติ

องค์ประกอบที่ 8 เสริมพลังนิเทศและประเมินผล องค์ประกอบนี้มีรากฐานมาจากกระบวนการนิเทศภายใน (internal supervision) ที่มุ่งเน้นการพัฒนา (formative supervision) มากกว่าการควบคุมหรือประเมินแบบตัดสิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และครู สอดคล้องกับ Glickman (2001) ได้เสนอแนวคิดของการนิเทศเพื่อการเติบโต (Developmental Supervision) ซึ่งเน้นการสื่อสารสองทาง การแลกเปลี่ยนข้อมูลย้อนกลับ (feedback) อย่างสร้างสรรค์ และการส่งเสริมการประเมินตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบมีความสำคัญต่อการนิเทศแบบเสริมพลัง ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรดำเนินการเสริมพลังสร้างความเข้าใจ เสริมพลังกระจายอำนาจ เสริมพลังเครือข่าย เสริมพลังทำงานเป็นทีม เสริมพลังร่วมพัฒนา เสริมพลังสนับสนุน เสริมพลังใจ และเสริมพลังนิเทศและประเมินผล เพื่อบริหารและพัฒนาสถานศึกษาสู่การพัฒนาในทิศทางเดียวกัน
2. องค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลัง 8 องค์ประกอบมีความสำคัญ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถพัฒนา ส่งเสริมองค์ประกอบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อพัฒนางานนิเทศการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศแบบเสริมพลังกับการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพต่อไป
2. พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาพัฒนาตามบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา พรหมอินทร์, เสาวนีย์ เสริมสุข, และเกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังอำนาจเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพระบบการประกันคุณภาพภายในของศูนย์การศึกษาพิเศษ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 1914-1930.

- พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2564). ผู้บริหารกับการทำงานเป็นทีม. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 14(1), 1–7.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Amundsen, S., & Martinsen, L. (2014). Empowering Leadership: Construct Clarification, Conceptualization, and Validation of a New Scale. *Leadership Quarterly*, 25(3), 487–511. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2013.11.009>
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), 99–120.
- Cameron, K. (2012). *Positive leadership: Strategies for extraordinary performance*. Berrett-Koehler Publishers.
- Cleirbaut, G. (1998). Empowerment: A key to a victorious future. St. Lucie Press.
- Freeman, D. (1998). *Doing teacher research: From inquiry to understanding*. Heinle and Heinle.
- Fullan, M. (2009). Leadership in a culture of change. In R. DuFour & R. Eaker (Eds.), *On common ground: The power of professional learning communities* (pp. 113–132). Solution Tree Press.
- Glickman, C. D., Gordon S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2001). *Supervision and Instructional Leadership A Developmental Approach* (5th ed.). Allyn and Bacon.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2018). *Supervision and Instructional Leadership* (10th ed.). Pearson.
- Haksever, C., & Render, B. (2017). *Service and Operations Management*. World Scientific Publishing Company.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2015). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. Teachers College Press.
- Herzberg, F. (1965). The motivation to work among Finnish supervisors. *Personnel psychology*, 18(4), 395–406.
- Lashley, C. (1997). *Empowering Service Excellence: Beyond the Quick Fix*. Cassell.
- Luthans, F. (1998). *Organizational behavior* (8th ed.). McGraw-Hill.
- McShane, S. L., & Von Glinow, M. A. (2000). *Organizational Behavior*. McGraw-Hill.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (4th ed.). Jossey-Bass.

- Schermerhorn, H. T. Jr., Hunt, J. G., & Osborn, R. N., (1997). *Organizational Behavior*. John Wiley & Sons.
- Seibert, S. E., Wang, G., & Courtright, S. H. (2018). Antecedents and consequences of psychological and team empowerment in organizations: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 96(5), 981–1003.
- Stone, F. M., & Sachs, R. T. (1995). *The High-value Manager: Developing the Core Competencies Your Organization Demands*. Amacom Books.
- Vangrieken, K., Dochy, F., Raes, E., & Kyndt, E. (2017). Teacher communities as a context for professional development: A systematic review. *Teaching and Teacher Education*, 61, 47–59. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.10.001>
- Wall, R., & Rinehart, J. S. (1998). School-based decision making and the empowerment of secondary school teachers. *Journal of School Leadership*, 8(1), 49–64.
- Zhang, X., & Bartol, K. M. (2010). Linking empowering leadership and employee creativity: The influence of psychological empowerment, intrinsic motivation, and creative process engagement. *Academy of Management Journal*, 53(1), 107–128.

การพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ผ่านกระบวนการ
สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และรูปแบบการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษา
กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ชวิตรา ตันติมาลา

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Corresponding author E-mail: chawitra.t@chandra.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการ PLC และ PTRU Model 2) วิเคราะห์ผลของกระบวนการดังกล่าวที่มีต่อสมรรถนะและลักษณะนวัตกรรมทางการศึกษา และ 3) พัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพผ่านกระบวนการดังกล่าวตามมุมมองของครูที่เลี้ยงและหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน ประชากร คือ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 จำนวน 60 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา จำนวน 30 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และครูที่เลี้ยง 10 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตพฤติกรรม ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสมรรถนะทางวิชาชีพหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน โดยด้านที่มีการพัฒนาโดดเด่นที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (4.20) 2) กระบวนการ PLC และ PTRU Model ส่งผลให้นักศึกษาเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนสู่การเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอน 6 กลุ่มที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น มีทักษะการออกแบบเชิงนวัตกรรม และกล้าใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้ง AI และเกมการเรียนรู้ และ 3) ข้อค้นพบสำคัญนำสู่ 4C Model ระบบนิเวศสร้างนวัตกรรม ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ความครอบคลุมรอบด้าน ความคิดสร้างสรรค์ และสมรรถนะวิชาชีพและนวัตกรรม ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่เชื่อมโยงมหาวิทยาลัยและโรงเรียน เพื่อผลิตครูฐานสมรรถนะที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สมรรถนะครู สังคมศึกษา ชุมชนแห่งการเรียนรู้ นวัตกรรมทางการศึกษา

รับบทความ: 18 พฤศจิกายน 2568

แก้ไขเสร็จ: 12 กุมภาพันธ์ 2569

ตอบรับบทความ: 21 เมษายน 2569

Developing the Professional Competencies of New Generation Social Studies Teachers through the Creation of Learning Communities and Models for Producing Educational Innovators in Rajabhat Universities: A Case Study of Chandrarakasem Rajabhat University

Chawitra Tantimala

Social Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: chawitra.t@chandra.ac.th

Abstract

This research aims to 1) study the professional competencies of new social studies teachers before and after participating in the PLC and PTRU Model processes, 2) analyze the effects of these processes on their professional competencies and educational innovator characteristics, and 3) develop their professional competencies through these processes based on the perspectives of mentor teachers and heads of the social studies department. The research used a mixed-methods approach. The population consisted of 60 fourth-year social studies students. The sample consisted of 30 students, obtained through purposive sampling, and 10 mentor teachers. Research instruments included a 20-item five-point Likert scale questionnaire, semi-structured interviews, and behavioral observation. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) Post-activity professional competency levels were significantly higher than pre-activity levels at the .05 significance level across all dimensions. The most prominent improvements were found in Digital Technology usage (4.20). 2) The PLC and PTRU Model successfully transformed students' roles from Instructors to Educational Innovators. Students developed six categories of innovative instructional projects linked to local contexts, demonstrated Innovative Design Thinking skills, and confidently integrated modern technologies such as AI and game-based learning. 3) The key finding is the 4C Model: Ecosystem of Educational Innovators, comprising: Community, Covering, Creativity, and Competence. This model establishes a School Integrated Learning ecosystem that bridges the university and partner schools to produce competency-based teachers equipped with 21st-century skills.

Keywords: Teacher Competency, Social Studies, Professional Learning Community (PLC), Educational Innovator

Received: 18 November 2025

Revised: 12 February 2026

Accepted: 21 April 2026

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการผลิตครูของประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายด้านมาตรฐานสมรรถนะและความคาดหวังจากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น (Office of the Higher Education Commission, 2019; UNESCO, 2021) การผลิตครูที่มีคุณภาพจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพของระบบการศึกษา เพราะคุณภาพของผู้สอนส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะสถาบันหลักในการผลิตครูมีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะวิชาชีพที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคใหม่ (Thongphukdee & Ratana-O-Larn, 2021) ภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏเน้นการผลิตครูเพื่อสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักงานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ที่ชี้ว่าการพัฒนาครูต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม

งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนถึงช่องว่างของระบบการผลิตครู โดยเฉพาะในการเตรียมครูรุ่นใหม่ให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 รายงานของ OECD (2025) ระบุว่า ครูไทยจำนวนมาก ยังขาดทักษะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าหลักสูตรครุศาสตร์ในระดับอุดมศึกษาจะมีการปรับปรุงให้เน้นสมรรถนะวิชาชีพ แต่ยังพบว่าการส่งเสริมทักษะนวัตกรรม การสร้างชิ้นงานใหม่ และการบูรณาการความรู้ในบริบทจริงยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบ มีความสามารถในการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ครูสังคมมีหน้าที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความซับซ้อนของโลก วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสมรรถนะของครูสังคมในรูปแบบเดิมหรือรุ่นก่อน ๆ พบว่า มีปัญหาด้านความโดดเด่นในการทำงาน ขาดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้การแก้ปัญหาในชั้นเรียนเป็นลักษณะการลองผิดลองถูกเพียงลำพัง (พระมหาโยธิน มหาวีโร (มาศสุข), 2568) อีกทั้งยังมีสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ในระดับน้อย โดยเฉพาะด้านการออกแบบการเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อ (พิชาติ แก้วพวง และคณะ, 2565) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนสู่ผู้ร่วมสร้างการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงรุก และตอบโจทย์บริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ที่เปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานจากการทำงานคนเดียวเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู ครูพี่เลี้ยง และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมกันสะท้อนคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหในชั้นเรียนได้

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่ง จึงได้จัดทำกรอบสมรรถนะ PTRU Model (Professional Teacher of Rajabhat University) ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะบัณฑิตครู 17 สมรรถนะ คือ 1) ปฏิบัติงานครูอย่างมืออาชีพ 2) ภาวะผู้นำและสัมพันธชุมชน 3) บริหารจัดการชั้นเรียน 4) ทำงานเป็นทีม 5) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 6) สื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ 7) บุคลิกภาพความเป็นครูและทัศนคติในการปรับตัว 8) จิตอาสา จิตสาธารณะ 9) ศิลปะการใช้สื่อ 10) อำนวยความสะดวกเรียนรู้ 11) วัดและประเมิน 12) ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 13) ออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 14) เป็นพลเมืองดี 15) บูรณาการศาสตร์สู่การสอน 16) นวัตกรรมทางการศึกษา และ 17) จิตวิญญาณความเป็นครู เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตครูเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2561 ยกเว้นโมเดลการผลิต และพัฒนาบัณฑิตครู ในปี พ.ศ. 2563 และได้นำโมเดลไปใช้โดยทำการทดลองควบคู่ไปกับการวิจัย และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2565) ผลการตรวจเยี่ยมจาก พลเอก ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ องคมนตรี ตามยุทธศาสตร์ ปี พ.ศ.2565 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งได้รายงานถึงการสร้างรูปแบบร่วมในการผลิตบัณฑิตครูให้มีสมรรถนะ และอัตลักษณ์เฉพาะมหาวิทยาลัย (ศูนย์พิสูจน์และประเมินคุณภาพบัณฑิตครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู, 2566) PTRU Model จึงเป็นทั้งเครื่องมือเชิงแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพของครูไทยยุคใหม่ให้มีความเป็นนวัตกร

หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่มุ่งเน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ผ่าน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในการพัฒนาครูผ่านการร่วมมือและสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (DuFour & Eaker, 1998; Hord, 2004) จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า การพัฒนาครูนวัตกรผ่านกระบวนการ PLC และการฝึกปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ช่วยเพิ่มทักษะการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ (ไพพกา ผิวดำ, 2564; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2562) นอกจากนี้ การบูรณาการ PLC ร่วมกับสมรรถนะ PTRU ในช่วงฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ยังช่วยให้บัณฑิตครูมีสมรรถนะสูงตามมาตรฐานและมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง (Thongphukdee & Ratana-O-Larn, 2021; OECD, 2016) สอดคล้องกับ แนวทางการสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community: SLC) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวม (Hord, 2004; ศูนย์พิสูจน์และประเมินคุณภาพบัณฑิตครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู, 2566)

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพของนักศึกษาครูสังคมศึกษาผ่านการจัดกิจกรรม PLC ควบคู่กับแนวทาง PTRU Model โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างลักษณะของครูนวัตกรทางการศึกษา ตลอดจนสร้างกระบวนการนิเทศและการเรียนรู้ร่วมกันที่มีประสิทธิภาพระหว่างนักศึกษา อาจารย์ และครูพี่เลี้ยง เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าวและเติมเต็มช่องว่างเชิงวิชาการ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ จะนำไปสู่แนวทาง

หรือรูปแบบการพัฒนาครูมืออาชีพและนวัตกรรมทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่สามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและขยายผลต่อไปได้ในวงกว้าง รวมทั้งสามารถยกระดับคุณภาพวิชาชีพครูในระดับอุดมศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของครูสังกัดมหาวิทยาลัยรุ่นใหม่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการฝึกปฏิบัติตามโครงการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (PTRU Model)
2. เพื่อวิเคราะห์ผลของกระบวนการ PLC และ PTRU Model ที่มีต่อสมรรถนะทางวิชาชีพ และลักษณะนวัตกรรมทางการศึกษาของครูสังกัดมหาวิทยาลัยรุ่นใหม่
3. เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัยรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการ PLC และ PTRU Model จากมุมมองของครูพี่เลี้ยงและหัวหน้ากลุ่มสาระสังกัดมหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

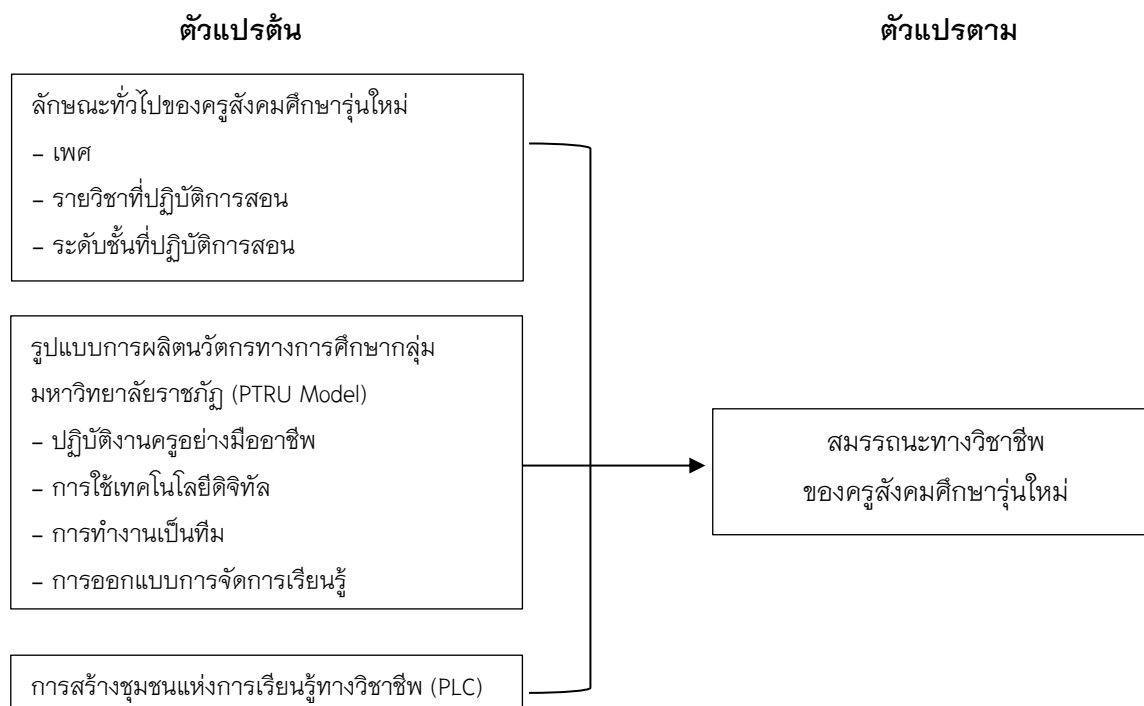
ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งหมด 60 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และครูพี่เลี้ยง ครูประจำการ หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง พิจารณาจากความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย และการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของนักศึกษา รูปแบบการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษากลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (PTRU Model) และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะทางวิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัยรุ่นใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพควบคู่กันเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบวัดสมรรถนะตาม PTRU Model ครอบคลุมสมรรถนะหลัก 5 ด้าน ได้แก่ ปฏิบัติงานครูอย่างมืออาชีพ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การทำงานเป็นทีม การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และจิตวิญญาณความเป็นครู จำนวน 30 ข้อ แบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับครูพี่เลี้ยง/หัวหน้ากลุ่มสาระ มีประเด็นเกี่ยวกับผลลัพธ์จากกิจกรรม PLC สมรรถนะที่พัฒนาขึ้น และข้อเสนอแนะต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3. แบบสังเกตพฤติกรรมใช้ในการเก็บข้อมูลระหว่างกิจกรรม PLC และการฝึกสอน เก็บข้อมูลเรื่องการมีส่วนร่วม การสะท้อนตนเอง การคิดวิเคราะห์ และการพัฒนานวัตกรรมการสอน

เครื่องมือทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่า IOC อยู่ที่ 0.67 – 1.00 และนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองสอบถามกับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าเท่ากับ 0.82

การดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนการดำเนินกิจกรรม ประชาสัมพันธ์และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2567 ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาสมรรถนะครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ จำนวน 30 คน สืบสารและทำความเข้าใจกับภาคีเครือข่าย ได้แก่ ครูพี่เลี้ยง ครูประจำการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในโรงเรียนเครือข่ายศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อวางแผนการพัฒนาร่วมกัน และให้นักศึกษาทำแบบวัดสมรรถนะตนเอง ก่อนเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Pre-test) ตามรูปแบบ PTRU Model และกิจกรรม PLC

ระยะที่ 2 ระหว่างการดำเนินกิจกรรม การจัดการเรียนรู้และกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จำนวน 3 ครั้ง ร่วมกับครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศ โดยเน้นการสะท้อนผลการทำงานเป็นกลุ่ม และการออกแบบนวัตกรรมทางการศึกษาตามกรอบ PTRU Model จากนั้น นิเทศติดตามผลในสถานศึกษา ผู้วิจัยและอาจารย์นิเทศติดตามการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในสถานศึกษา จำนวน 3 ครั้ง เพื่อสังเกตพฤติกรรม ประเมินสมรรถนะ และจัดกิจกรรม PLC เรียนรู้ร่วมกันทั้งระบบ ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง และหัวหน้ากลุ่มสาระฯ โดยให้คำแนะนำเชิงลึกแก่นักศึกษาในการพัฒนาชิ้นงานและนวัตกรรมการสอนสังคมศึกษา

ระยะที่ 3 หลังกิจกรรม ให้นักศึกษาทำแบบวัดสมรรถนะตนเองชุดเดิมอีกครั้ง (Post-test) หลังจากสิ้นสุดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์เชิงลึกครูพี่เลี้ยงเกี่ยวกับพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง และการแสดงออกของนักศึกษาครู ทั้งในด้านทักษะวิชาชีพและความเป็นนวัตกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือแบบวัดสมรรถนะ และตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบกลุ่มเดียววัดซ้ำ (One-group pretest-posttest design) และวิเคราะห์ข้อมูลแบบสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยออกแบบประเด็นคำถาม และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจ ตีความ และใช้วิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จำแนกเป็นประเด็นหลัก (Themes) ได้แก่ สมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ โดยวิเคราะห์ร่วมกับครูพี่เลี้ยงและแบบบันทึกนิเทศ สังเคราะห์ข้อค้นพบร่วมกัน และนำเสนอผลวิจัยด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอในลำดับตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของครูสังกัดศึกษารุ่นใหม่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการฝึกปฏิบัติตามโครงการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (PTRU Model)

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.33 รายวิชาที่ปฏิบัติการสอน ได้แก่ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ตามลำดับ ส่วนมากปฏิบัติการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 46.67

ตอนที่ 2 ระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของครูสังกัดศึกษารุ่นใหม่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการฝึกปฏิบัติตามโครงการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (PTRU Model)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของครูสังกัดศึกษารุ่นใหม่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (n = 30)

ตัวแปร	n	M	SD	t	p-value
การฝึกปฏิบัติตามโครงการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (PTRU Model)					
1. ปฏิบัติงานครูอย่างมืออาชีพ					
ก่อน	30	3.42	0.51	8.12	.000**
หลัง	30	4.15	0.42		
2. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล					
ก่อน	30	3.35	0.48	9.25	.000**
หลัง	30	4.20	0.45		
3. การทำงานเป็นทีม					
ก่อน	30	3.50	0.52	8.44	.000**
หลัง	30	4.30	0.44		
4. การออกแบบการจัดการเรียนรู้					
ก่อน	30	3.28	0.58	8.89	.000**
หลัง	30	4.18	0.49		
5. จิตวิญญาณความเป็นครู					
ก่อน	30	3.88	0.45	5.31	.000**
หลัง	30	4.35	0.38		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	n	M	SD	t	p-value
กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)					
ก่อน	30	3.18	0.60	10.56	.000**
หลัง	30	4.29	0.52		

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า การเปรียบเทียบผลสมรรถนะของผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน ก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการฝึกปฏิบัติพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (PTRU Model) และกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน โดยในด้านการปฏิบัติงานครูอย่างมืออาชีพ ก่อนการพัฒนา พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและเพิ่มสูงขึ้นสู่ระดับมากหลังการพัฒนา

2. ผลของกระบวนการ PLC และ PTRU Model ที่มีต่อสมรรถนะทางวิชาชีพ และลักษณะนวัตกรรมทางการศึกษาของครูสังคัมศึกษารุ่นใหม่

จากแบบสังเกตและการสัมภาษณ์สนับสนุนผลเชิงปริมาณ โดยพบว่า นักศึกษาครู มีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น มีพฤติกรรมแสดงถึงการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ ใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอได้คล่องแคล่ว และสามารถสื่อสารกับผู้เรียนและครูพี่เลี้ยง ได้อย่างเหมาะสม มีการปรับปรุงแผนการสอนและสื่อการเรียนรู้จากการสะท้อนผลในกลุ่ม PLC อย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ดังนี้

"นักศึกษา มีการเตรียมการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถสื่อสารและปรับปรุงแผนการสอนจากการสะท้อนผลในกลุ่ม PLC ได้" (ครูบี นามสมมุติ, การสื่อสารส่วนบุคคล. 4 มิถุนายน พ.ศ. 2568)

"นักศึกษา เริ่มมีทักษะการออกแบบการเรียนรู้แบบผู้ริเริ่ม (Innovative Design Thinking) และมีความกล้าที่จะทดลองใช้วิธีการสอนใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเกมการเรียนรู้" (ครูเอฟ นามสมมุติ, การสื่อสารส่วนบุคคล. 16 มิถุนายน พ.ศ. 2568)

นอกจากนี้ ยังพบว่านักศึกษาครูสังคัมศึกษารุ่นใหม่ มีความเป็นนวัตกรรมที่จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และใช้ PLC ในการประชุมกลุ่มย่อย สังเกตการสอน และสะท้อนผล มีการจัดทำ ชิ้นงานนวัตกรรมการสอนรวม 6 กลุ่ม ครอบคลุมเนื้อหาที่หลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เศรษฐกิจชุมชน และสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นต้น

"การสะท้อน อย่างตรงไปตรงมา ช่วยให้นักศึกษาเห็นจุดบกพร่องและกล้าหาญทางแก้ไข ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูและความรับผิดชอบต่อผู้เรียน" (หัวหน้า ก.

นามสมมุติ, การสื่อสารส่วนบุคคล. 18 มิถุนายน พ.ศ. 2568) และยังเสนอให้มีการสร้างเครือข่าย PLC ระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

คุณลักษณะนวัตกรรมที่ปรากฏในชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงและหัวหน้ากลุ่มสาระฯ สามารถสรุปได้ว่า นักศึกษาเริ่มมีทักษะการออกแบบการเรียนรู้แบบผู้ริเริ่ม สามารถนำแนวคิดนวัตกรรมมาปรับใช้กับชั้นเรียนจริงได้อย่างยืดหยุ่น มีความคิดสร้างสรรค์และความกล้าในการทดลองใช้วิธีการสอนใหม่ ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเกมการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ประเมินสถานการณ์ในชั้นเรียน และปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ทันที

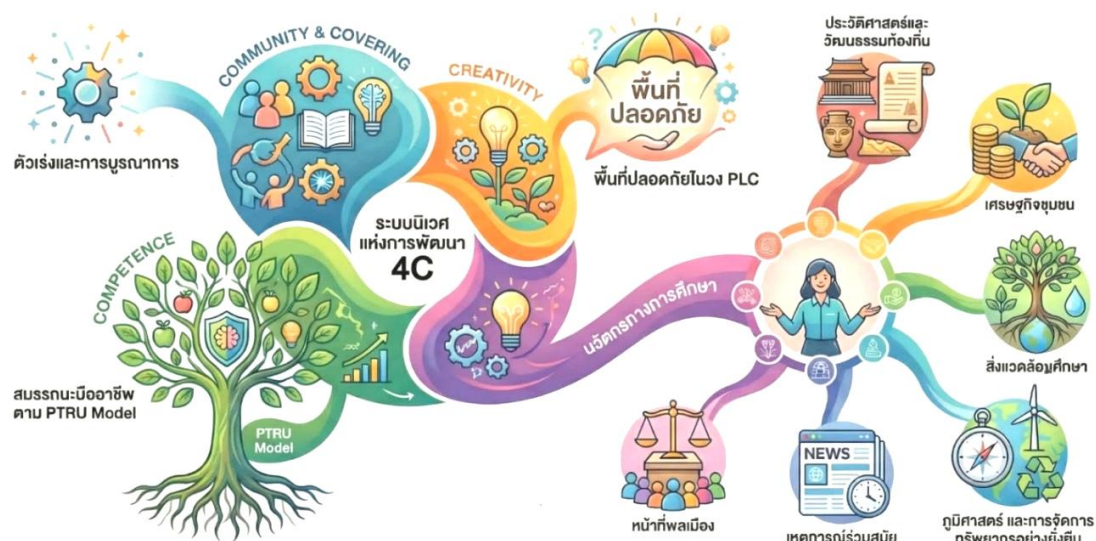
3. สมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคัมศึกษารุ่นใหม่ผ่านกระบวนการ PLC และ PTRU Model จากมุมมองของครูพี่เลี้ยงและหัวหน้ากลุ่มสาระสังคัมศึกษา

ข้อเสนอแนะจากครูพี่เลี้ยงและหัวหน้ากลุ่มสาระสังคัมศึกษาฯ ในการส่งเสริมสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคัมศึกษารุ่นใหม่ สะท้อนว่า นักศึกษามีความสามารถในการนำแนวคิดนวัตกรรมมาปรับใช้กับชั้นเรียนจริง สามารถประเมินสถานการณ์ในชั้นเรียนและปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้อย่างยืดหยุ่น แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ และเริ่มมีทักษะการออกแบบการเรียนรู้แบบผู้ริเริ่ม (Innovative Design Thinking) ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของ “ครูนวัตกรรม” ที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ควรปลูกฝังทักษะการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรม PLC อย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรม PLC มีส่วนสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษา กับครูในโรงเรียน ช่วยให้นักศึกษารู้จักการปรึกษาหารือ การรับฟังความคิดเห็น และการปรับตัวเข้าสู่บริบทของโรงเรียนได้อย่างราบรื่น อีกทั้ง ควรเสริมสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม โดยครูพี่เลี้ยงเสนอว่า ควรเน้นให้นักศึกษาใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงเพื่อความทันสมัย แต่เพื่อเพิ่มคุณภาพการสื่อสารและความเข้าใจในเนื้อหาอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การนิเทศควรเป็นแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาหลายคนสามารถพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และครูพี่เลี้ยง มีการให้โอกาสนักศึกษาเรียนรู้จากความผิดพลาด เพื่อให้หาทางแก้ไขได้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษามีจิตสำนึกในความเป็นครู มีความรับผิดชอบ และเข้าใจบทบาทของตนในฐานะผู้นำทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อค้นพบจากงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ 4C การพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพของนักศึกษาครูสังคัมศึกษา ผ่านกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และรูปแบบ PTRU Model ส่งเสริมคุณลักษณะของครูนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ดังภาพ

ภาพที่ 2 4C Model ระบบนิเวศสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา (Ecosystem of Educational Innovators) เพื่อการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมนักศึกษารุ่นใหม่

จากภาพที่ 2 แสดงโมเดลแห่งความสำเร็จ 4C Model ระบบนิเวศสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา (Ecosystem of Educational Innovators) เพื่อการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูสังคมนักศึกษารุ่นใหม่ ประกอบด้วย

Community หมายถึง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศ ส่งผลให้นักศึกษามีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Sense of Ownership) ต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกื้อหนุนและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทำให้การฝึกประสบการณ์มีความหมายและเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในสถานศึกษา

Covering หมายถึง ครอบคลุม ทั้งด้านเนื้อหา เทคนิคการสอน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ตาม TPACK รวมถึง นักศึกษาครูมีพัฒนาการด้านการมองปัญหาและสถานการณ์ในห้องเรียนอย่างรอบด้าน ผ่านการฝึกคิดวิเคราะห์ ร่วมถอดบทเรียน และการสะท้อนผลในวง PLC ส่งผลให้เกิดทักษะการวางแผนจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา ผู้เรียน และบริบทของโรงเรียน

Creativity หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ นักศึกษาแสดงออกถึงความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และมีความกล้าในการใช้วิธีการสอนนวัตกรรม เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เกมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่บูรณาการสาระการเรียนรู้เข้ากับสถานการณ์ร่วมสมัยในสังคม

Competence หมายถึง สมรรถนะครูมืออาชีพ และความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ผลการประเมินสมรรถนะหลังการเข้าร่วมกระบวนการแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาครูมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การปฏิบัติงานครูอย่างมืออาชีพ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งล้วนเป็นสมรรถนะที่สำคัญตามกรอบ PTRU Model

จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการ PLC ที่ดำเนินร่วมกับ PTRU Model ช่วยส่งเสริมสมรรถนะวิชาชีพและปลูกฝังลักษณะของความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาให้กับครูสังคมศึกษารุ่นใหม่ที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์ ความเชื่อมโยงกับสังคมและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามบริบท ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความแตกต่างและโดดเด่นแตกต่างจากแนวทางการพัฒนานักศึกษาครูทั่วไป คือ

1. การเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ใช้สื่อ” เป็น “ผู้สร้างสรรค์” (Creator) ที่สามารถออกแบบเครื่องมือหรือวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทจริงของชุมชน
2. การสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือ โดยใช้กระบวนการ PLC ช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างนักศึกษาครู ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ ร่วมกันสะท้อนคิดและแก้ปัญหาในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ
3. บูรณาการ PTRU Model รูปแบบร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่งที่กำหนดสมรรถนะบัณฑิตครู 17 ด้าน ซึ่งมีความพิเศษ คือ จิตวิญญาณความเป็นครู และมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา แต่เพิ่มความเชี่ยวชาญเฉพาะทางตามบริบทของแต่ละพื้นที่
4. การสร้างระบบนิเวศกระบวนการผลิตครูฐานสมรรถนะที่มีการทำงานร่วมกัน ระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียนเครือข่าย (School Integrated Learning) ช่วยให้เกิดระบบนิเวศการเรียนรู้
5. การเน้นทักษะในศตวรรษที่ 21 ผลวิจัยชี้ให้เห็นความแตกต่างในแง่ของผลสัมฤทธิ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการทำงานเป็นทีม

ทั้ง 5 ปัจจัยนี้เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างรวดเร็วกว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายหรือการท่องจำ

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยนี้ สามารถสรุปได้ว่า ระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของนักศึกษาครู ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม PLC และ PTRU Model เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังเข้าร่วมกิจกรรม PLC และการฝึกปฏิบัติตาม PTRU Model โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม และจิตวิญญาณความเป็นครู สอดคล้องกับงานวิจัย

ของ Hord (1997) ระบุว่า PLC มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้เชิงร่วมมือผ่านการประชุมกลุ่ม การวางแผนการสอนร่วมกัน และการสะท้อนตนเองในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ผลดังกล่าวตรงกับแนวคิดของ Hord (1997) ที่กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกระบวนการที่ครูร่วมกันพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสื่อสาร เปิดพื้นที่ให้มีการสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติงานจริงในห้องเรียน ช่วยเสริมสมรรถนะครูในระยะยาวได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี จันทรดิษฐ์, อรุสา พรหมทา และ สมบัติ ฤทธิเดช (2562) ที่พบว่าการใช้ PLC ในการพัฒนาครูมือใหม่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการวิจัย การคิดวิเคราะห์ การร่วมมือ และการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา รวมทั้ง สมรรถนะ PTRU Model 17 ด้าน มีด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การวางแผนการเรียนรู้ และภาวะผู้นำ โดดเด่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของครูในศตวรรษที่ 21 (ศูนย์พิสูจน์และประเมินคุณภาพบัณฑิตครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู, 2566) ดังนั้น การฝึกปฏิบัติในบริบทสถานศึกษาจริง ร่วมกับการนิเทศแบบมีส่วนร่วม จึงมีความสำคัญต่อสมรรถนะของนักศึกษาครูสังคมศึกษา

ผลของกิจกรรม PTRU Model และกระบวนการ PLC ส่งผลต่อสมรรถนะและความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และนวัตกรรม การสอนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าทดลอง และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ วสันต์ สุทธาวาส และ ชีรวัดน์ จันทิก (2559) ที่ระบุว่า นวัตกรรมทางการศึกษา คือ ผู้ที่มีความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยผสมผสานแนวคิด ทักษะ และความเข้าใจในบริบท เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดครูนวัตกรรมในยุค 4.0 ตามที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2562) กล่าวไว้ว่า ครูในยุคนี้ต้องสามารถนำความรู้ เทคโนโลยี และการวิเคราะห์เชิงบริบทมาสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ใหม่ได้อย่างยืดหยุ่น ดังนั้น การที่นักศึกษาได้ฝึกกระบวนการ PLC อย่างต่อเนื่องในระหว่างการฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดพื้นที่เรียนรู้ในการทดลอง แนวทางใหม่ ๆ และได้รับการสะท้อนจากครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้นักศึกษามีพัฒนาการเชิงความคิดและทักษะเชิงปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการนิเทศตามหลัก PLC ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนเป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับนักศึกษา ไม่ใช่เพียงผู้ควบคุมหรือประเมินผล ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour and Eaker (1998) ที่ระบุว่าการสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียนช่วยส่งเสริมให้ครูทุกคนไม่หยุดพัฒนา และยกระดับคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ในระดับโรงเรียนได้ในระยะยาว สอดคล้องกับการวิจัยของ มุกิตา เอี่ยมทิพย์ (2567) ที่พัฒนา 2S2L Model ขึ้นพบว่า ครูผู้ช่วย

มีความรู้ความเข้าใจและสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงขึ้น ทั้งในด้านการออกแบบ และการจัดการเรียนรู้ กระบวนการ PLC ร่วมกับการพัฒนาบทเรียน และการสอนงาน แบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เป็นกลไกสำคัญในการปรับพฤติกรรมการสอนของครูจากแบบดั้งเดิม ไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันอย่างมีวิสัยทัศน์ สร้างความมั่นใจ ให้ครูผู้ช่วยและก่อให้เกิดนวัตกรรมการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยเฉพาะ ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

ด้านการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา นักศึกษาครูสามารถออกแบบสื่อและกิจกรรมใหม่ ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี อย่างเหมาะสม และการมีส่วนร่วมกับชุมชน สะท้อนถึงสมรรถนะข้อที่ 16 และ 17 ตาม PTRU Model ซึ่งตรงกับงานของ วสันต์ สุทธาวาส และ ชีรวัฒน์ จันทิก (2559) ที่ชี้ว่า นวัตกรรม ควรเป็นผู้มีจิตวิญญาณแห่งการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้นำความคิดในแวดวงการศึกษา ดังนั้น การประยุกต์ใช้ PTRU MODEL ผ่านกระบวนการนิเทศและ PLC ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่วัดผล ได้จริง ทั้งการออกแบบแผนการสอน การสร้างกิจกรรมร่วมกับครูพี่เลี้ยงและหัวหน้ากลุ่มสาระฯ ตลอดจนทักษะด้านการสะท้อนคิด

สรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะครูสังคัมศึกษารุ่นใหม่ จึงควรใช้ระบบนิเวศสร้างนวัตกรรม เป็นโมเดลแห่งความสำเร็จ 4C Model ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Community) ความรอบด้านของข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ (Covering) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และสมรรถนะวิชาชีพและนวัตกรรม (Competence) ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่เชื่อมโยง มหาวิทยาลัยและโรงเรียน เพื่อผลิตครูฐานสมรรถนะที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ เรื่องการนำทฤษฎีไปใช้กับบริบทห้องเรียน (DuFour & Eaker, 1998; Hord, 2004) พบว่า เครือข่ายวิชาชีพและความสัมพันธ์ในเครือข่าย ระหว่างสถานศึกษากับอาจารย์นิเทศมีผลต่อการเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา และที่เน้นอิทธิพลของ PLC ต่อพฤติกรรมการสอนที่ยั่งยืน (Fullan, 2007)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถานศึกษาควรจัดสรรช่วงเวลาชั่วโมง PLC ในตารางสอนอย่างชัดเจน เพื่อให้ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนคิด (Reflection) ร่วมกันอย่างเป็นทางการ หรือสร้างเครือข่าย PLC ระหว่างโรงเรียนและมหาวิทยาลัย โดยจัดตั้งเครือข่าย PLC ครูสังคัมศึกษา ที่เชื่อมโยงโรงเรียนเครือข่ายกับคณะครุศาสตร์ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูร่วมกันในระยะยาว อันจะส่งผลต่อคุณภาพครูและนักเรียนในภาพรวม

2. มหาวิทยาลัยควรบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลที่ทันสมัย เช่น AI หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ เข้าไปในหลักสูตรการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเป็นระบบ เพื่อรักษาระดับสมรรถนะนวัตกรรมให้ต่อเนื่อง และควรจัดอบรมครูพี่เลี้ยงให้มีความรู้และทักษะในการเป็นผู้นำกิจกรรม PLC และเข้าใจสมรรถนะตาม PTRU Model อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถนิเทศและสะท้อนกลับแก่นักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในชั้นเรียนจริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยติดตามผล เพื่อศึกษาความยั่งยืนของสมรรถนะนวัตกรรมหลังจากนักศึกษาเข้าสู่การเป็นครูบรรจุใหม่ในช่วง 1-3 ปีแรก เพื่อดูการคงอยู่ของทักษะที่ได้รับจากโครงการ
2. ผู้ที่สนใจควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสาขาวิชาอื่น หรือเปรียบเทียบผลระหว่างสถาบันผลิตครูที่มีบริบทต่างกัน เพื่อทดสอบความยืดหยุ่นและการปรับใช้ PTRU Model ในความหลากหลายทางวิชาการ และพัฒนาสมรรถนะครู ส่งเสริมสมรรถนะให้เหมาะสมตามบริบทเฉพาะของแต่ละวิชา

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2562). *การผลิตครูมืออาชีพในยุค 4.0*. สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา.
- พระมหาโยธิน มหาวีโร (มาศสุข). (2568). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนาการสอน. *วารสารวิชาการจินตาสีล*, 3(3), 163-175.
- พิชาติ แก้วพวง, ณรงค์ พิมสาร และเสวียน เจนเข้ว่า. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมทศใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13* (น. 2414-2431). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ไพพกา ผิดดำ. (2564). บทบาทของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครูผู้ช่วย. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 14(2), 112-123.
- มุกิตา เอี่ยมทิพย์. (2567). *การพัฒนาแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. Ithesis-ir. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/5667>
- वलันต์ สุทธาวาส และธีรวัฒน์ จันทิก. (2559). วิถีพัฒนาศักยภาพความเป็นนวัตกรรมการศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Education and Development Edition)*, 9(1), 748-758.

- ศูนย์พิสูจน์และประเมินคุณภาพบัณฑิตครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู. (2566). *รายงานผลการดำเนินงาน PTRU Model*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- สำนักงานยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2565). *รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ครุราชภัฏเป็นฐาน*. สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แนวปฏิบัติการนิเทศโดยใช้ PLC*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ: กรณีตัวอย่างโรงเรียนไพรบึงวิทยาคม*. พรึกหวานกราฟฟิก.
- สุภาวดี จันทร์ดิษฐ์, อรุสา พรหมทา และสมบัติ ฤทธิเดช. (2562). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนโดยใช้กระบวนการ PLC โรงเรียนบ้านดงมัน อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2), 115–130.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. National Education Service.
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). Teachers College Press.
- Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.
- Hord, S. M. (2004). *Professional learning communities: An overview*. Southwest Educational Development Laboratory.
- OECD. (2025). *Teachers and school leaders as lifelong learners: Policy report*. OECD Publishing.
- Office of the Higher Education Commission. (2019). *National strategy on human capital development and strengthening (2018–2037)*. OHEC.
- Thongphukdee, C., & Ratana-O-Larn, T. (2021). *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 18(4), 3445–3455.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO.

จากเมืองพักส้นสู่การพลิกโฉม: กรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้างเพื่อพัฒนามรดกโลก สู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เจษฎา ความคุ้นเคย

สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

*Corresponding author E-mail: jessada@vru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองพักส้นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) พัฒนารอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง 3) ศึกษาศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 4) เสนอแนวทางการยกระดับสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานรูปแบบผสานข้อมูล (Convergent Design) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการทดสอบค่าที (t-test) ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม (ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ผู้ประกอบการรุ่นใหม่) รวม 16 คน และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเผชิญภาวะเมืองพักส้น (นักท่องเที่ยวร้อยละ 75.00 ไปเช้า-เย็นกลับ) สาเหตุหลักจากโครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้ออำนวย และการขาดกิจกรรมยามค่ำคืน 2) กรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้างที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 เสาหลัก ได้แก่ ธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม การออกแบบประสบการณ์เชิงเปลี่ยนผ่าน การสืบทอดมรดกมีชีวิต และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีจุดแข็งด้านทุนวัฒนธรรม แต่มีจุดอ่อนด้านกลไกเชิงสถาบันที่ขาดการบูรณาการ และ 4) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์บัญชาการแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ และการส่งเสริมเศรษฐกิจยามค่ำคืน ควบคู่กับการใช้ตัวชี้วัดที่เน้นผลลัพธ์เชิงบวกต่อชุมชนแทนการวัดเชิงปริมาณ ผลการศึกษานี้เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์เพื่อพลิกโฉมเมืองมรดกโลกให้หลุดพ้นจากการท่องเที่ยวเชิงมวลชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่สร้าง จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ เมืองพักส้น เมืองมรดกโลก

From Transit to Transformation: A Regenerative Framework for Evolving a World Heritage City into a Learning Destination: The Case of Ayutthaya

Jessada Kwamkhunkoei

Tourism Management Department, Faculty of Management Science, Valaya Alongkorn Rajabhat University

under the Royal Patronage

*Corresponding author E-mail: jessada@vru.ac.th

Abstract

This research aimed to: 1) analyze factors contributing to the short-stay city status of Phra Nakhon Si Ayutthaya; 2) develop a regenerative tourism framework; 3) examine the potential of stakeholders; and 4) propose practical guidelines for transforming the city into a learning destination. A convergent mixed-methods design was employed. Quantitative data were collected via questionnaires from 400 tourists and analyzed using descriptive statistics and independent samples t-tests. Qualitative data were gathered through in-depth interviews with 16 key informants representing four stakeholder groups (government, private sector, community, and new entrepreneurs) and analyzed using content analysis.

The findings revealed that: 1) Ayutthaya faces a significant short-stay syndrome (75.00% of tourists are day-trippers), primarily driven by inadequate overnight infrastructure and a lack of night-time activities; 2) the developed regenerative framework comprises four pillars: participatory governance, transformative experience design, living heritage continuity, and a creative economy; 3) stakeholders possess strong cultural capital but lack integrated institutional mechanisms; and 4) key actionable recommendations include establishing a single command center, developing public transportation, and promoting a night-time economy, alongside shifting from volume-based metrics to net-positive community outcomes. These findings provide a strategic mechanism for transforming a World Heritage city away from mass tourism toward sustainable regeneration.

Keywords: Regenerative Tourism, Learning Destination, Short-Stay City, World Heritage City

บทนำ

ตลาดการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมระดับสากลกำลังเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยมีมูลค่าสูงถึง 633.71 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 2024 (Grand View Research, 2025) ทิศทางการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนผ่านจากการเยี่ยมชมทางกายภาพเพียงอย่างเดียว ไปสู่การแสวงหาการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างลึกซึ้ง (Richards, 2018) ข้อมูลแสดงถึงโอกาสสำคัญเมื่อพบว่า นักท่องเที่ยวกว่าร้อยละ 76.00 ให้ความสนใจกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมระหว่างการเดินทาง และกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพนี้มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปถึงร้อยละ 60.00 สอดคล้องกับกระบวนการทัศน์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ที่ก้าวข้ามเพียงการลดผลกระทบเชิงลบ ไปสู่การสร้างผลลัพธ์เชิงบวกสุทธิให้แก่ระบบนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจ (Bellato et al., 2023) ผสานกับแนวคิดจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ เพื่อดึงดูดการพำนักรายยาวนานขึ้น (Smith, 2021) แหล่งมรดกโลกทั่วโลกจึงเผชิญความท้าทายในการยกระดับคุณค่าประสบการณ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (Timothy, 2018) หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ ย่อมเสี่ยงที่จะเข้าสู่ภาวะชะงักงันและเสื่อมถอยตามแนวคิดวงจรชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยว (Butler, 2006)

ในทางตรงกันข้าม นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม (UNESCO World Heritage Centre, 2023) กลับกำลังเผชิญวิกฤตเชิงโครงสร้างในฐานะเมืองพักสั้นอย่างรุนแรง สถิติชี้ชัดว่านักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 78.00 เดินทางแบบไปเช้า-เย็นกลับ โดยมีระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยเพียง 4-6 ชั่วโมง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงมวลชนที่เน้นปริมาณสูงแต่มูลค่าต่ำ นำไปสู่การรั่วไหลทางเศรษฐกิจ การกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม และสร้างแรงกดดันต่อการอนุรักษ์มรดก (Calvi & Moretti, 2020) แม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามนำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในพื้นที่ แต่กลไกเหล่านั้นยังขาดประสิทธิภาพในการฟื้นคืนระบบนิเวศการท่องเที่ยวโดยรวม ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาภาวะเมืองพักสั้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม พบช่องว่างทางองค์ความรู้ที่สำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ขาดการศึกษาเชิงประจักษ์ในบริบทเมืองมรดกโลกที่มีเงื่อนไขเฉพาะ ทั้งแรงกดดันจากการท่องเที่ยวและข้อจำกัดด้านการอนุรักษ์ (Dredge, 2022) 2) ขาดกรอบการดำเนินงานและตัวชี้วัดเชิงพื้นที่สร้างที่เป็นรูปธรรม และ 3) ขาดการวิจัยแบบผสมผสานที่บูรณาการมุมมองอย่างรอบด้าน งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ผ่านการวิจัยแบบผสมผสานรูปแบบผสมผสานข้อมูล โดยจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 ภาคส่วน รวม 16 คน เพื่อวิเคราะห์รากฐานของปัญหา พัฒนากลยุทธ์ และนำเสนอตัวชี้วัดความสำเร็จในการพลิกโฉมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากเมืองพักสั้น สู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองพักสั่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงมรดกโลก
2. เพื่อพัฒนารอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง สำหรับการพัฒนามรดกโลกสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากเมืองพักสั่นสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงปฏิบัติและตัวชี้วัดความสำเร็จในการพลิกโฉมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เป็นจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์การเป็นเมืองพักสั่นและแนวทางพลิกโฉมสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนเมษายน พ.ศ. 2568 โดยกำหนดขอบเขต ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน จึงกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากร นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด
2. กลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน กำหนดขนาดโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95.00 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5.00 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวกจากนักท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักในพื้นที่

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ประชากร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบนิเวศการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการมรดกโลกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรง โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม (กลุ่มละ 4 คน) ดังนี้
 - 2.1) กลุ่มภาครัฐ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าฝ่ายขึ้นไป ที่มีประสบการณ์ทำงานด้านการท่องเที่ยว/วัฒนธรรมในพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.2) กลุ่มภาคเอกชน ผู้ประกอบการโรงแรมหรือบริษัทนำเที่ยว ที่ดำเนินธุรกิจในพื้นที่และเป็นสมาชิกสมาคม/ชมรมด้านการท่องเที่ยว ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.3) กลุ่มชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.4) กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ เจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ (เช่น ร้านกาแฟ บุติกไฮเทล) ที่ดำเนินกิจการ ไม่น้อยกว่า 2 ปี และมีแนวคิดผสมผสานมรดกวัฒนธรรมเข้ากับธุรกิจ

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยแบ่งขอบเขตเนื้อหา เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่

1. มิติด้านอุปสงค์ (นักท่องเที่ยว) ศึกษาตัวแปรอิสระ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ผลต่อตัวแปรตาม คือ ทักษะการตัดสินใจ การตัดสินใจพักค้าง ระยะเวลาพำนักร และความต้องการเรียนรู้เชิงลึก

2. มิติด้านอุปทาน (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) ศึกษาศักยภาพ ข้อจำกัด และความพร้อมของระบบนิเวศการท่องเที่ยวจาก 4 กลุ่มเป้าหมาย (ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และผู้ประกอบการรุ่นใหม่)

3. มิติด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ศึกษาโครงสร้างธรรมาภิบาล กลไกเชิงสถาบัน เพื่อพัฒนารอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ สภาพปัญหาเมืองพัทลุง มุมมองของผู้มีส่วนได้เสีย ศักยภาพ และอุปสงค์แฝงในตลาด

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ องค์ประกอบของกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง การพลิกโฉมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้บูรณาการ 5 แนวคิดและทฤษฎีหลักเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนารอบแนวคิด ดังนี้

1. ทฤษฎีวงจรชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยวใช้แนวคิดของ Butler (2006) เพื่อวินิจฉัยภาวะชะงักงันของอยุธยาในฐานะเมืองพัทลุง ที่ต้องเร่งฟื้นฟูเพื่อป้องกันการเสื่อมถอย

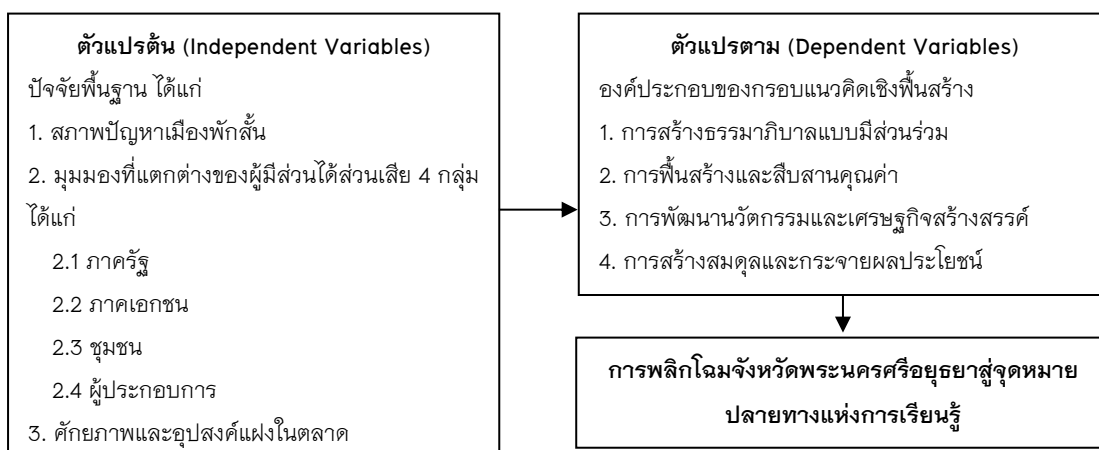
2. การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่สร้างประยุกต์ใช้แนวคิดของ Bellato et al. (2023) ที่เน้นการสร้างผลลัพธ์เชิงบวกสุทธิแก่ระบบนิเวศและชุมชน มาเป็นปรัชญาหลักในการออกแบบยุทธศาสตร์ 4 เสาหลัก

3. จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้อาศัยมุมมองของ Smith (2021) และ Richards (2018) ในการกำหนดเป้าหมาย เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากการมาเยือนระยะสั้นสู่การเรียนรู้และพักค้าง

4. การจัดการมรดกวัฒนธรรมใช้กรอบของ Timothy (2018) วิเคราะห์ความท้าทายด้านการอนุรักษ์และการตีความมรดกให้กลับมามีชีวิต

5. ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประยุกต์แนวคิดของ Freeman (1984) ในการกำหนดตัวแปรต้น เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของ 4 ภาคส่วน (รัฐ เอกชน ชุมชน และผู้ประกอบการรุ่นใหม่) ในการร่วมขับเคลื่อนพื้นที่

จากการบูรณาการทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น (สภาพปัญหาและศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) ที่นำไปสู่ตัวแปรตาม คือ องค์ประกอบของกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง 4 มิติ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพลิกโฉมสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานรูปแบบผสมผสานข้อมูล ตามแนวทางของ Creswell and Creswell (2018) โดยเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันไป การศึกษานี้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (เลขที่รับรอง 0107/2568) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95.00 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5.00 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก จากแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลัก

2. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน (ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยที่ส่งผลต่อเมืองพัทลุง ความต้องการต่อจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะ) ประเมินด้วยมาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (5-Point Likert Scale) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน (ได้ค่า IOC = 0.92) และทดสอบความเชื่อมั่น (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน (ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค = 0.88) ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองครอบคลุมทั้งวันธรรมดา และวันหยุดสุดสัปดาห์ พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทันที

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติทดสอบค่าที (Independent Samples t-test)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 16 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม (กลุ่มละ 4 คน) ได้แก่ 1) กลุ่มภาครัฐ (ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ ที่มีประสบการณ์ ≥ 5 ปี) 2) กลุ่มภาคเอกชน (ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจ ≥ 5 ปี) 3) กลุ่มชุมชนและประชาชนชาวบ้าน (ผู้นำ/ผู้สืบทอดภูมิปัญญา ที่มีประสบการณ์ ≥ 5 ปี) และ 4) กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (เจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ ที่ดำเนินกิจการ ≥ 2 ปี)

2. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง 4 ส่วน ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบพบหน้า ใช้เวลา 45-60 นาที/ครั้ง ทำการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามดำเนินการสัมภาษณ์จนกระทั่งข้อมูลบรรลุจุดอิ่มตัว และส่งข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยดำเนินการเปิดรหัส จัดกลุ่มรหัสเป็นประเด็นหลัก และเชื่อมโยงประเด็นเข้ากับกรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์ ปัญหา กรอบแนวคิด ศักยภาพ และแนวทางการพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากเมืองพัทลุงสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองพักร้อน ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงมรดกโลก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมจากนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน พบว่า ร้อยละ 75.00 เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบไปเช้า-เย็นกลับ แสดงถึงการเป็นเมืองท่องเที่ยว แบบพักค้างระยะสั้นของอยุธยาได้อย่างชัดเจน เมื่อทำการเปรียบเทียบทัศนคติ และพฤติกรรมระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบไปเช้า-เย็นกลับ และกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบพักค้างคืน โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (Independent Samples t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติและพฤติกรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกลุ่มไปเช้า-เย็นกลับ และกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบพักค้างคืน

ปัจจัย	กลุ่มนักท่องเที่ยว แบบไปเช้า-เย็น กลับ(ค่าเฉลี่ย)	กลุ่มนักท่องเที่ยว แบบพักค้างคืน (ค่าเฉลี่ย)	ค่า p-value
ระยะเวลาในการทำกิจกรรม	3.42	4.55	<0.01
การรับรู้คุณค่าเชิงวัฒนธรรม	4.22	4.61	<0.05
ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก	3.42	4.52	<0.02
มูลค่าการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคน	4.15	4.45	<0.03

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ t-test พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวแบบพักค้างคืน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มไปเช้า-เย็นกลับในทุกมิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยความแตกต่างที่ชัดเจนในด้านระยะเวลาในการทำกิจกรรม ($M = 4.55$ เทียบกับ 3.42) และความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ($M = 4.52$ เทียบกับ 3.42) ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า ปัจจัยที่มีความแตกต่างมากที่สุดระหว่างสองกลุ่ม คือ ระยะเวลาในการทำกิจกรรม ($M = 4.55$ เทียบกับ 3.42, $p < 0.01$) และความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ($M = 4.52$ เทียบกับ 3.42, $p < 0.02$) ผลการวิเคราะห์นี้ได้รับการยืนยันจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคเอกชนได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน โดยผู้ประกอบการโรงแรมบูติกท่านหนึ่งได้กล่าวถึงความแตกต่างของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนว่า

“มันเห็นได้ชัดเลยครับ กลุ่มที่พักค้างกับเรา เค้าไม่ได้มาแค่ถ่ายรูปกับวัดแล้วกลับ เค้าจะถามหาเรื่องราวเบื้องหลัง ถาพหาร้านอาหารอร่อย ๆ ที่คนท้องถิ่นกินกัน หรืออยากไปดูการทำขนมทำมีดที่ชุมชนอรัญญิก แต่กลุ่มที่มาแป๊บเดียวแล้วไป เค้าต้องการแค่แลนด์มาร์ค ความสนใจมันต่างกันโดยสิ้นเชิง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มภาคเอกชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 เมษายน 2568)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สอดคล้องกับผลเชิงปริมาณ โดยยืนยันว่านักท่องเที่ยวกลุ่มพักค้างคืนมีพฤติกรรมแสวงหาประสบการณ์เชิงลึกที่แตกต่างจากกลุ่มไปเช้า-เย็นกลับอย่างชัดเจน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อวินิจฉัยสถานการณ์และปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อภาวะเมืองพัทลุง ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยเมืองพัทลุง

ประเด็น วิเคราะห์	ผลการค้นพบหลัก (เชิงปริมาณและคุณภาพ)	ปัจจัยที่ส่งผล
สถานะเมือง พัทลุง	นักท่องเที่ยวแบบไปเช้า-เย็นกลับ ร้อยละ 75.00 มีค่าใช้จ่ายต่ำ (ต่ำกว่า 2,500 บาท) อัตราการเข้าพักต่ำ (ร้อยละ 35.00)	โครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้อ (ขนส่งสาธารณะ $M = 4.55$) ขาดกิจกรรมยามค่ำคืน ($M = 4.45$) โปรแกรมท่องเที่ยวจำเจ (ร้อยละ 87.50)
ช่องว่างเชิง คุณค่า	ประสบการณ์น่าประทับใจ ($M = 4.15$) การนำเสนอข้อมูลขาดความลึกซึ้ง ($M = 3.42$)	ขาดการลงทุนด้านพัฒนาบุคลากร กฎระเบียบอนุรักษ์เข้มงวดจำกัดการใช้ เทคโนโลยี/กิจกรรมสร้างสรรค์
อุปสงค์การ เรียนรู้แฝง	นักท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วม ($M = 4.22$) การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ($M = 4.31$) แลกเปลี่ยนกับคนท้องถิ่น ($M = 4.35$)	นักท่องเที่ยวมีการศึกษาสูง (ร้อยละ 85.00) วัยทำงาน (ร้อยละ 58.00)
ปัจจัยเชิง โครงสร้าง	การทำงานแบบแยกส่วน ขาดแผนแม่บทร่วม ขาดระบบส่งเสริมสนับสนุน ณ จุดเดียว การกระจายผลประโยชน์ไม่เป็นธรรม ชุมชนขาดการมีส่วนร่วม วิกฤตการสูญหายของภูมิปัญญา	ปัญหาธรรมชาติป่า การประสานงาน ระหว่างหน่วยงานขาดประสิทธิภาพ โครงสร้างตลาดเอื้อนายทุน/ตัวกลาง ขาดกลไกแบ่งปันผลประโยชน์โปร่งใส ชุมชนขาดอำนาจต่อรอง ขาดแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ คนรุ่นใหม่ไม่ สนใจสืบทอด

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านอุปสงค์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง (ร้อยละ 85.00) อยู่ในวัยทำงาน (ร้อยละ 58.00) และมีความต้องการเรียนรู้เชิงลึก ($M = 4.31$) ด้านอุปทาน พบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ขนส่งสาธารณะ $M = 4.55$) การขาดกิจกรรมยามค่ำคืน ($M = 4.45$) และการนำเสนอข้อมูลที่ยังขาดความลึกซึ้ง ($M = 3.42$) ด้านการจัดการ พบปัญหาการทำงานแบบแยกส่วน การกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม และวิกฤตการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 การพัฒนากรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สำหรับการพัฒนามรดกโลก สู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและศักยภาพที่วิเคราะห์ได้ในส่วนที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และพัฒนากรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งสร้างผลลัพธ์สุทธิทางบวก เพื่อเป็นแนวทางในการพลิกโฉมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรอบแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลเชิงปริมาณที่ชี้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญสูงสุดกับความโปร่งใสในการจัดการ ($M = 4.61$) และปรัชญาการฟื้นฟู ($M = 4.52$) โดยกรอบแนวคิดประกอบด้วย 4 เสาหลัก (Pillars) ที่ต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง

เสาหลัก เชิงพื้นที่สร้าง	แนวทางหลัก	วัตถุประสงค์	แนวทางบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวแบบบูรณาการ
ธรรมาภิบาล แบบมีส่วนร่วม	สร้างความโปร่งใส ไว้วางใจ กำกับดูแล เชิงระบบ	การทำงานแบบมีส่วนร่วม ซัดความขัดแย้ง ด้านผลประโยชน์	คณะทำงานหรือองค์กรกลาง กำหนดมาตรฐานความยั่งยืน ปฏิรูปกระเปียบอนุรักษ์ ที่ยืดหยุ่น
การออกแบบ ประสบการณ์	เปลี่ยนจากชมผู้ ลงมือทำ และไตร่ตรอง	ยกระดับคุณค่า ประสบการณ์ เพื่อเพิ่มระยะเวลาการพำนัก	พัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ (เส้นทางอาหาร) ใช้ AR/VR เชิงโต้ตอบ ออกแบบกิจกรรมตามวงจร การเรียนรู้
การสืบทอดและฟื้นฟู คีนมรดกมีชีวิต	ทำให้ภูมิปัญญา ดั้งเดิมมีคุณค่าทาง เศรษฐกิจ	แก้ปัญหาค่าความเสี่ยงต่อ การสูญสิ้นหรือการสูญ หายของภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจ	สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน พัฒนานักเล่าเรื่อง ท้องถิ่น ทำการตลาดเชิงคุณค่า สำหรับงานหัตถศิลป์
เศรษฐกิจเชิง สร้างสรรค์สุทธิ	สร้างผลตอบแทนที่ สมดุลและกระจาย อย่างเป็นธรรม	แก้ปัญห้อัตรากาเข้าพักต่ำ และการรั่วไหลทางเศรษฐกิจ	พัฒนาระบบสัญญาณอัจฉริยะ เศรษฐกิจภาคกลางคืน เชิงสร้างสรรค์ กลไกแบ่งปันผลประโยชน์ โปร่งใส

จากตารางที่ 3 พบว่า ธรรมชาติของกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้างวางอยู่บนความสัมพันธ์เชิงพึ่งพิงของ 4 เสาหลัก โดยมีธรรมาภิบาลแบบมีส่วนร่วม (เสาหลักที่ 1) ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงสถาบัน

ที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อน การออกแบบประสบการณ์เชิงเปลี่ยนผ่าน (เสาหลักที่ 2) ซึ่งเป็นตัวเร่งกลยุทธิ์ ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ให้แก่การสืบทอดมรดกมีชีวิต (เสาหลักที่ 3) การบูรณาการ ของเสาหลักที่ 2 และ 3 จะนำไปสู่ผลลัพธ์สูงสุด คือ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์สุทธิ (เสาหลักที่ 4) เพื่อแก้ไขปัญหาภาวะเมืองฟักไข่และการรั่วไหลทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากเมืองฟักไข่สู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ทุกกลุ่มเห็นพ้อง ถึงศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต และการมีอยู่ของตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ (อุปสงค์) แต่การขับเคลื่อนถูกยับยั้งด้วยจุดอ่อนร่วมเชิงโครงสร้าง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปศักยภาพและความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	จุดแข็ง/ศักยภาพ	จุดอ่อน/ประเด็นที่ต้องพัฒนา
ภาครัฐ	นโยบายสนับสนุน รับรู้ปัญหาการทำงาน แบบแยกส่วน แบรนดมรดกโลกแข็งแกร่ง	ขาดกลไกบูรณาการ (ศูนย์บัญชาการ แบบเบ็ดเสร็จ) กฎระเบียบเข้มงวด งบประมาณไม่เน้นการพัฒนาศักยภาพ/ เนื้อหา
ภาคเอกชน	เข้าใจตลาด (อาหารและเรื่องเล่า) พร้อมปรับตัว เห็นโอกาสเศรษฐกิจ ภาคกลางคืน	ได้รับผลกระทบ (การท่องเที่ยววันเดียว และสงครามราคา) ขาดโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุน
ชุมชน	มีมรดกมีชีวิต ต้องการถ่ายทอด ต้องการมีส่วนร่วม	ขาดทักษะตลาด/ดิจิทัล ขาดกลไกมีส่วน ร่วมจริง การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ ขาดอำนาจต่อรอง วิกฤตสูญหาย ภูมิปัญญา
ผู้ประกอบการรุ่นใหม่	มีความคิดสร้างสรรค์/นวัตกรรม เข้าใจ ตลาดกลุ่มคนรุ่นใหม่ ต้องการสร้างแบรนดใหม่	ขาดระบบนิเวศสนับสนุน (ศูนย์กลาง สร้างสรรค์) ขาดการเข้าถึงทุนและข้อมูล

จากตารางที่ 4 พบว่า ทุกกลุ่มมีจุดแข็งร่วมกันด้านทุนทางวัฒนธรรมและความตื่นตัว ต่อโอกาสทางการตลาด ขณะที่จุดอ่อนร่วมกัน คือ การขาดกลไกเชิงสถาบันที่บูรณาการ โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เอื้อต่อการพักค้าง และการขาดระบบแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใส

ส่วนที่ 4 ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงปฏิบัติและตัวชี้วัดความสำเร็จ ในการพลิกโฉมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เป็นจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับ 4 เสาหลักของกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง พร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) ที่เน้นการวัดผลลัพธ์สุทธิทางบวก แทนตัวชี้วัดเชิงปริมาณแบบเดิม แนวทางปฏิบัติสำคัญที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปแนวทางการพัฒนาและตัวชี้วัดความสำเร็จ

เสาหลัก เชิงพื้นที่สร้าง	แนวทางการ พัฒนาเชิงปฏิบัติ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ เชิงพื้นที่สร้าง	หน่วยงานรับผิดชอบ หลัก
ธรรมาภิบาล แบบมีส่วนร่วม	จัดตั้งศูนย์บัญชาการ	1. ร้อยละของรายได้ท่องเที่ยว	ศูนย์บัญชาการแบบ
	แบบเบ็ดเสร็จเพื่อเป็นกลไกกลาง	ที่ถูกจัดสรรเข้ากลไกทางการเงิน	เบ็ดเสร็จ
	นำเกณฑ์การท่องเที่ยว	เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา	จังหวัด
	อย่างยั่งยืนโลกมาใช้	อย่างยั่งยืน	พระนครศรีอยุธยา
	เป็นมาตรฐาน	2. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน	กรมศิลปากร
	สร้างกระบวนหรายนโยบาย	ในศูนย์อำนวยการบริหารจัดการ	
การออกแบบ ประสบการณ์	(Policy Sandbox)	มรดกโลกแบบครบวงจร	
	พัฒนาเส้นทางการเรียนรู้	3. คะแนนเฉลี่ยความลึกซึ้ง	องค์การบริหารการ
	(เช่น เส้นทางอาหาร)	ในการสื่อสารคุณค่าโดดเด่น	พัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อ
	บูรณาการเทคโนโลยี ARVR	สากล	การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
	ในการเล่าเรื่อง	4. จำนวนและคุณภาพของ	(องค์การมหาชน) (อพท.)
	ออกแบบกิจกรรมตามวงจร	กิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่สร้าง	การท่องเที่ยวแห่ง
การสืบทอดและ ฟื้นคืนมรดกมี ชีวิต	การเรียนรู้	การเรียนรู้เชิงลึก	ประเทศไทย (ททท.)
			ภาคเอกชน
			ภาควิชาการ
	สร้างกลไกแบ่งปันผลประโยชน์ที่	5. สัดส่วนรายได้จากการ	วิสาหกิจชุมชน
	เป็นธรรม	ท่องเที่ยวที่ไหลเวียนสู่ชุมชน	องค์กรปกครองส่วน
	สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้	ท้องถิ่นโดยตรง	ท้องถิ่น
ของชุมชน		6. อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สืบทอด	ภาควิชาการ
	พัฒนาศักยภาพนักเล่าเรื่อง	องค์ความรู้ดั้งเดิมในกลุ่มอายุ	
	ท้องถิ่น	ต่ำกว่า 30 ปี	

ตารางที่ 5 (ต่อ)

เสาหลัก	แนวทางการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	หน่วยงานรับผิดชอบ
เชิงพื้นที่สร้าง	พัฒนาเชิงปฏิบัติ	เชิงพื้นที่สร้าง	หลัก
เศรษฐกิจเชิง	ลงทุนในระบบสัญจรอัจฉริยะ	7. ลดส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทาง	ภาคเอกชน
สร้างสรรค์สุทธิ	พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์	ไป-กลับภายในวันเดียว	ศูนย์บัญชาการแบบ
	ยามค้าคืน	อัตราการเข้าพักค้างคืนของ	เบ็ดเสร็จ
	ขยายเวลาการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยว	จังหวัด
			พระนครศรีอยุธยา

จากตารางที่ 5 พบว่า แนวทางปฏิบัติเชื่อมโยงกับ 4 เสาหลักของกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้าง โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จ 7 ตัว ครอบคลุมทั้งด้านธรรมาภิบาล (KPI 1-2) ด้านประสบการณ์ (KPI 3-4) ด้านมรดกมีชีวิต (KPI 5-6) และด้านเศรษฐกิจ (KPI 7)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเผชิญภาวะเมืองพักสั้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยนักท่องเที่ยวร้อยละ 75.00 เดินทางแบบไปเช้า-เย็นกลับและมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวงจรชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยวของ Butler (2006) ที่ชี้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ยกระดับคุณค่าประสบการณ์จะเข้าสู่ภาวะชะงักงัน นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับปัญหาในเมืองมรดกโลกหลายแห่งที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงมวลชน จนนำไปสู่การรื้อไหลทางเศรษฐกิจและการกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม (Calvi & Moretti, 2020) อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมพบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มพักค้างคืนมีความต้องการเรียนรู้เชิงลึกและมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางสากลที่นักท่องเที่ยวยุคใหม่เปลี่ยนจากการเยี่ยมชมทางกายภาพสู่การแสวงหาการเรียนรู้และการร่วมสร้างความหมาย (Richards, 2018) และสนับสนุนแนวคิดของ Smith (2021) ที่ว่าการเป็นจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ คือ กุญแจสำคัญในการเพิ่มระยะเวลาพำนักร

เมื่ออธิบายเชิงเหตุผลเชิงลึก ปัญหาเมืองพักสั้นของอยุธยาไม่ได้เกิดจากการขาดแคลนต้นทุนทางวัฒนธรรม แต่เกิดจากกลไกเชิงสถาบันที่ขาดประสิทธิภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ชัดว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีข้อจำกัดร่วมกันด้านการทำงานแบบแยกส่วน โครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้ออำนวย และข้อจำกัดด้านกฎระเบียบการอนุรักษ์ (Timothy, 2018) สิ่งเหล่านี้นำไปสู่วิกฤตการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงพัฒนากรอบแนวคิดการพัฒนาที่ต้องอาศัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่สร้าง ซึ่งก้าวข้ามการแก้ปัญหาแบบลดผลกระทบ สู่การสร้างผลลัพธ์เชิงบวกสุทธิแก่ระบบนิเวศการท่องเที่ยว (Bellato et al., 2023) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(Freeman, 1984) เป็นฐานในการออกแบบ 4 เสาหลัก ได้แก่ ธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม การออกแบบประสบการณ์เชิงเปลี่ยนผ่าน การสืบทอดมรดกมีชีวิต และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเชื่อมโยงมิติอุปสงค์และอุปทานเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ในส่วนของนโยบายเชิงนโยบายการพลิกโฉมอยุธยาสู่จุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้ อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่แบบถอนรากถอนโคน โดยรัฐต้องจัดตั้งศูนย์บัญชาการแบบเบ็ดเสร็จ เพื่อหลายข้อจำกัดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ควบคู่กับการพัฒนาระบบสัญจรอัจฉริยะและการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยามค่ำคืน เพื่อกระตุ้นการพักค้างและกระจายรายได้ (Dredge, 2022) นอกจากนี้ ควรปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดความสำเร็จจากการนับจำนวนนักท่องเที่ยว ไปสู่การวัดผลลัพธ์สุทธิทางบวกเช่น อัตราการจัดสรรรายได้กลับคืนสู่ชุมชน และระดับการอยู่รอดของมรดกมีชีวิต เพื่อให้เกิดการเติบโตเชิงคุณภาพที่แท้จริง

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่ควรคำนึงถึง 2 ประการ ได้แก่ 1) ข้อจำกัดด้านระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวกจากแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลัก ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง ซึ่งอาจไม่สะท้อนพฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านบริษัทนำเที่ยว ได้อย่างครบถ้วน และ 2) ข้อจำกัดด้านบริบทพื้นที่ งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีข้อจำกัดด้านกฎหมายการอนุรักษ์มรดกโลกที่เข้มงวด การนำกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้างที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้กับเมืองท่องเที่ยวประเภทอื่น อาจต้องปรับบริบทให้สอดคล้องกับโครงสร้างเชิงสถาบันของพื้นที่นั้น ๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การปรับโครงสร้างธรรมชาติแบบบูรณาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรเร่งจัดตั้งศูนย์บัญชาการแบบเบ็ดเสร็จ เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการบูรณาการแผนงาน งบประมาณ และหลายข้อจำกัดด้านกฎระเบียบที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานอนุรักษ์และหน่วยงานพัฒนาการท่องเที่ยว

2. การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยามค่ำคืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับภาคเอกชนและเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวหลังพระอาทิตย์ตก เช่น การประดับไฟโบราณสถาน การแสดงศิลปวัฒนธรรม และถนนคนเดิน เพื่อเป็นตัวเร่งให้เกิดการตัดสินใจพักค้างคืน

3. การยกระดับประสบการณ์และการสืบทอดมรดกมีชีวิต กรมศิลปากร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และชุมชน ควรผ่อนปรนระเบียบพื้นที่บางส่วนเพื่อพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นเจ้าของโดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้าน

ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการควบคู่กับการนำเทคโนโลยี AR/VR มาช่วยสื่อความหมายประวัติศาสตร์เชิงลึก

4. การพัฒนาระบบสัญจรเชื่อมโยง สำนักงานขนส่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะอัจฉริยะ เช่น รถบัสพลังงานไฟฟ้า (EV Bus) ที่มีเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างสถานีรถไฟ ที่พัก และแหล่งท่องเที่ยวหลัก เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเดินทางด้วยตนเองที่มีแนวโน้มพักค้างคืนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ควรนำกรอบแนวคิดเชิงพื้นที่สร้างและตัวชี้วัดความสำเร็จที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ ไปทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่นำร่องของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์และปรับปรุงกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์สู่ชุมชนให้เป็นรูปธรรม

2. การขยายกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและความต้องการระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง และกลุ่มที่เดินทางผ่านบริษัทนำเที่ยว รวมถึงการเจาะลึกความแตกต่างระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อให้ออกแบบกลยุทธ์การตลาดได้แม่นยำยิ่งขึ้น

3. การประยุกต์ใช้กับเมืองมรดกโลกอื่น ควรนำกรอบแนวคิดนี้ไปทดสอบกับแหล่งมรดกโลกแห่งอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น หลวงพระบาง หรือสุโขทัย เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางบริบท และยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างของกรอบแนวคิดในระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). *สถิติการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2565*. สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- Bellato, L., Frantzeskaki, N., & Nygaard, C. A. (2023). Regenerative tourism: A conceptual framework leveraging theory and practice. *Tourism Geographies*, 25(4), 1026–1046. <https://doi.org/10.1080/14616688.2022.2044376>
- Butler, R. W. (2006). *The tourism area life cycle: Applications and modifications*. Channel View Publications.
- Calvi, L., & Moretti, S. (2020). *Economic leakage in tourism: A framework for analysis*. Routledge.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE.
- Dredge, D. (2022). *Regenerative tourism and destination stewardship*. *Tourism Geographies*, 24(1), 15–33. <https://doi.org/10.1108/JTF-01-2022-0015>
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
- Grand View Research. (2025). *Heritage tourism market size, share & trends analysis report by type (cultural, natural), by age group (below 20, 20–30, 31–40, 41–50, above 50), by region, and segment forecasts, 2025 – 2030*.
<https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/heritage-tourism-market-report>
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21.
- Smith, L. (2021). *Emotional heritage: Visitor engagement at museums and heritage sites*. Routledge.
- Timothy, D. J. (2018). *Cultural heritage and tourism: An introduction* (2nd ed.). Channel View Publications.
- UNESCO World Heritage Centre. (2023). *Historic City of Ayutthaya*. <https://whc.unesco.org/en/list/576/>

ประเพณีบุญไฮไทโซ่กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม พรรณวดี ศรีขาว^{1*} ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์¹ และสุกัญญา สุจฉายา²

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²ภาควิชาศิลปกรรม สำนักศิลปกรรม สาขาวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้าน ราชบัณฑิตยสภา

*Corresponding author E-mail: pannawadee.sri@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในประเพณีบุญไฮไทโซ่ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2569 โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured in-depth interview) ร่วมกับการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทโซ่ในจังหวัดมุกดาหารตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มใหญ่อยู่ในอำเภอดงหลวง และยังคงยึดถือประเพณีพิธีกรรมที่สืบทอดตามชนบเดิม ขณะเดียวกันก็ประกอบสร้างประเพณีบุญไฮไทโซ่ขึ้น ประเพณีบุญไฮไทโซ่สะท้อนให้เห็นการผสมผสานและการนำทุนทางคติชน ทั้งความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เรื่องเล่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และงานหัตถกรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาชน พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ที่สะท้อนผ่านประเพณีบุญไฮไทโซ่ จำแนกออกเป็น 4 มิติ คือ 1) พื้นที่ทางกายภาพกับวิถีวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ 2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับการประกอบสร้างพิธีกรรมบนพื้นที่สาธารณะ 3) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์กับการบอกเล่าตัวตน และ 4) พื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับการตอรองอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่ (ไทโซ่) ประเพณีบุญไฮไทโซ่ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม การตอรองอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

รับบทความ: 17 มีนาคม 2569

แก้ไขเสร็จ: 16 พฤษภาคม 2569

ตอบรับบทความ: 02 มิถุนายน 2569

The Bru Hai Tai So Tradition and the Construction of Cultural Space

Pannawadee Srikhao^{1*} Panupong Udomsilp¹ and Sukanya Sujachaya²

¹Thai Language Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

²The Associate member of Fine Arts Institute in Folk Literature field, The Royal Society

*Corresponding author E-mail: pannawadee.sri@g.swu.ac.th

Abstract

This research article aims to examine the construction of cultural space within the “Bru Hai Tai So” tradition in Dong Luang District, Mukdahan Province. Fieldwork data collection was conducted from January 2025 to January 2026. Data were gathered through semi-structured in-depth interviews with 20 key informants, alongside both non-participant and participant observation.

The research findings reveal that the Tai So people in Mukdahan Province settled in large communities in Dong Luang District, where they closely maintain their ancestral ritualistic practices while simultaneously constructing the Bru Hai Tai So tradition. This tradition reflects the integration and utilization of folklore capital including traditions, rituals, narratives, vernacular architecture, and local handicrafts. This capital serves as a key tool in constructing the cultural space of the Tai So people in Dong Luang District, Mukdahan Province, through the joint participation of both the public sector and local communities. The cultural space of the Tai So people as manifested through the Bru Hai Tai So tradition, can be categorized into four dimensions: 1) physical space and the cultural lifestyle of the Tai So people; 2) sacred space and the construction of rituals in public spheres; 3) historical space and the narration of identity; and 4) cultural tourism space and the negotiation of ethnic identity.

Keywords: Tai So Ethnic Group, Bru Hai Tai So Tradition, Vernacular Architecture, Construction of Cultural Space, Negotiation of Ethnic Identity.

Received: 17 March 2026

Revised: 16 May 2026

Accepted: 02 June 2026

บทนำ

ชาวโล้ หรือชาวไทโซ่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้ง ตั้งแต่ครั้งรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2321 และคราวศึกที่เวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ. 2369 เข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่อีกครั้งราว พ.ศ. 2388 แล้วกระจายตัวกันตั้งถิ่นฐานตามจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ หนองคาย และมุกดาหาร (กรมศิลปากร, 2542; แสงเพชร สุพร, 2533) ในจำนวนนี้ พื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานตามบันทึกของ แอเจียน แอมอนิเย (2539) ซึ่งกล่าวถึงกลุ่มชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านนาลัก (Ban Na Lak) และบ้านดงหลวง อันสะท้อนการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ในพื้นที่ดงหลวงมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังปรากฏชื่อเรียกหลากหลายทั้ง “ไทโซ่” “โล้” “ซำกะโซ่” ที่สะท้อนความซับซ้อนของการรับรู้ตัวตนระหว่างคนในกับคนนอก ผู้วิจัยจึงลงเก็บข้อมูลภาคสนามและสอบถามกลุ่มคนในพื้นที่ พบว่าชาวไทโซ่ดงหลวงเรียกตนเองว่า “ไทบรู-ไทโซ่” สอดคล้องกับชื่อประเพณี “บรูไฮไทโซ่” บทความนี้จึงเลือกใช้คำว่า “ไทโซ่” ส่วนรูป “โล้” หรือ “โซ่” ผู้วิจัยจะคงไว้ตามต้นฉบับเมื่ออ้างอิงเอกสารต่าง ๆ

ชาวไทโซ่ที่อาศัยอยู่ในอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีระบบความเชื่อที่ผสมผสานกัน 3 ส่วน ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา และความเชื่อแบบผสมผสานพุทธ ผี พราหมณ์แบบชาวบ้าน ชาวไทโซ่ยังคงสืบทอดการนับถือผีอย่างเป็นระบบและสัมพันธ์กับชีวิตในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะการนับถือ “อะจวยปรวง” ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันบุคคลไม่ให้เกิดภัยอันตราย (นาย ป., การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2568) การนับถือ “ผีแม่เหล็กและผีปู้ตา” ที่ดูแลระดับเมืองและหมู่บ้าน และการนับถือ “ผีฟ้า ผีนา ผีแม่เล่าข้าวและขวัญข้าว” ที่สร้างความมั่นคงทางจิตใจ อันเกี่ยวโยงกับสุขภาพ เกษตรกรรม และเศรษฐกิจ (นาย ค., การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2568) การนับถือผีของชาวไทโซ่จึงเป็นระบบที่ซับซ้อน ทั้งระดับปัจเจกและระดับชุมชน

ระบบความเชื่อดังกล่าวแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมผ่านประเพณีที่ชาวไทโซ่ดงหลวงสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติ ซึ่งถือเป็น “วันปีใหม่” ที่ชาวไทโซ่จัดพิธีไหว้ผีหลายระดับขึ้นในวันเดียวกัน เพื่อขอความมั่นคงในการดำรงชีวิตและความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตและอาชีพ ในห้วงเวลาเดียวกันยังปรากฏงาน “ประเพณีบรูไฮไทโซ่” ที่ประกอบสร้างขึ้นโดยรวบรวมพิธีกรรมเลี้ยงผีดั้งเดิมและองค์ประกอบของวัฒนธรรมชาวไทโซ่ให้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยมีพิธีกรรมสำคัญ

คือ “พิธีเปิดประตูเล่าข่าว” อันเป็นช่วงเวลาที่ชาวไทโซ่ใช้บอกเล่าตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านวัตถุและพิธีกรรมในพื้นที่สาธารณะ จึงเกิดคำถามว่าประเพณีรูไฮโซ่ไทโซ่ มีความหมายและบทบาทอย่างไรต่อชาวไทโซ่ดังหลงในปัจจุบัน

ด้วยความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของชาวไทโซ่ จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ งานวิจัยของ สุรัตน์ วรารัตน์ (2524) แสงเพชร สุพร (2533); ศุภลักษณ์ นิลทะราช (2537); ชาดิชัย ฉายมงคล (2543); วิรงรอง มงคลธรรม (2554); และ เกียรติศักดิ์ บังเพลิง (2567); งานวิจัยข้างต้นครอบคลุมมิติโลกทัศน์ ความเชื่อ พิธีกรรมเลี้ยงผี ประเพณี และศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนไทโซ่ในจังหวัดมุกดาหาร โดยพบว่าชาวไทโซ่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านภาษา ความเชื่อ และประเพณี อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ยังคงศึกษาในมิติของการบันทึกอนุรักษ์ และประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นหลัก

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทบทวนงานวิจัยที่ประยุกต์ใช้แนวคิด “คติชนสร้างสรรค์” และ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในการศึกษาวัฒนธรรม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ การสร้างภาพลักษณ์ “หมู่บ้านวัฒนธรรม” จากคติชนบนเวทีการท่องเที่ยวที่บ้านหนองขาวของ ประมินทร์ จารูวร (2560) การสืบทอดและการผลิตซ้ำประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระอุปคุตในสังคมไทยปัจจุบันของ รัชราภรณ์ ดิษฐบ้าน (2560) และการศึกษาคติชนสร้างสรรค์จากความเชื่อเรื่องพญานาคในภาคอีสานตอนบนของ พจมาน มูลทรัพย์ (2564) งานวิจัยทั้งสามเรื่องชี้ให้เห็นว่า “คติชนสร้างสรรค์” เป็นกระบวนการนำทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางคติชนมาผลิตซ้ำและประกอบสร้างในบริบทร่วมสมัย ซึ่งสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาประเพณีรูไฮโซ่ไทโซ่ในมิติของการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม อันเป็นช่องว่างทางวิชาการในมิติคติชนวิทยาร่วมสมัยที่มองว่าคติชนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่ถูกนำมาเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การท่องเที่ยว และการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่ม บทความนี้จึงมุ่งอธิบายประเพณีรูไฮโซ่ไทโซ่ว่าสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ในมิติใด และมีความหมายที่เชื่อมโยงกับการต่อรองตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สาธารณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในประเพณีบรูไฮไทโซ่ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่ที่อาศัยอยู่ในอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร และผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินประเพณีบรูไฮไทโซ่ การได้มาซึ่งตัวอย่างวิจัยมาจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับประเพณีบรูไฮไทโซ่ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน 5 คน 2) ผู้เข้าร่วมประเพณี จำนวน 5 คน 3) ปราชญ์ชุมชน จำนวน 3 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และ 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

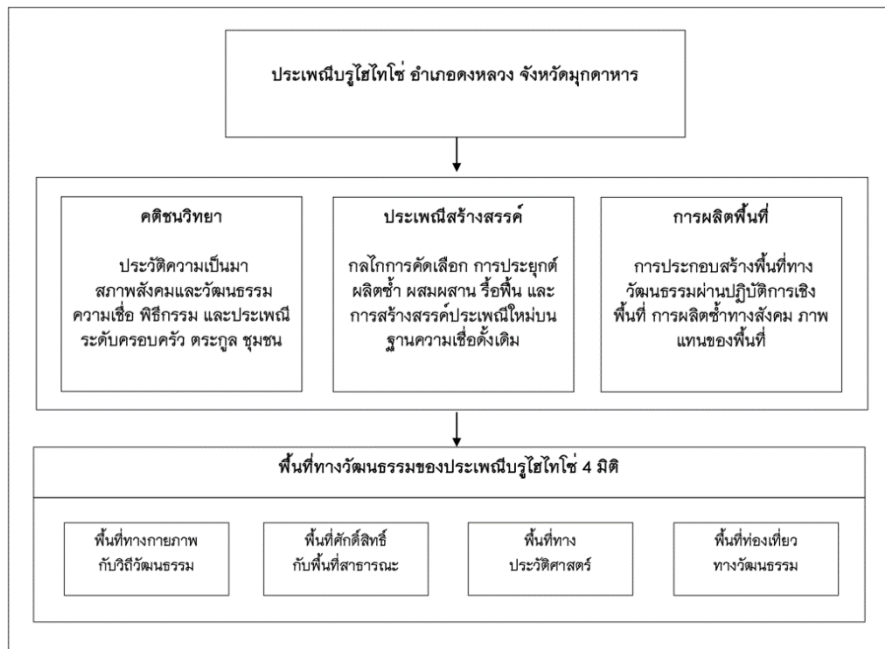
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตัวแปรต้น** ได้แก่ ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทโซ่ ดงหลวง ประเพณีบรูไฮไทโซ่ องค์ความรู้ของผู้ที่มีส่วนร่วมในประเพณีบรูไฮไทโซ่
2. **ตัวแปรตาม** ได้แก่ องค์ประกอบของประเพณีบรูไฮไทโซ่ ลำดับการประกอบ ประเพณีบรูไฮไทโซ่ การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ดงหลวงทั้งระดับชุมชน และระดับกลุ่มชาติพันธุ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ แนวคิดคติชนวิทยา แนวคิดประเพณีสร้างสรรค์ของ ศิราพร ณ ถลาง (2560) ที่อธิบายพลวัตของคติชนและประเพณี การผลิตซ้ำและสร้างใหม่ในบริบทสังคมร่วมสมัย 5 ลักษณะ ทั้งการผลิตซ้ำ การประยุกต์ การหยิบยืม การผสมผสาน และการสร้าง ประเพณีใหม่บนฐานความเชื่อเดิม และแนวคิดการผลิตพื้นที่ (Production of Space) ของ Henri Lefebvre (Lefebvre, 1991; ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560) มองว่าพื้นที่ที่ถูกผลิต ขึ้นผ่าน 3 มิติที่สัมพันธ์กัน คือ ปฏิบัติการเชิงพื้นที่ (Spatial Practices) ภาพแทนของพื้นที่ (Representations of Space) และพื้นที่ภาพแทน (Representational Space) ที่ประกอบสร้าง ทางสังคมและถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์ผ่านการกำหนดบทบาทหน้าที่เฉพาะ

ผู้วิจัยสังเคราะห์กรอบแนวคิดทั้ง 3 ด้าน เข้าด้วยกันเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมิติตคติชนวิทยาวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมและทุนทางคติชน แนวคิดประเพณีสร้างสรรค์ วิเคราะห์กลไกการประกอบสร้างประเพณีใหม่ และแนวคิดการผลิตพื้นที่วิเคราะห์ การประกอบสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม 4 มิติ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้เครื่องมือวิจัย 1 รูปแบบ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured in-Depth Interview) แบบสัมภาษณ์มี 3 ส่วน คือ คำถามส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คำถามส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และประเพณีการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์ และคำถามส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในประเพณีการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์ไฮโตะ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเป็นเครื่องมือหลัก ผู้วิจัยจึงตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ โดยนำร่างแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านคติชนวิทยา จำนวน 3 คน

พิจารณาความครอบคลุมและความเหมาะสมของประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเครื่องมือก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ ข้อมูลปฐมภูมิ โดยเก็บข้อมูลจากภาคสนามในพื้นที่วิจัยระหว่าง วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2568 ถึง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2569

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work) ใช้การเก็บรวบรวม 2 รูปแบบ ทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในงานประเพณีบรูไฮไทโซ่ โดยใช้การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในแบบบันทึกข้อมูล และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะบุคคล (Individual Interview) จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะบุคคล ผู้ประกอบพิธีกรรม ปราชญ์ชุมชน และผู้เข้าร่วมประเพณี ครั้งที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะบุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชน จากนั้นจึงเรียบเรียงข้อมูลและจัดระบบข้อมูลเพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมมาได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนด จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ตามแนวทางของ สุกางค์ จันทวานิช (2561) ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย ด้านทฤษฎี และด้านวิธีการ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในงานประเพณีบรูไฮไทโซ่ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนไทโซ่ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) พื้นที่ทางกายภาพกับวิถีวัฒนธรรมของชาวไทโซ่

กลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่ กระโซ่ ซาโซ่ และไทโซ่ เป็นกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่แถบแอ่งสกลนคร พุทธภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) กลุ่มมอญ-เขมร สาขากะตุ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547) มีผู้พูดภาษาจำนวนมากอาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร

มุกดาหาร นครพนม และอุบลราชธานี เรียกตนเองว่าโซ่หรือบรู บางพื้นที่มักเรียกไม่ตรงกับชื่อที่คนภายนอกรู้จัก กลุ่มชาวไทโซ่ดงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ยังคงมีประเพณีพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผี วิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น เดือนอ้ายทำบุญกองข้าว หรือบุญประทายข้าวเปลือก เดือนสามมีพิธีกรรมเลี้ยงผีมเหล็กซ์ ผีปู่ตา ผีแม่เล่าข้าวและขวัญข้าว โดยยังยึดถือพิธีกรรม “เปิดประตูเล่าข้าว” เดือนสี่มีพิธีกรรมเลี้ยงผีเยาและบุญเผาผล เดือนหกมีพิธีกรรมเลี้ยงผีหลักบ้านหลักเมือง เดือนแปดมีบุญเข้าพรรษา เดือนเก้ามีบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบมีบุญข้าวสาก ประเพณีพิธีกรรมที่กล่าวข้างต้นให้ความสำคัญกับการไหว้ “ผี” ในระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชุมชน ทั้งเพื่อขอขมา เพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ และเพื่อความมั่นคงด้านจิตใจ

ปัจจุบันในเดือน 3 นอกจากจะดำเนินพิธีกรรมตามขนบข้างต้นแล้ว ยังได้ประกอบสร้าง “ประเพณีบรูไฮไทโซ่” ขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2559 และจัดต่อเนื่องถึง พ.ศ. 2563 ต่อมาได้งดเว้นไปใน พ.ศ. 2564 ด้วยเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แล้วกลับมาจัดอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2565 จนถึงปัจจุบัน จากข้อมูลสัมภาษณ์ (นาย ช.; นาย ค., การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 ธันวาคม 2568) พบว่า ชื่อประเพณีมาจากคำในภาษาไทโซ่ หรือไทบรู หรือบรู-ไฮ คำว่า “บรูไฮไทโซ่” หมายถึง พวกเราคนบรูคนโซ่พูดภาษาไทโซ่ น่าสังเกตว่า คำว่า “ไทโซ่” จึงมิใช่เพียงชื่อเรียกกลุ่มชน หากแต่เป็นคำที่ชาวไทโซ่เลือกใช้เพื่อยืนยันตัวตนในสังคมปัจจุบัน การตั้งชื่อประเพณีด้วยถ้อยคำในภาษาของตนเองจึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่สาธารณะ

ประเพณีบรูไฮไทโซ่ถูกประกอบสร้างจากภาครัฐในพื้นที่ ทั้งระดับอำเภอ ตำบล และหน่วยงานท้องถิ่น ร่วมกับผู้นำชุมชนชาวไทโซ่ ประชาชน ชุมชน และประชาชน กำหนดจัดในช่วงวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ตามคติ “วันปีใหม่” ของชาวไทโซ่ ปรากฏพื้นที่ทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพ 3 พื้นที่หลัก ดังนี้

พื้นที่ลำดับแรก คือ พื้นที่ลานกิจกรรมของที่ว่าการอำเภอดงหลวง ซึ่งในวันปกติเป็นลานโล่งกว้างสำหรับการจัดกิจกรรมสาธารณะ แต่ในช่วงงานประเพณีบรูไฮไทโซ่ ถูกปรับและเปลี่ยนให้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ผ่านการระดมกำลังแรงงานจากทุกชุมชน ในอำเภอดงหลวงมาช่วยกันจัดเตรียมและจัดสร้าง กระบวนการนี้เป็นปฏิบัติการเชิงพื้นที่ และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน การประกอบสร้างพื้นที่มีทั้งซุ้มไม้ขนาดใหญ่ที่มีข้อความ “บรูไฮไทโซ่” “ออกใหม่ 3 ค่ำ” ทำหน้าที่เป็นประตูสัญลักษณ์แยกพื้นที่

ภายนอกกับพื้นที่วัฒนธรรมภายในงานออกจากกัน พื้นที่ภายในงาน ประกอบด้วย “เวทีกลาง-ลานเวทีกลาง” ซึ่งใช้เป็นจุดศูนย์กลางของกิจกรรมและการแสดง เช่น งานพิธีการ รำไล่ทั้งบั้ง การแสดงวิถีชีวิตไทโซ่ดงหลวง และการรำเยาเลี้ยงผี รอบเวทีกลางมีบ้านจำลอง และเล้าข้าวจำลองที่สร้างขึ้นของแต่ละหมู่บ้าน

พื้นที่ลำดับสอง คือ พื้นที่ของศาลผี ได้แก่ ศาลตายายหน้าเทศบาลตำบลดงหลวง ศาลปู่ตาดอนหอยใต้ ศาลมเหล็กหลักเมือง และศาลตายายในที่ว่าการอำเภอดงหลวง การตั้งศาลในพื้นที่ราชการและพิธีบอกกล่าวก่อนเริ่มงานบรูไฮไทโซ่แสดงการยอมรับจากรัฐต่อพื้นที่ความเชื่อท้องถิ่น ศาลปู่ตาดอนหอยใต้ที่ตั้งอยู่ในป่าชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่หวงห้าม หากผู้ใดจะเข้าไปต้องได้รับอนุญาต พื้นที่นี้สะท้อนความเคร่งครัดและระเบียบ ศาลมเหล็กหลักเมืองดงหลวง คือ “เสาไม้หลักเมือง” เป็นสัญลักษณ์สำคัญ ของการตั้งบ้านเมืองดั้งเดิม และความเชื่อเก่าแก่ที่มาพร้อมกับการก่อตั้งชุมชน

ภาพที่ 2 บ้านเรือนและเล้าข้าวชาวไทโซ่จำลองสร้างขึ้นเพื่อใช้เฉพาะในประเพณีบรูไฮไทโซ่
หมายเหตุ. ถ่ายภาพโดย พรรณวดี ศรีขาว (2568)

พื้นที่ลำดับสาม คือ บ้านไทโซ่จำลอง 12 หลัง ของ 12 หมู่บ้านในตำบลดงหลวง ตั้งซ้อนทับอยู่บนพื้นที่ลำดับแรก แสดงรูปแบบการอยู่อาศัยดั้งเดิม ภายในบ้านจัดวางหิ้งผี และเครื่องมือทำมาหากิน ส่วนเล้าข้าวจำลองมี 2 ลักษณะ คือ เล้าข้าวหลังเล็ก 1 หลัง สร้างไว้ด้านข้างบ้านจำลองและเล้าข้าวขนาดจริง 1 หลัง ใช้สำหรับพิธีกรรมเปิดประตูเล้าในเช้าวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3

หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การประกอบสร้างพื้นที่ทางกายภาพเป็นการเชื่อมโยงพื้นที่ดั้งเดิมและพื้นที่ประเพณีใหม่เข้าด้วยกัน และทำให้พื้นที่งานประเพณีบรูไฮไทโซ่กลายเป็นพื้นที่ที่มีชีวิต

2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับการประกอบสร้างพิธีกรรมบนพื้นที่สาธารณะ

ประเพณีบุญไฮไทโซ่เปิดพื้นที่ให้ทุกคนเข้าถึงได้ แตกต่างจากพิธีกรรมดั้งเดิมที่จำกัดเฉพาะในครอบครัวหรือเครือข่ายชุมชน โดยเริ่มพิธีในเช้ามีดของวันขึ้น 1 ค่ำ ชุมชนชาวไทโซ่จะจัดพิธี “คอบ” หรือ “พิธีบอกกล่าว” สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีเฒ่าจ้ำและผู้เฒ่าผู้แก่นำพิธี ร่วมกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ปราชญ์ชุมชน และตัวแทนประชาชน พิธีกรรมไหว้ผีเริ่มจากศาลตายายหน้าเทศบาลตำบลดงหลวง เคลื่อนสู่ศาลปู่ตาดอนห่อใต้ ศาลมเหล็ก ศาลตายายในที่ว่าการอำเภอดงหลวง และจบที่พระบรมราชานุสาวรีย์ของรัชกาลที่ 5 เป็นการบอกกล่าวและบวงสรวงก่อนเริ่มงาน เห็นได้ชัดว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นการ “ผลิตซ้ำ” (Reproduce) พื้นที่พิธีกรรมตามรูปแบบดั้งเดิม ยังคงความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมและสถานที่ไว้

ช่วงสายของวันถัดมา แม่เมืองและลูกเมืองซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีเยา จะเตรียม “คาย” และเชิญ “ผี” มาประกอบพิธีบริเวณ “ตูป” ที่สร้างขึ้นสำหรับพิธีกรรมเยาในประเพณีบุญไฮไทโซ่ โดยเฉพาะ พิธีกรรมในพื้นที่ประเพณียังเปิดโอกาสให้คนนอกได้เข้าร่วมได้บางขั้นตอน เช่น นำของมาถวายและร่วมรำรำ แสดงถึงความยืดหยุ่นของพิธีกรรมที่เคยจำกัดเฉพาะกลุ่มให้กลายเป็นพิธีกรรมบนพื้นที่สาธารณะ

ภาพที่ 3 พิธีกรรมเยาและพิธีกรรมเปิดประตูเล่าที่ประกอบสร้างให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีบุญไฮไทโซ่

หมายเหตุ. ถ่ายภาพโดย พรณวดี ศรีขาว (2568)

ในเช้าตรู่ของวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นช่วงเวลาสำคัญของพิธีกรรมเปิดประตูเล่าข้าวระดับครัวเรือน ครอบครัวที่มีเล่าข้าวจะเตรียมขันห้าและ “พาข้าว” ประกอบด้วยอาหารคาวหวาน น้ำหวาน และผลไม้ ไปไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเล่าข้าวเพื่อขอขมาและขอพร

ในด้านผลผลิต สุขภาพ และการประกอบอาชีพ โดยเปิดประตูเล่าข่าวอันเป็นสัญลักษณ์ของการเปิดรับความอุดมสมบูรณ์ไว้ จากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่จะนำฝ่ายไปผูกให้สัตว์เลี้ยงเพื่อปลอบขวัญแล้วจึงผูกแขนให้ลูกหลานเพื่อเรียกขวัญ เมื่อประกอบพิธีเสร็จแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่ปราชญ์ชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะมาประกอบพิธีกรรมเปิดประตู “เล่าข่าวจำลอง” บริเวณงานบรูไฮไทโซ่ ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีกรรมและความพิถีพิถันมากกว่าระดับครัวเรือน พร้อมกับคำกล่าว “กินบ่บก จกบ่ลง” และ “กินบ่บก จกบ่พร่อง” อันหมายถึงขอให้มือผู้มีกินไม่รู้หมด ไม่ลดลงและไม่ขาดแคลน เป็นคำอวยพรให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ไม่หมดสิ้นแล้วจึงจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญและรับประทานอาหารร่วมกัน

กลไกนี้สะท้อนการสร้าง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ชั่วคราว” บนพื้นที่สาธารณะของอำเภอ โดยประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านการคัดเลือกและผสมผสานพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชาวไทโซ่ เมื่อประเพณีเสร็จสิ้น พื้นที่ก็กลับคืนเป็นพื้นที่สาธารณะตามปกติ ทว่าความศักดิ์สิทธิ์ ระหว่างงานประเพณีก็ไม่ลดน้อยลง เนื่องจากผู้ประกอบพิธี ผู้เข้าร่วมและผู้มาเยือนล้วนปฏิบัติตามระเบียบและเคารพในวัฒนธรรม

3) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์กับการบอกเล่าตัวตน

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าของชาวไทโซ่ดงหลวง ถูกเล่าและผลิตซ้ำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งเหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองสำคัญที่เกิดขึ้นราว พ.ศ. 2490-2515 ซึ่งกลุ่มคนไทโซ่ดงหลวงเป็นกลุ่มที่ถูกจำกัดเรื่องของภาษา และวัฒนธรรม ไม่นิยมใช้ภาษาของตนให้คนนอกได้ยินถ้อยคำสำคัญ รวมถึงไม่นิยมใช้ภาษาของตนเองเมื่ออยู่ต่างพื้นที่ (นาง ร., การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 มกราคม 2568; นาย ฉ., การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2568) ด้วยบริบทสังคมในห้วงเวลานั้น จากภาครัฐและชุมชนแวดล้อมทำให้คนในพื้นที่ถูกมองว่าคนไทโซ่ดงหลวงเป็นกลุ่มที่แตกต่าง ทั้งรูปลักษณ์ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ ในเวลาต่อมา พื้นที่นี้ยังเกิดความวุ่นวายจากความเห็นต่างทางการเมือง จนกลายเป็นพื้นที่สีแดง ซึ่งทำให้การปฏิสัมพันธ์ของผู้คน และวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ชะงักลง งดเว้นการทำกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มกัน ประชาชนหลายกลุ่มอพยพออกจากพื้นที่ด้วยกังวลเรื่องความปลอดภัย จากเดิมที่เป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ที่อยู่ห่างไกล พื้นที่ที่อยู่ในหุบเขาและแวดล้อมไปด้วยป่า ยังถูกซ้อนทับให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความต่างทางการเมืองและความรุนแรง

ประเพณีบรูไฮไทโซ่จึงนับว่าเป็นวัฒนธรรมด้านหนึ่งที่ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์จากเดิมที่มองเห็นความแตกต่างของ “คนไทโซ่” กลับกลายเป็นความโดดเด่น ทั้งภาษา

พิธีกรรม ประเพณี และเครื่องแต่งกาย ชาวไทโซได้เลือกสรรลักษณะสำคัญของตนมานำเสนอผ่านการแสดง “วิถีชีวิตไทโซดงหลวง” โดยเน้นเรื่องเล่าการอพยพข้ามแม่น้ำโขงจากฝั่งซ้าย (เมืองมะหาไซ แขวงสะหวันเขต แขวงคำม่วน) เข้าสู่ดินแดนประเทศไทย และการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดมุกดาหาร ภายหลังเมื่อชุมชนเผชิญโรคระบาด จึงได้นำพิธีกรรมเยารักษาโรคที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมายึดถือปฏิบัติสืบมา ประเพณีบรูไฮไทโซจึงนำเสนอเรื่องเล่าในมุมมองของกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน มีภาษาพูดเป็นของตนเอง ทั้งยังมีสิ่งที่ตนเคารพนับถือมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ จึงกล่าวได้ว่าประเพณีดังกล่าวทำให้เกิดพื้นที่บอกเล่าทางประวัติศาสตร์และตัวตนทางชาติพันธุ์ของไทโซดงหลวง

4) พื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับการตอรองอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ประเพณีบรูไฮไทโซไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่พิธีกรรม หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ชาวไทโซใช้เป็นเวทีในการตอรองและนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองต่อสังคมภายนอก กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านการแปลง “ทุนทางวัฒนธรรม” ของชาวไทโซให้กลายเป็นสิ่งที่มองเห็นและเข้าถึงได้ ทั้งคติชนประเภทวัตถุ เช่น บ้านเรือนและเสื้อผ้าจำลอง หิ้งผีบ้าน เครื่องมือทำมาหากิน ตลอดจนเครื่องแต่งกายอย่างผ้าชิ้นมัดหมี่ลายขนาดใหญ่ ผ้าเปียงแพรตาลៃของผู้หญิง และโล่หรือกางเกงขาก๊วยของผู้ชาย ถูกนำมาจัดแสดงอย่างตั้งใจเพื่อสื่อสารภาพแทนความเป็น “ไทโซ” ในขณะที่ยกคติชนประเภทประเพณีพิธีกรรม เช่น พิธีไหว้ศาลผี พิธีกรรมเปิดประตูเล่า พิธีเยา และรำไล่ทั้งบั้ง ถูกประกอบสร้างให้กลายเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่คนนอกสามารถ เข้าร่วม เยี่ยมชม และทำความเข้าใจได้โดยไม่ต้องมีพื้นหลังความเชื่อดั้งเดิม

นอกจากนี้ พื้นที่งานประเพณียังมีการจัดแสดงและจำหน่ายงานหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ทั้งผ้าทอมือที่ย้อมด้วยสีครามและมะเกลือ เครื่องจักสาน อาหาร และข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งทำให้มิติวัฒนธรรมและมิติเศรษฐกิจดำเนินไปพร้อมกัน กระบวนการนี้ถือเป็นการตอรองในแง่ที่ชาวไทโซเป็นฝ่ายคัดเลือกเองว่าจะนำเสนอสิ่งใดอย่างไร และในบริบทใด ความหมายของประเพณีจึงไม่ถูกกำหนดโดยนักท่องเที่ยวหรือภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังคงอยู่ในมือของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ประเพณีบรูไฮไทโซถูกประกอบสร้างและทับซ้อนไปด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมดั้งเดิม นับเป็นพื้นที่ประเพณีใหม่ที่สะท้อนพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวไทโซ

อยู่ 4 มิติ สอดคล้องกับแนวคิดการผลิตพื้นที่ของ Lefebvre (1991) ที่กล่าวว่าพื้นที่ที่ถูกผลิตขึ้นผ่านปฏิบัติการเชิงพื้นที่และการประกอบสร้างทางสังคม โดยพื้นที่ที่ว่าคือการอำเภอสะทอนทั้ง “พื้นที่ที่รับรู้ได้” ผ่านการจัดวางชุมชนและบ้านจำลอง “พื้นที่ที่ถูกคิดขึ้น” ผ่านการวางแผนของภาครัฐและชุมชนชาวไทโซ่ และ “พื้นที่ที่ดำรงชีวิตอยู่” ผ่านพิธีกรรมและประสบการณ์ร่วมของชุมชน กรณีนี้แสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่าพื้นที่ไม่ได้มีความหมายตายตัว แต่ถูกกำหนดโดยปฏิบัติการและความหมายที่ผู้คนประกอบสร้าง

ด้านการประกอบสร้างประเพณีต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากคนหลากหลายกลุ่ม ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยร่วมกันคัดเลือกวัฒนธรรมมาผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้เกิดพื้นที่อัตลักษณ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ วริศรา อนันตโท (2559) ที่พบว่า การผลิตซ้ำตำนานนางจามเทวีประกอบสร้างจากคติชนหลายประเภท โดยความร่วมมือของภาครัฐและชุมชน สามารถแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และสำนึกทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบเฉพาะของการศึกษาครั้งนี้ คือ การที่ชาวไทโซ่ดงหลวงคัดเลือกนำเสนอเรื่องเล่าการอพยพข้ามแม่น้ำโขง ภาษาพูด ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องผี ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าชาวไทโซ่ดงหลวงมีอำนาจในการกำหนดภาพแทนของตนเอง มิใช่เพียงผู้ถูกนิยามจากภายนอกในฐานะ “กลุ่มชาติพันธุ์ไม่มีตัวอักษร”

การนำแนวคิดประเพณีสร้างสรรค์มาวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าประเพณีบุรีไฮโซ่ผสมผสานคติชนดั้งเดิมกับการสร้างใหม่อย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ การดำรงอยู่ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สองระดับพร้อมกัน ได้แก่ “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ถาวร” เช่น ศาลผีและศาลปู่ตาตอนเหนือ และ “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ชั่วคราว” ของพิธีกรรมในงานประเพณีที่เปิดรับคนภายนอก พื้นที่ทั้งสองระดับนี้ไม่ได้ขัดแย้งกัน แต่ทำหน้าที่รักษาความศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิราพร ณ ถลาง (2560) ที่กล่าวว่าประเพณีสร้างสรรค์สะท้อนวิถีคิดเชิงพลวัตในการยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม ลดทอน เพื่อตอบกระแสสังคมโลกาภิวัตน์

ประเพณีบุรีไฮโซ่ยังเป็นพื้นที่บอกเล่าประวัติศาสตร์ผ่าน “ตำนานไทโซ่ดงหลวง” ที่เชื่อมการอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ากับผู้นำที่ได้รับบรรดาศักดิ์ ลบล้างภาพแทนเชิงลบของพื้นที่สีแดง สอดคล้องกับแนวคิด “The Invention of Tradition” ของ Hobsbawm and Ranger (1983) ที่ชี้ว่าประเพณีถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสร้างความต่อเนื่องกับอดีต และตอบสนองความต้องการด้านอัตลักษณ์ในยุคสมัยใหม่ การนำเรื่องเล่าและพิธีกรรมมาประกอบสร้างจึงมิใช่การปลอมแปลงอดีต หากเป็นการนิยามตัวเองในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง

ด้านพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คติชนประเพณีวัตถุและประเพณีพิธีกรรม ได้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ ประมินทร์ จารูวร (2560) ที่ชี้ว่าชุมชนที่มีทุนวัฒนธรรมหลากหลายเหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างคุณค่าและมูลค่าไปพร้อมกัน ดังประเพณีบุญไฮโไทโซ่ ที่แปลงพื้นที่วัฒนธรรมเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวโดยยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนไว้

ข้อค้นพบของการศึกษาคครั้งนี้ ทั้ง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สองระดับ” และ “อำนาจในการต่อรองทางชาติพันธุ์” ได้ขยายพรมแดนทางวิชาการใน 2 มิติ มิติแรก คือ การศึกษาคครั้งนี้ เสนอมุมมองใหม่ที่ว่าชาวไทโซ่คงหลวงสามารถเปลี่ยนพื้นที่ของรัฐให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ชั่วคราวของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ซึ่งเป็นมิติที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ยังไม่ได้พิจารณา มิติที่สอง คือ กรณิประเพณีบุญไฮโไทโซ่ขยายแนวคิด “ประเพณีสร้างสรรค์” และ “คติชนสร้างสรรค์” ให้เห็นว่าคติชนยังเป็น “เครื่องมือต่อรองภาพแทนทางชาติพันธุ์” ที่กลุ่มชาติพันธุ์กำหนดขึ้นเพื่อสื่อสารกับสังคม ทั้งยังสะท้อนว่าคติชนวิทยาร่วมสมัยมิได้เป็นเพียงทุนทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นพื้นที่ของอำนาจในการนิยามตัวตนของชุมชนชาติพันธุ์

การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในประเพณีบุญไฮโไทโซ่จึงเป็นกระบวนการผสมผสานระหว่างการรักษาระเบียบดั้งเดิมกับการสร้างใหม่ เชื่อมโยงมิติวัฒนธรรมกับมิติเศรษฐกิจ สะท้อนพลวัตของวัฒนธรรมที่ชุมชนชาติพันธุ์ประกอบสร้าง ผลิตซ้ำ และต่อรองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรสังเคราะห์ชุดข้อมูลวัฒนธรรมของชาวไทโซ่ เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมไทโซ่ร่วมสมัย
2. ควรนำผลการศึกษาควิจัยไปพัฒนาความร่วมมือในภาคประชาชนและภาครัฐ เพื่อสร้างเครือข่ายผ่านการจัดประเพณีที่แสดงออกทางชาติพันธุ์ และใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อื่น
2. การศึกษาลักษณะร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ในประเทศในภูมิภาคอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2542). *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 4*. กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2567). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 24(3), 180-205.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/index>
- ชาติชัย ฉายมงคล. (2543). *การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมการพ้องผีหมอของชาวลัวะ*. [รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. Thailis.
https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=65240
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 6). วิทยา.
- ปรมินทร์ จารุวรรณ. (2560). การสร้างภาพลักษณ์ “หมู่บ้านวัฒนธรรม” จากคติชนบนเวทีการท่องเที่ยวที่บ้านหนองขาว. ใน ศิราพร ณ ถลาง (บรรณาธิการ), *ประเพณีสร้างสรรค์ในสังคมไทยร่วมสมัย* (น. 17-64). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พจมาน มุลทรัพย์. (2564). *คติชนสร้างสรรค์จากความเชื่อเรื่องพญานาคในภาคอีสานตอนบนของประเทศไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CHULA ETD. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/5328/>
- วัชรารณ ดิษฐบ้าน. (2560). การสืบทอดและการผลิตซ้ำประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับพระอุปคุตในสังคมไทยปัจจุบัน. ใน ศิราพร ณ ถลาง (บรรณาธิการ), *ประเพณีสร้างสรรค์ในสังคมไทยร่วมสมัย* (น. 109-189). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- วริศรา อนันต์โท. (2559). *จามเทวีบูชา: การผลิตซ้ำตำนานและการสร้างพิธีบวงสรวงในสังคมไทยร่วมสมัย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CHULA ETD. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/20339/>
- วิรงรอง มงคลธรรม. (2554). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ บ้านปางแดง ตำบลปางแดง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร. ในการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554 “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” (น. 716-719). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศิริพร ฅ ฅกลาง. (2560). *ประเพณีสร้างสรรค์ในสังคมไทยร่วมสมัย*. ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร (องค์การมหาชน).
- ศุภลักษณ์ นิลทะราช. (2537). *ประเพณีเจียะสลาของชาวกะโซ่บ้านพังแดง ตำบลพังแดง
อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม]. Thailis.
https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=67787
- สุภางศ์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัตน์ วรารัตน์. (2524). *โครงการวิจัยสังคม-วัฒนธรรมอีสาน การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ
ประเพณีวัฒนธรรมของชาวผู้ไทย-ชาวโซ่*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วิทยาลัยครูสกลนคร.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง, เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์, อภิญา บัวสรวง, อิศระ
ชูศรี, โสภนา ศรีจำปา, มยุรี ถาวรพัฒน์, อมร ทวีศักดิ์, และประภาศรี คำสอาด. (2547).
แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- แสงเพชร สุพร. (2533). *โลกทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์โซ่: กรณีบ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย
อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม].
MSU Library. <https://opac.msu.ac.th/bibitem?bibid=b00217924>
- แอมอนิเย, แอเจียน. (2539). *Voyage dans le Laos Tome Premier 1895* [บันทึกการเดินทาง
ในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438] (ทองสมุทร โดเร และ สมหมาย เปรมจิตต์, ผู้แปล).
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.
- Lefebvre, H. (1991). *La production de l'espace* [The Production of Space] (D. Nicholson-
Smith, Trans.). Blackwell Publishing.

การสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ศุภสิทธิ์ คำจริง¹ และ พจนิชา ฤกษ์สมุทร^{*}

¹สาขาวิชาดนตรีไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

^{*}Corresponding author E-mail: Phojnicha.r@chandra.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจเรียนขับร้องเพลงไทย โดยรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทยและการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์หลักการขับร้องเพลงไทยและสร้างชุดฝึกทักษะการเรียนรู้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบเนื้อหาอย่างเป็นลำดับขั้น เหมาะสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐาน สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเนื้อหาประกอบด้วย 5 ตอน ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทย และทำนองในการขับร้อง 2) วิธีการออกเสียงเอื้อน ประกอบด้วยแบบฝึกการออกเสียง ถ้อยคำและแบบฝึกการออกเสียงเอื้อน 3) วิธีการบันทึกโน้ตการขับร้องเพลงไทย ได้แก่ สัญลักษณ์แทนระดับเสียงและห้องเพลงไทย 4) เทคนิคการขับร้องเพลงไทย และ 5) เพลงพื้นฐาน ได้แก่ เพลงสามเสียงไพเราะ สองชั้น เพลงลาวต่อนก สองชั้น เพลงลาวจ้อย สองชั้น รวมถึงวิดีโอประกอบเทคนิคและบทเพลงพื้นฐานทั้งหมด ทั้งนี้ ชุดฝึกดังกล่าวมีคุณค่าทางวิชาการด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่องค์ความรู้การขับร้องเพลงไทยในรูปแบบดิจิทัล อันเอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชุดฝึกทักษะการขับร้อง การขับร้องเพลงไทย หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นวัตกรรมการเรียนรู้

Development of a Basic Thai Singing Skills Training Package in an Electronic Book Format

รับบทความ: 28 เมษายน 2569

แก้ไขเสร็จ: 22 พฤษภาคม 2569

ตอบรับบทความ: 10 มิถุนายน 2569

Supasan Khamjing¹ and Phojnicha Roeksamut^{1*}

¹Thai Music Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University.

*Corresponding author E-mail: Phojnicha.r@chandra.ac.th

Abstract

This research aims to construct a basic Thai singing skills training package in an electronic book (e-book) format for the general public interested in learning Thai singing. Data were gathered through interviews with Thai singing experts and field research, then analyzed to identify the principles of Thai singing and to construct the training package. The study employed a qualitative research design, using a semi-structured interview as the research instrument and descriptive analysis to interpret the data.

The findings revealed that this e-book training package serves as an innovative learning tool with its content arranged in a sequential, step-by-step manner. Ideal for beginners, it supports self-directed learning and can be effectively integrated into instructional settings. The content is divided into five sections: 1) foundational knowledge of Thai singing and sitting posture for singing; 2) melismatic singing methods (Euan), featuring exercises for word pronunciation and vocal embellishments; 3) Thai vocal notation, covering pitch symbols and musical bars; 4) Thai singing techniques; and 5) foundational songs—specifically Sam Siang Phairo (Song Chan), Lao Ton Nok (Song Chan), and Lao Joi (Song Chan)—complete with instructional videos covering all techniques and repertoire. Ultimately, this training package offers significant academic value by preserving and disseminating traditional Thai singing knowledge through a digital platform tailored to today's learning environment.

Keywords: Singing Skill Training Package, Thai Singing, Electronic Book, Learning Innovation

Received: 28 April 2026

Revised: 22 May 2026

Accepted: 10 June 2026

บทนำ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตการเรียนรู้ การสืบทอดดนตรีไทยจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน ในยุคดิจิทัลที่เน้นการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วและไม่จำกัดสถานที่ การนำเทคโนโลยี หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) มาบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญ ที่ไม่เพียงแต่จะช่วยรักษาลักษณะของ “การเอื้อน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับร้องเพลงไทย แบบดั้งเดิมให้คงความถูกต้องตามแบบแผนไว้ได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการทลายข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่ในการเรียนรู้ โดยคุณลักษณะเฉพาะของ e-Book ที่สามารถบรรจุได้ทั้งคำอธิบาย เชิงทฤษฎี แผนภาพประกอบ และสื่อประสมประเภทเสียงหรือวิดีโอสาธิต จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถสังเกตลักษณะการกักลม การส่งเสียง และการเอื้อนที่ซับซ้อนได้อย่างชัดเจน นำไปสู่ การฝึกฝนซ้ำ (Drill and Practice) อย่างต่อเนื่องด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ ซึ่งนับเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้มีความเป็นสากลและร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และ ภัทรพร สุทธิรัตน์, 2567; ทิศนา แหมมณี, 2560)

การถ่ายทอดความรู้ดนตรีไทยในรูปแบบ “มุขปาฐะ” เป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่อาศัยการบอกเล่า การสาธิต และการจดจำจากครูผู้สอนโดยตรง ซึ่งมีข้อดี คือ สามารถ ถ่ายทอดรายละเอียดด้านอารมณ์ จินตนาการ และเทคนิคเฉพาะทางได้อย่างครบถ้วนตามแบบแผน ของครูแต่ละท่าน (ภาณุภาค โมกขศักดิ์, 2558) อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรค สำหรับผู้เริ่มเรียนหรือผู้ที่ยังขาดประสบการณ์ เนื่องจากไม่มีเอกสารบันทึกความรู้ประกอบการ ศึกษา ผู้เรียนจึงต้องอาศัยการสังเกต การจดจำ และการเรียนรู้จากการซักถามครูผู้สอน รวมถึงการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะของการเรียนรู้ที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” (มนตรี ตราโมท, 2481)

การเรียนรู้ขับร้องเพลงไทยในปัจจุบันนั้นแตกต่างไปจากการเรียนรู้ขับร้องเพลงไทยในอดีต ซึ่งในอดีตนั้นจะมีรูปแบบการเรียนการสอนที่อาศัยการต่อเพลงและการท่องจำเสียงจากครูผู้สอน เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันรูปแบบการเรียนการสอนได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการนำระบบตัวโน้ต มาใช้เป็นสื่อในการช่วยบันทึกและจดจำ ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นภาพโครงสร้างของทำนอง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และส่งผลให้สามารถฝึกฝนพัฒนาทักษะได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังมีการนำสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่ม ความสะดวกสบายให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ หรือการใช้ชุดฝึกทักษะที่มีความหลากหลายและเหมาะสมต่อบริบทของผู้เรียน จึงเริ่ม มีการสร้างสรรค์ สื่อต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อนำมาใช้ควบคู่กับการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม

การใช้สื่อเหล่านั้นในภาพรวมยังคงมีข้อจำกัดในด้านความลึกซึ้งของเนื้อหาบทเรียน และความสะดวกในการนำไปใช้เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางดนตรีศึกษา ของ อนุชิต สุทธิจิตต์ (2561) ที่อธิบายว่าการรับรู้และการตอบสนองต่อเสียงดนตรีของผู้เรียน แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน การพัฒนาสื่อการสอนดนตรีจึงต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น และการเข้าถึงง่าย และสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และ ภัทรพร สุทธิรัตน์ (2567) ที่อธิบายว่า การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่จำเป็นต้องทลายข้อจำกัดด้านเนื้อหา โดยออกแบบ ให้มีความหลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จึงไม่ได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนรูปแบบสื่อการสอนเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่ (Learning Ecosystem) ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติ ของวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ซึ่งต้องอาศัยความละเอียดอ่อนในการรับรู้ทางโสตประสาท และทักษะกายภาพไปพร้อมกัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในลักษณะนี้จะช่วยลดช่องว่าง ระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้เรียน โดยทำให้องค์ความรู้ที่เคยถูกจำกัดอยู่ในสถานศึกษา หรือการเรียนแบบตัวต่อตัว สามารถเข้าถึงได้ในวงกว้างอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่น ในการฝึกฝน และสามารถต่อยอดทักษะการขับร้องเพลงไทยไปสู่ระดับที่สูงขึ้นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562; วิจารย์ พานิช, 2561)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐาน ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เหมาะสำหรับการฝึกปฏิบัติการขับร้องเพลงไทย ชั้นพื้นฐานและเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาทักษะการขับร้องเพลงไทยของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยและการขับร้องเพลงไทย ซึ่งเป็นครูเพลงไทยหรืออาจารย์ดนตรีไทยที่มีประสบการณ์สอนการขับร้องเพลงไทย ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทย จำนวน 3 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นครูเพลงไทย หรืออาจารย์ดนตรีไทย และมีประสบการณ์สอนการขับร้องเพลงไทยไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบของชุดฝึกทักษะ

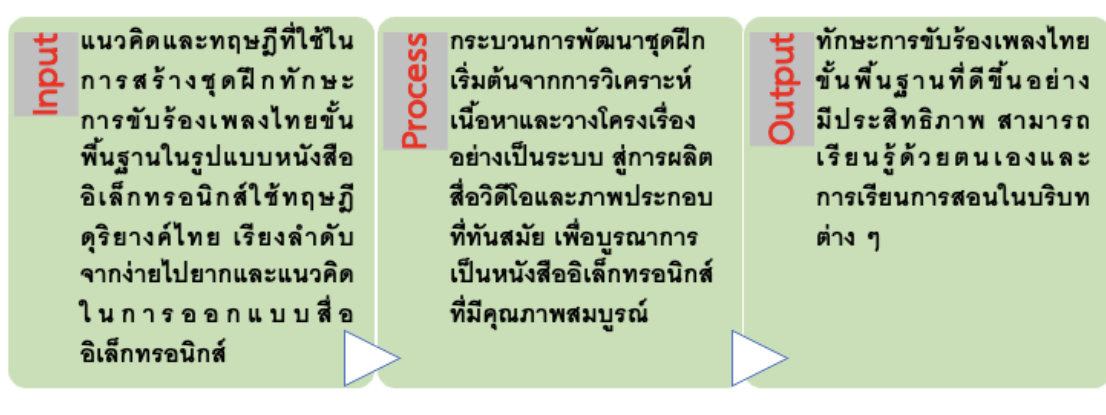
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้ชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยเดิม คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการขับร้องเพลงไทยเดิมดีขึ้น สามารถขับร้องได้ถูกต้องทั้งด้านทำนอง จังหวะ และอักขรวิธี อีกทั้งมีความมั่นใจในการขับร้องเพลงไทยเดิมเพิ่มมากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีกรอบแนวคิดแบบป้อนเข้า-กระบวนการ-ผลลัพธ์ (Input-Process-Output) โดยมีที่มาจากการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้ การขับร้องเพลงไทยเป็นทักษะปฏิบัติเฉพาะทาง ที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ด้านทฤษฎีและการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง โดยมีระเบียบวิธีและหลักการเฉพาะตามที่ มนตรี ตราโมท (2481) ได้ระบุไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการวางสระ การควบคุมลมหายใจ และการออกเสียงอื่น ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการขับร้องเพลงไทยให้ถูกต้องตามแบบแผนดนตรีไทย ทั้งนี้ บุญเชิด พิณพาทย์ (2534) ได้อธิบายถึงความจำและทักษะเกี่ยวกับการบังคับเสียงให้เป็นไปตามทำนองนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนขับร้องเพลงไทย สอดคล้องกับแนวคิดของ Ketkaew and Pittayaporn (2014) ที่อธิบายถึงผู้แต่งเพลงหรือนักร้องมีความสามารถปรับแต่งคำเพื่อให้เหมาะสมกับท่วงทำนองจะทำให้การขับร้องเพลงนั้นเป็นไปอย่างสะดวกและไพเราะเหมาะสมกับเทคนิคเฉพาะตัวของผู้ขับร้อง นอกจากนี้ การทำความเข้าใจพฤติกรรมและการรับรู้ทางเสียงดนตรีของผู้เรียนตามแนวคิดจิตวิทยาการสอนดนตรีของ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2561) ที่มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ในด้านการพัฒนาชุดฝึก ลภัสรดา ไวรวิลา (2562) ได้เสนอแนวทางการจัดทำคู่มือการขับร้องเพลงไทยเบื้องต้น โดยเน้นเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อสร้างพื้นฐานที่ดีให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และ ภัทรพร สุทธิรัตน์ (2567) ที่ได้ระบุว่าการจัดการเรียนรู้เชิงในเชิงนวัตกรรมที่มีการคัดสรรและจัดเรียงลำดับเนื้อหาอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปสู่ยาก ตลอดจนการเชื่อมโยงภาคทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่าย และเกิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับการประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ยุคใหม่และเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของ วิจารย์ พานิช (2561) อย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกการจัดลำดับเนื้อหา และการใช้สื่อมัลติมีเดีย มาประยุกต์ใช้ในการสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้เป็นสื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการขับร้องเพลงไทยของผู้เรียนต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทย จำนวน 3 ท่าน เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นและเอื้อต่อการซักถามประเด็นเฉพาะทางได้อย่างละเอียด โดยโครงสร้างคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ 3 ส่วน ประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาทักษะการขับร้อง การออกแบบกิจกรรม และรูปแบบแบบฝึกหัดที่สอดคล้องกับบริบทของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนข้อเสนอแนะเชิงเทคนิคในการผลิตสื่อมัลติมีเดีย ทั้งในรูปแบบวิดีโอและภาพประกอบ เพื่อให้การถ่ายทอดองค์ความรู้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดสำหรับการพัฒนาชุดฝึกเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ ต้องมีประสบการณ์การสอนหรือผลงานทางดนตรีไทยไม่น้อยกว่า 5 ปี วิธีการบันทึกข้อมูล ได้แก่ การบันทึกเสียง หรือการจดบันทึกประเด็นสำคัญ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบจากสองแหล่งหลัก ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากตำราบทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีดุริยางค์ไทยและหลักการขับร้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์

กึ่งโครงสร้างร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทย จำนวน 3 ท่าน เพื่อรวบรวมองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง เทคนิคเฉพาะตัว และแนวทางการถ่ายทอดทักษะการขับร้องที่เป็นปัจจุบัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีดุริยางค์ไทย เพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านหลักการและวิธีการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐาน และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้มีความเหมาะสมด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาข้อคำถามที่ใช้ได้ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

ผลการตรวจสอบจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญพบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงว่ามีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงถ้อยคำและการใช้ภาษาในบางประเด็นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความชัดเจนและสื่อความหมายได้ถูกต้องยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้

ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสำเร็จในการบูรณาการทักษะการขับร้องเพลงไทยเข้ากับเทคโนโลยีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อย่างเป็นระบบ นวัตกรรมนี้ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนเนื้อหาให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล แต่เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ที่ผสมผสานวิดีโอสาธิตจาก YouTube และภาพประกอบที่ชัดเจนเข้ากับบทเรียน ช่วยทลายข้อจำกัดของการเรียนแบบเดิมที่ต้องรอต่อเพลงจากครูแบบตัวต่อตัว ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้และฝึกฝนได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลา

ด้านการออกแบบเนื้อหา ชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยนี้มุ่งเน้นการสร้างรากฐานที่มั่นคงผ่านการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบจากระดับพื้นฐานไปสู่เทคนิคที่ซับซ้อน (Simple to Complex) โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมและปูพื้นฐานด้านสรีระ รวมถึงท่าทางในการขับร้อง

ที่ถูกต้องซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการแปลงเสียง ตามด้วยการฝึกควบคุมลมหายใจ และการเอื้อนเปื้องต้น ในลำดับต่อมาได้เน้นการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริงผ่านการเรียนรู้ สัญลักษณ์และการบันทึกโน้ตเพลงไทย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในโครงสร้างของบทเพลง อย่างถ่องแท้ก่อนจะก้าวเข้าสู่การฝึกเทคนิคการขับร้องขั้นสูง การจัดลำดับการเรียนรู้ลักษณะนี้ ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาในตำรา กับการปฏิบัติจริงได้อย่างชัดเจนเท่านั้น แต่ยังช่วยลดความสับสนและเสริมสร้างความมั่นใจ ให้ผู้เรียนกล้าที่จะฝึกฝนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ด้านประสิทธิภาพและความเหมาะสม มีความถูกต้องตามหลักวิชาการดุริยางค์ไทย จากการรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมีการออกแบบที่เน้นความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองและฝึกฝนซ้ำได้ไม่จำกัด ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทักษะดนตรี นวัตกรรมนี้ ไม่เพียงแต่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังสะท้อนถึงการปรับตัวของการจัดการศึกษา ดนตรีไทยให้สอดคล้องกับบริบทในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

ด้านคุณค่าทางวิชาการ งานวิจัยฉบับนี้ถือเป็นต้นแบบสำคัญในการพัฒนานวัตกรรม การเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับศิลปวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ช่วยเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ดนตรีไทยจากระบบเดิมแบบมุขปาถะให้กลายเป็นฐานข้อมูล ดิจิทัลที่ทันสมัยและเป็นระบบ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้การสืบสานภูมิปัญญาการขับร้องเพลงไทย ทำได้ง่ายและกว้างขวางขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่รอด ในโลกยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน โดยเป็นแนวทางให้นักวิจัยและครูดนตรีสามารถนำไปต่อยอด ในการผลิตสื่อการสอนสำหรับบทเพลงหรือเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ ได้ในอนาคต

สำหรับการสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์มีหลักการสร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีทางดนตรีไทย ได้แก่ จังหวะ (Rhythm and Time) ทำนอง (Melody) พื้นผิวและคุณภาพของเสียง (Texture and Tone Color) คีตลักษณ์ (Forms) มาช่วย ในการวิเคราะห์ และได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับร้อง เพลงไทยรวมทั้งการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุภัค โมหศักดิ์ อาจารย์อาทร ธนวัฒน์ และอาจารย์พนธกานต์ ใบเทศ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง และเชื่อถือได้

สำหรับชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยได้จัดทำชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบไปด้วย คำนำเพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานโดยผู้วิจัย ใช้ทฤษฎีดุริยางค์ไทยและจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทยในการวิเคราะห์

และอธิบายเนื้อหาในแต่ละตอน สามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจทางดนตรีและคุณค่าทางด้านการขับร้องเพลงไทยมากขึ้น คำชี้แจงสำหรับผู้สนใจที่มีความประสงค์นำชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทยในบทนี้จะอธิบายถึงท่วงในการขับร้องเพลงไทยที่ถูกต้องและเหมาะสม แบ่งเป็นทั้งหมด 3 ท่า ได้แก่ ท่านั่งพับเพียบ ท่านั่งขัดสมาธิ และท่านั่งเก้าอี้ ซึ่งแต่ละท่านั่งประกอบด้วยลักษณะท่าทาง 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบในลักษณะไม่ถือไมโครโฟน และรูปแบบในลักษณะถือไมโครโฟน

ตอนที่ 2 วิธีการออกเสียงเอื้อนในบทนี้จะประกอบไปด้วย 1) แบบฝึกการออกเสียงถ้อยคำ คือ การฝึกการอ่านออกเสียงพยัญชนะ ร ล ให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย 2) แบบฝึกการออกเสียงเอื้อน คือ การฝึกการออกเสียงเอื้อนโดยการเอื้อนสามารถจำแนกเสียงได้จากฐานพยัญชนะภาษาไทย ได้แก่ อ ฮ และ ง

ภาพที่ 1 แบบฝึกการอ่านออกเสียง ร ล เพลงสามเสียงไพเราะ ชั้นเดียว

ภาพที่ 2 แบบฝึกการอ่านออกเสียงเอื้อน

ตอนที่ 3 วิธีการบันทึกโน้ตการขับร้องเพลงไทยในบทนี้จะอธิบายถึงการเขียนโน้ตหรือบันทึกเสียงร้องในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริง ประกอบไปด้วย 1) สัญลักษณ์แทนระดับเสียง โดยกำหนดให้ใช้ตัวอักษรไทย 7 ตัว แทนระดับเสียง ได้แก่ ด โด เร มี ฟ ฟา ซ ซอล ล ลา และ ท ที่ 2) ห้องเพลงไทย คือ การแบ่งห้องเพลงไว้ทั้งหมด 8 ห้อง ต่อหนึ่งบรรทัด ซึ่งในแต่ละห้องเพลงสามารถบรรจุโน้ตได้ 4 ตัว หรือมากกว่านั้น

ตอนที่ 4 เทคนิคการขับร้องเพลงไทย มีส่วนช่วยให้บทเพลงมีเสน่ห์ น่าฟังมากยิ่งขึ้น เช่น การโปรยเสียง คือ ลีลาของการร้องที่เน้นถ้อยคำ โดยการโรยเสียงจากสูงลงมาต่ำ

ภาพที่ 3 แบบฝึกการโปรยเสียง

ตอนที่ 5 เพลงพื้นฐานในบทนี้จะประกอบไปด้วย เพลงสามเสียงไพเราะ สองชั้น เพลงลาวต่อนก สองชั้น เพลงลาวจ้อย สองชั้น วิดีโอรวมเทคนิคต่าง ๆ และเพลงพื้นฐานทั้งหมด

ภาพที่ 4 แบบฝึกการขับร้องเพลง สามเสียงไพเราะ ชั้นเดียว

ภาพที่ 5 ชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้สร้างชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คุณภาพและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของชุดฝึกทักษะฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมในระดับสูง ซึ่งมีข้อมูลเชิงประจักษ์ยืนยัน จากผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งข้อคำถามและโครงสร้างเนื้อหาทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่าแนวคิดการพัฒนารูปแบบ และบทเรียน ที่บรรจุอยู่ภายในชุดฝึกทักษะฯ มีความถูกต้องและสมบูรณ์สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ ของงานวิจัย นอกจากนี้การจัดเรียงชุดฝึกทักษะฯ ที่เป็นระบบ จำนวน 5 ตอน ครอบคลุม ตั้งแต่การจัดสระและท่าทางในการขับร้องเพลงไทย การใช้ไมโครโฟน การฝึกออกเสียงเอื้อน การเรียนรู้สัญลักษณ์โน้ต และการประยุกต์ใช้เทคนิคในบทเพลงพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของ ลภัสรดา ไวรวิลา (2562) ที่เน้นการจัดเนื้อหาให้ครอบคลุมทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงแก่ผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และ ภัทรพร สุทธิรัตน์ (2567) ที่ระบุว่าการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปสู่ยากช่วยให้ผู้เรียน พัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 2 ความสอดคล้องเชิงเทคนิคและการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญในด้านการฝึกปฏิบัติ ชุดฝึกทักษะฯ นี้ให้ความสำคัญกับรายละเอียดทางกายภาพ

อย่างลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงในจุดสำคัญ เช่น การเรียบเรียงคำอธิบายเทคนิคการเอื้อนให้เข้าใจง่ายมีคลิปวิดีโอสาธิตเพื่อฝึกปฏิบัติ ส่งผลให้เนื้อหาด้านการจัดระเบียบร่างกาย การควบคุมลมหายใจ และการฝึกออกเสียงเอื้อน ให้มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ จันทนา คชประเสริฐ (2560) ที่อธิบายถึงบุคลิกลักษณะในการขับร้องเพลงไทย นิยมแบ่ง 2 วิธี คือ การนั่งเก้าอี้ และนั่งกับพื้น นั่งตัวตรง สำรวม ทั้งนี้ตรงกับแนวคิดของ จันทนา คชประเสริฐ และคณะ (2566) ที่อธิบายถึงเทคนิคการออกคำร้องในบทเพลงสุตสวาท สามชั้น เพลงสุตสวณ เกา และเพลงต้นปรเทศ เกา ที่พบคำร้องที่ใช้โน้ต 3 เสียง คำร้องที่ใช้โตะ 3 เสียงในการเอื้อน อ้อ อือ ฮี เข้ามาช่วยในทางเสียงของคำร้อง ในการเอื้อนปิดท้ายคำร้อง ก่อนที่จะขึ้นเอื้อนใหม่ ทำให้เพลงมีความไพเราะมากขึ้น นอกจากนี้ ท้วม ประสิทธิกุล (2535) ได้อธิบายถึงการฝึกขับร้องเพลงไทยให้มีความถูกต้องและไพเราะ จำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานหลายด้าน ได้แก่ การใช้เสียง การควบคุมกำลังลม การฝึกหายใจให้สามารถบังคับลมหายใจได้ยาว และสม่ำเสมอ รวมถึงการใช้ริมฝีปากและการออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขระภาษาไทย ทั้งนี้ เอกลักษณ์สำคัญของการขับร้องเพลงไทยอยู่ที่ “การเอื้อน” ซึ่งมีทั้งการเอื้อนในคำ และการเอื้อนเป็นวลีหรือประโยคยาว ผู้ขับร้องจึงต้องฝึกการเอื้อนให้สอดคล้องกับจังหวะ และวรรคตอนของบทเพลง เพื่อให้เกิดความไพเราะและความชัดเจนของเสียงร้อง

ประเด็นที่ 3 ประสิทธิภาพของรูปเล่มและการสื่อความหมายผ่านมัลติมีเดีย ด้านประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกระบุว่า โครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) ที่ผสมผสานคลิปวิดีโอสาธิต และภาพประกอบ ที่ผู้วิจัยปรับแต่งสีและขนาดตัวอักษรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้สื่อชิ้นนี้ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของครูผู้สอนได้อย่างสมบูรณ์ การนำเสนอผ่านสื่อมัลติมีเดีย ในรูปแบบดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเสียงต้นแบบและทำทางที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (2561) ที่ระบุว่า การประยุกต์ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยีดิจิทัลแบบโต้ตอบ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยกระตุ้นความสนใจ เพิ่มแรงจูงใจ และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการฝึกซ้อมของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชุดฝึกทักษะการขับร้องเพลงไทยชั้นพื้นฐานในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถนำไปใช้เป็นการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจการขับร้องเพลงไทย แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการฝึกฝนด้วยตนเองอย่างเป็นลำดับขั้นตอน
2. ครูผู้สอนดนตรีไทยสามารถนำชุดฝึกทักษะนี้ไปใช้เป็นส่วนประกอบการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนได้ฝึกซ้อมซ้ำ และทบทวนเทคนิคการขับร้องนอกเวลาเรียนได้อย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงานทางการศึกษาและศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมสามารถนำชุดฝึกนี้ไปใช้เป็นส่วนประกอบกิจกรรม เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านการขับร้องเพลงไทยให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาเนื้อหาชุดฝึกทักษะให้ครอบคลุมบทเพลงไทยที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งเพลงชั้นต้น เพลงชั้นกลาง และเพลงชั้นสูง เพื่อรองรับผู้เรียนที่มีความสามารถในระดับต่าง ๆ
2. ควรบูรณาการเทคโนโลยีมีเดีย เช่น วิดีโอสาธิตการขับร้อง เทคนิคการใช้เสียง หรือการแสดงท่าทางจริง ควบคู่กับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและฝึกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
3. ควรมีการประเมินผลการใช้ชุดฝึกทักษะกับกลุ่มผู้เรียนที่มีความหลากหลาย เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัย และบุคคลทั่วไป เพื่อวัดประสิทธิภาพและความพึงพอใจ และนำผลการประเมินไปปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาดนตรีไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่สนับสนุนการวิจัย ประจำปีการศึกษา 2567

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และภัทรพร สุทธิรัตน์. (2567). การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้. โรงพิมพ์รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- จันทนา คชประเสริฐ. (2560). สังคีตการ: นิยาม ความหมายและปฏิเวธ. *วารสารดนตรีและการแสดง*, 3(1), 97–110.
- จันทนา คชประเสริฐ, ธนะรัชต์ อนุกุล, และจันทรา เนินนอก. (2566). การศึกษาเสียงวรรณยุกต์และเทคนิคการออกคำร้องในการขับร้องเพลงไทย. *วารสารดนตรีและการแสดง*, 9(1), 32–44.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *จิตวิทยาการสอนดนตรี*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ท้วม ประสิทธิกุล. (2535). *หลักการขับร้องเพลงไทยเบื้องต้น หนังสือที่ระลึกงานศพนางท้วม ประสิทธิกุล*. โรงพิมพ์อมรินทร์พรินติ้ง.
- ทิตนา แชมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเชิด พิณพาทย์ (2534). การขับร้องเพลงไทยในทัศนะของบรมครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*. 8(2). 119–134.
- ภาณุภาค โมกษศักดิ์. (2558). *การสืบทอดภูมิปัญญาด้านการขับร้องเพลง*. โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.
- มนตรี ตราโมท. (2481). *ดนตรีไทย*. เรือนแก้วการพิมพ์
- ลภัสรดา ไววิลา. (2562). การสร้างคู่มือการขับร้องเพลงไทยเบื้องต้นสำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตามแนวทางของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ (ศิลปินแห่งชาติ) [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. SWUIR. <https://ir.swu.ac.th/entities/publication/b4f0c569-e97b-44f2-bd9f948460b1f804/full>
- วิจารณ์ พานิช. (2561). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2562). *การศึกษาไทย 4.0: ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ketkaew, C., & Pittayaporn, P. (2014). Mapping between lexical tones and musical notes in Thai pop songs. *Proceedings of the 28th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation*, 160–169. <https://aclanthology.org/Y14-1021/>

วิจัยนาฏศิลป์สร้างสรรค์

เรื่อง “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล”

ชมนาด กิจจันทร์¹ อัศววัฒน์ รัตติ² กุลนาถ พุ่มอำภา^{1*} และ รัตนะ พูนเกษม¹

¹ สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

² นักวิชาการอิสระ

*Corresponding author E-mail: chommanad.k@chandra.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยสร้างสรรค์นาฏศิลป์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว นำมาประพันธ์บทร้องสำหรับรำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล 2) เพื่อออกแบบและสร้างการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” โดยกำหนดให้ผู้แสดงประกอบด้วย พระ นาง ยักษ์ ลิง 3) เพื่อประเมินคุณภาพของการแสดง “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และบทร้องถวายพระพร

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทร้องสำหรับรำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล ประพันธ์ขึ้นจากการศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีเนื้อความในการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์คุณ ผ่านการตีความพระราชกรณียกิจใน 3 ด้าน คือ การสืบสาน การรักษา และ การต่อยอด ซึ่งมีประเด็นหลักเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และการอ้างอิงพระพุทธรูปคุณแห่งพระสัมมาสัมพุทธ เพื่อมาปกป้องคุ้มครองพระมหากษัตริย์และพระบรมราชินี 2) การออกแบบและสร้างการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก คือ (1) การออกแบบและประพันธ์บทร้องและการบรรจุเพลงประกอบการแสดง (2) การออกแบบท่ารำตามแบบแผนกับท่ารำที่สร้างสรรค์ใหม่จากการตีความตามบทร้อง (3) การออกแบบการแปรแถวในการแสดง และ (4) การออกแบบการตั้งซุ่มในการแสดง และ 3) ผลการประเมินคุณภาพของการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” มีค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการแสดงอยู่ในระดับดีมากทุกประเด็น

คำสำคัญ: พระราชกรณียกิจ การประพันธ์บทร้องสำหรับรำถวายพระพร รำถวายพระพร

Creative Dancing Art: “Ram Tha–Wai Phra Phon Chaloem Chalong 72 Phra Chansa Maha Mongkhon”

Chommanad Kijkhun¹ Akrawat Ratti² Kullanad Pumampa^{1*} and Rattana Phoonkasem¹

¹ Department of Dance Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakaserm Rajabhat University

²Independent Scholar

*Corresponding author E-mail: chommanad.k@chandra.ac.th

ABSTRACT

This creative dance research article aims to 1) study the royal duties of His Majesty King Maha Vajiralongkorn Phra Vajiraklaochaoyuhua in order to compose lyrics for a celebratory blessing dance marking the auspicious 72nd birthday; 2) design and create the performance titled “The Royal Blessing Dance Celebrating the Auspicious 72nd Birthday,” featuring four character types: Phra (male lead), Nang (female lead), Yak (demon), and Ling (monkey); and 3) evaluate the performance’s quality by experts in Thai traditional dance, music, and royal blessing lyrics.

The research findings revealed that: 1) The lyrics for the blessing dance were composed based on a study of His Majesty King Maha Vajiralongkorn’s royal duties. The content expresses royal gratitude through three main aspects of his work: continuation, preservation, and extending past royal initiatives. It focuses on honoring the King and invoking the Buddha’s blessings to protect both His Majesty and the Queen. 2) The design and creation of the performance consisted of four main parts: (1) the composition of lyrics and musical arrangement, (2) the choreography that blends traditional patterns with new creative movements interpreted from the lyrics, (3) the formation design, and (4) the stage and scenery design. 3) The quality of the performance, evaluated by experts, achieved an average rating of excellent level across all criteria.

Keywords: Royal Duties, Composition of Lyrics for the Royal Blessing Dance, Royal Blessing Dance

Received: 06 January 2026

Revised: 01 June 2026

Accepted: 15 June 2026

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ของชาติไทย มายาวนาน และเป็นสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ทำให้ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นไทย ภายใต้พระบรมโพธิสมภารดำรงร่มไม้ใหญ่ที่ให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายได้อาศัยอยู่ภายใต้ร่มเงาที่ร่มรื่น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2560) นับตั้งแต่การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ สถาบันพระมหากษัตริย์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชาติ กระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของสังคมไทย ท่ามกลางกระแสอิทธิพลตะวันตก พระองค์ทรงเป็นผู้นำในการปรับตัวและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงประเทศในหลายมิติ (ธงทอง จันทรางศุ, 2553) ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จประพาสยุโรปเพื่อศึกษาความเจริญและพัฒนาประเทศในหลายด้าน อาทิ คมนาคม การสื่อสาร และสาธารณสุขโรค (กำพล ศิริโท และคณะ, 2567) ขณะที่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงได้รับการยกย่องเป็น “กษัตริย์นักพัฒนา” ด้วยพระราชกรณียกิจที่ครอบคลุมเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และคุณภาพชีวิตของประชาชน (วงศ์ธิดา สุวรรณิน, 2560) นอกจากบทบาทของความเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว พระองค์ยังทรงมีบทบาทที่สำคัญอีกประการ คือ การเป็น “พ่อ” หรือ “พระราชบิดา” ที่เลี้ยงดูพระราชโอรสและพระราชธิดา ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ไม่เฉพาะแต่ศาสตร์สมัยใหม่ แต่ทรงสนับสนุนให้ศึกษาดนตรี นาฏศิลป์ วรรณศิลป์และทัศนศิลป์ด้วย จะเห็นได้จากเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์ทรงฝึกหัดโขนทุกวันพุธ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ในตอนแรกทรงหัดเป็นตัวลิงก่อน ต่อมาเมื่อพระวรกายสูงขึ้น จึงได้ฝึกเป็นตัวยักษ์ และทรงแสดงเป็นทศกัณฐ์ในงานเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา ของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2507

ด้วยความใส่พระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร ต่อพระราชโอรส เสมือนเป็นนัยแห่งการส่งต่อพระราชปณิธานแด่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระปฐมบรมราชโองการเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก ปรากฏในคำกล่าวอย่างชัดเจนว่า

“...เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป...”

(สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, ม.ป.ป.)

ด้วยพระราชปณิธานและพระราชกรณียกิจขององค์พระมหากษัตริย์ที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาและทรงงานเพื่อปวงชนชาวไทย ส่งผลให้พระองค์ทรงอยู่ในสถานะแห่งการเคารพรักของราษฎรตลอดมา ปรากฏหลักฐานโบราณกวีมีวิธีการยกย่องพระเกียรติคุณเพื่อเฉลิมพระเกียรติ

แต่องค์พระมหากษัตริย์ ผ่านการประพันธ์วรรณกรรมด้วยคำและอักษรอันวิจิตร กล่าวถึงพระปรีชาสามารถด้านต่าง ๆ (เสาวณิต วิงวอน, 2530) นอกจากนี้ ยังปรากฏบทประพันธ์เพื่อการแสดงเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์อีกหลายพระองค์ เช่น บทประพันธ์การแสดงเบิกโรงชุดรำอาศิรวาทพระบาทยุคล ในการแสดงโขนมูลนิธิสังเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปในชื่อ “รำถวายพระพร”

การรำถวายพระพรเป็นศิลปะนาฏกรรมไทยที่มีต้นแบบจากกระบาเบิกโรง เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนการแสดงโขนละคร (วรรณวลี คำพันธ์, 2567) งานวิจัยพบว่า การรำถวายพระพรเปรียบเสมือนบันทึกเหตุการณ์และวันสำคัญของสังคมไทยผ่านศิลปวัฒนธรรม (นพวรรณ เมืองแก้ว และ พิชัย แก้วบุตร, 2563) ตัวอย่างสำคัญ คือ การแสดงเฉลิมพระชนมพรรษา ที่สะท้อนคุณค่าและประวัติศาสตร์ความเป็นชาติไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ในวาระเฉลิมฉลอง 72 พระชันษา พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจิตรจึงศึกษาพระราชกรณียกิจด้านการสืบสาน รักษา และต่อยอด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนำไปสู่การประพันธ์บทร้องและสร้างสรรค์การแสดงชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” กำหนดผู้แสดงเป็นตัวพระ นาง ยักษ์ ลิง สอดคล้องกับพระปรีชาทางโขน พร้อมสื่อความหมายถึงความหลากหลายของพสกนิกรภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสสำคัญของชาติทั้งยังได้นำไปเผยแพร่ในการแสดงทางวัฒนธรรม อันเป็นการบูรณาการนาฏศิลป์กับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อนำมาประพันธ์บทร้องสำหรับรำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล
2. เพื่อออกแบบและสร้างการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” โดยกำหนดให้ผู้แสดงประกอบด้วย พระ นาง ยักษ์ และลิง
3. เพื่อประเมินคุณภาพของการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ดนตรีและบทร้องถวายพระพร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาสำคัญในการวิจัย ได้แก่ พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ที่สอดคล้องกับพระปฐมบรมราชโองการเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม

พ.ศ. 2562 ในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก ความว่า “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”

ผู้วิจัยกำหนดให้การแสดงอยู่ในรูปแบบของการแสดงเชิงอนุรักษ์ นำนาฏลักษณ์ โขน ละคร มาออกแบบทำรำ ผสมผสานระหว่างทำรำตามแบบแผนกับทำรำที่สร้างสรรค์ใหม่ จากการตีความบทร้อง ใช้เทคนิคการแปรแถว และการตั้งซุ่ม แสดงนัยที่สัมพันธ์กับความหมาย ของคำร้อง ทำนองเพลง และลีลาเฉพาะของตัวโขน-ละคร โดยกำหนดการแสดงเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ดิถีวาระพระชันษา สืบถึงวาระดิถีวันคล้ายวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เณลิมพระชนชันษา 72 พระชันษา และการที่พระองค์ครองราชย์ อย่างสง่างาม ปวงชนชาวสยามพร้อมน้อมสดุดีถวายพระพร

ช่วงที่ 2 พระกรุณามหาศาล สืบถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงสืบสาน รักษา และต่อยอดพระราชปณิธานต่อจากพระราชบิดา

ช่วงที่ 3 เทวัญบันดาลพระพร สืบถึงเหล่าเทวดาและพสกนิกรชาวไทยร่วมใจสรรเสริญ พระเกียรติคุณของพระองค์ และอัญเชิญคุณแห่งพระพุทธรูปศาสดา มาอวยพรให้พระองค์ และพระบรมราชินี ปราศอริราชศัตรูและภัยอันตรายทั้งปวง ผู้แสดง มีจำนวน 14 คน จำแนกเป็น ตัวละคร ดังนี้ (1) ละครพระและละครนาง แสดงเป็น เทวดาและนางฟ้า โดยมีผู้แสดงเป็นเทวดา จำนวน 4 คน และนางฟ้า จำนวน 4 คน รวม 8 คน หรือ 4 คู่ และ (2) โขนพระ โขนยักษ์ โขนลิง จำนวน 6 คน ได้แก่ 1) โขนพระ ได้แก่ พระราม พระลักษมณ์ 2) โขนยักษ์ ได้แก่ ทศกัณฐ์ สหัสเดชะ และ 3) โขนลิง ได้แก่ หนุมาน สุครีพ รวมเวลาในการแสดง 15 นาที

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการวิจัย จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทยและบทร้องถวายพระพร จำนวน 2 ท่าน ได้แก่ นายชัยยะ ทางมีศรี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรี-ปี่พาทย์) พ.ศ. 2566 และ นางทัศนีย์ ขุนทอง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรี-คีตศิลป์) พ.ศ. 2555

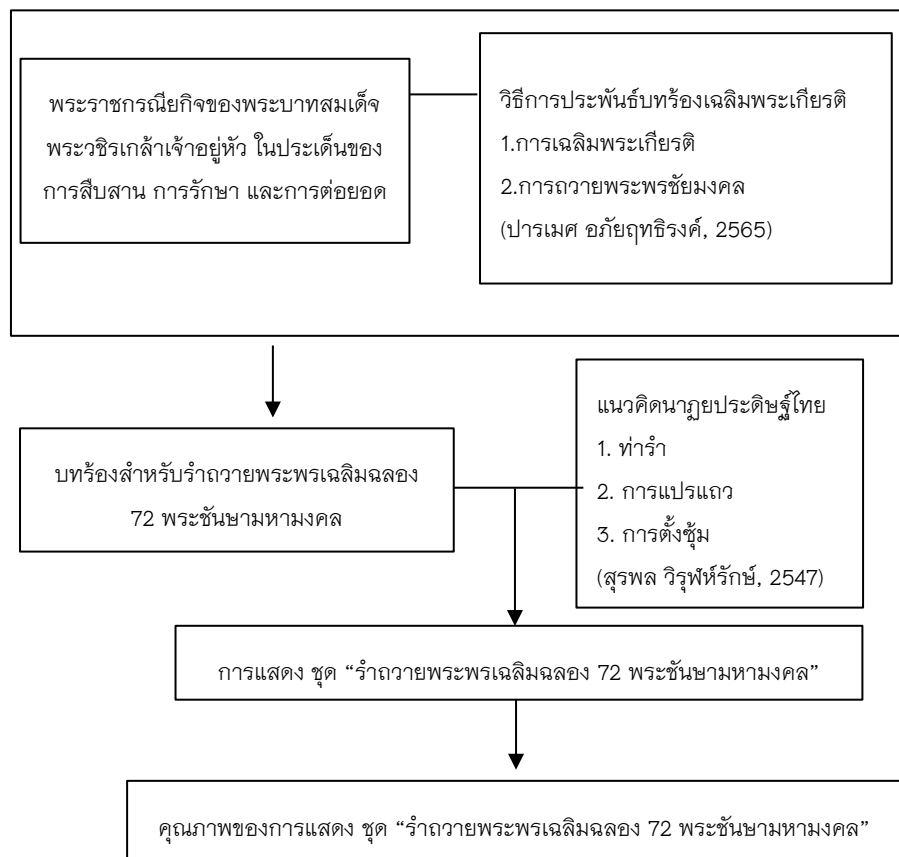
2. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ (สาขานาฏศิลป์) พ.ศ. 2548 นางรจนา พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย-ละคร) พ.ศ. 2554 และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ บทขับร้องถวายพระพรและการบรรจุมโหรี

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การแสดงรำถวายพระพรและคุณภาพของการแสดง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการในการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสารและสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว จากหน่วยงานส่วนพระองค์ แหล่งข่าว แลกเปลี่ยน ประสานสำนักพระราชวังและข่าวในพระราชสำนัก ตลอดจนเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสังเกตในโอกาสที่ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จหลายครั้ง

2. ขั้นตอนการดำเนินการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1) นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเก็บข้อมูล มาประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลง ให้เหมาะสมกับแนวคิดการออกแบบการแสดงของผู้วิจัย

2) ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติ อรรถาผล) ให้ครูอาจารย์ดุริยางค์ไทยและคีตศิลป์ไทยบันทึกเพลงรำถวายพระพร ณ ห้องบันทึกเสียง อาคารดุริยางค์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

3) ออกแบบท่ารำ การแปรแถวและการตั้งขั้มการแสดง โดยตีความจากบทร้อง และเพลง ประกอบด้วยท่ารำตามแบบแผนและท่ารำที่สร้างสรรค์ใหม่

4) คัดเลือกตัวผู้แสดง พระ นาง ยักษ์ ลิง จากนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม รุ่นที่ 2

5) ฝึกซ้อมท่ารำให้แก่ผู้แสดง ตามที่ผู้วิจัยออกแบบและสร้างสรรค์

3. ขั้นตอนการประเมินระดับคุณภาพ ผู้วิจัยบันทึกวิธีทัศนัยการแสดงรำถวายพระพร นำส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทยและบทร้อง และผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ประเมินคุณภาพ

4. ขั้นตอนผลงานวิจัยออกเผยแพร่ โดยจัดการแสดงให้นักเรียนชมรมโขนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชม ณ โรงเรียนสายบุรี “แจ้งประชาคาร” จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 และแสดงในงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ “ตำนานโนราเบญจคีตา ทักษิณาดูริยางค์” ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินคุณภาพของการแสดงรำถวายพระพร แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวของลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Content Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ด้านนาฏศิลป์ จำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ 0.87

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าคุณภาพของการแสดง ใช้ค่าเฉลี่ย (M) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยน้อมนำพระปฐมบรมราชโองการ “สืบสาน รักษา และต่อยอด” มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนการครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎร

1) การสืบสาน ผู้วิจัยตีความว่าพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็น “ทศรัราชย์ตรา” แห่งราชวงศ์จักรี อันหมายถึงการสืบสานราชสันตติวงศ์ ซึ่งเป็นปฐมพระราชกรณียกิจอันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์นอกจากนี้ “การสืบสาน” ยังหมายถึงการสืบสานพระราชกรณียกิจต่อจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรฯ ที่ทรงริเริ่มโครงการจำนวนมาก อันเป็นพระมหากษัตริย์คุณในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชนชาวไทย

2) ผู้วิจัยตีความว่า “การรักษา” สะท้อนพระราชพันธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามพระราชปณิธานเพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎร ครอบคลุม 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การแพทย์และสาธารณสุข สังคมสงเคราะห์และการศึกษา เกษตรกรรม และการดำรงธรรมด้านการแพทย์ พระองค์ทรงสนับสนุนโรงพยาบาลและอุปกรณ์ทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง

ด้านการศึกษา ทรงส่งเสริมสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารและพระราชทานที่ดินเพื่อการศึกษา ด้านเกษตรกรรม ทรงยึดแนวเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมกิจการเกษตร ด้านศาสนา ทรงสนพระราชหฤทัยในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สะท้อนการดำรงคุณธรรม และความมั่นคงทางจิตใจของสังคมไทย

3) การต่อยอด การต่อยอดพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งการต่อยอดของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นดังจุดหมายปลายทางของพระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงอุทิศพระวรกายเพื่อประชาชนชาวไทย

เมื่อนำการตีความในพระราชกรณียกิจมาประพันธ์เป็นบทร้องถวายพระพร จึงปรากฏเนื้อหาใน 2 ส่วนหลัก คือ การเฉลิมพระเกียรติและการถวายพระพรชัยมงคล โดยอาศัยวันคล้ายวันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เฉลิมพระชนม์ 72 พระชันษา เป็นวาระสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยนำผลจากการตีความ 3 ประเด็นมาสื่อความหมายผ่านบทร้องถวายพระพร กล่าวคือ 1. การสืบสาน ผู้วิจัยตีความมี 2 นัย คือ 1) การสืบสานราชสันตติวงศ์ ปรากฏในบทประพันธ์ที่ว่า “สถิตวงศ์ ทรงศักดิ์ พระจักรี...” และ 2) การสืบสานพระราชกรณียกิจ ปรากฏในบทประพันธ์ที่ว่า “...ทรงสืบสาน พระชนก ปกปวงชน...” 2. การรักษา ผู้วิจัยตีความถึงนัยของการรักษา 4 นัย ซึ่งนัยข้อที่ 2 คือ การรักษาด้านสังคมสงเคราะห์และการศึกษา ปรากฏในบทประพันธ์ที่ว่า “...สถานศึกษา มีที่ดิน ถิ่นของตน...” ข้อที่ 3. การรักษาด้านเกษตรกรรม ปรากฏในบทประพันธ์ที่ว่า “...แผ่นดินนี้ มีน้ำชุ่ม อุ่มชีวิต...” และข้อที่ 4. การรักษาธรรม ปรากฏในบทประพันธ์ที่ว่า “...พระสถิต ยุติธรรม นำกุศล...” ซึ่งบทประพันธ์นั้นแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ดิถีวาระพระชันษา ช่วงที่ 2 พระกรุณามหาศาล ช่วงที่ 3 เทวัญบันดาลพระพร ดังนี้

– เพลงร่ำดีกิดำบรรพ์ (ออกโรงเริ่มการแสดง) –

พากย์

ศุภวา ระดีถี ศรีสรรเพชร	พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
เฉลิมพระชนม์ พรรษา สง่างาม	ทุกเขตคาม ประชาไทย ใจปรีดี
เจ็ดสิบสอง พระชันษา มหาฤกษ์	ก้องเกริก พระเกียรติคุณ อุ่นเกิด
ถวายพระพร พระยิ่งยศ บทสดุดี	ไว้เป็นที่แจ้งใจไทยชั่วกาล

– เพลงเวสสุกรรม –

สถิตวงศ์ ทรงศักดิ์ พระจักรี	พระบารมี พระกรุณา มหาศาล
สารพัด พระจัดสรร ทุกวันวาร	ทรงสืบสาน พระชนก ปกปวงชน
แผ่นดินนี้ มีน้ำชุ่ม อุ่มชีวิต	พระสถิต ยุติธรรม นำกุศล
สถานศึกษา มีที่ดิน ถิ่นของตน	พระคุณล้น พระทัยจริง ทุกสิ่งทำ

- เพลงเต่าเห่ -

(ร้องหมู่ประสานเสียง)

งามเอย งามสรรพ พระชนม์ยืนยาวนับ พันฉนำ (พันฉนำ)
พระพลามัย ดีเด่น เป็นประจำ ทุกเช้าค่ำ ทรงสำราญรมย์ (เช้าต้น)
ข้าราชการ สมนจิตสนอง รักปรองดอง ซื่อสัตย์มั่นคงตัญญู (เห่ประสานเสียง) (ดนตรีรับ)
ขอพุทธองค์ จงประสาท ทรงแคล้วคลาด ปราศราชศัตรู (ราชศัตรู)
อย่าได้มีใคร มีใจลบหลู่ พระเกียรติคุณอยู่ คู่ฟ้าดิน (เช้าต้น)
ปวงประชารัก รักดีไม่สิ้น จงรักระบิล ท้าวถิ่น แหลมทอง (เห่ประสานเสียง) (ดนตรีรับ)
ขอปวงเทวา จงมาชุมนุม ปกป้องคุ้ม ทรงห่างไกลภัยทั้งผอง (ภัยทั้งผอง)
สมเด็จพระราชินี ศุภศรีเคียงครอง ขอพรสนอง ทุกพระองค์ วงศ์บรม (เช้าต้น)
ทรงพระเจริญดี มีสุขสม ประชารักชื่นชม รักดีอุดมนิรันดร (เห่ประสานเสียง) (ดนตรีรับ)

- เพลงบาทสกุณี -

- เพลงร่ำ (เข้าโรงจบการแสดง) -

ประพันธ์และบรรจุเพลงโดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ พูนพิศ อมาตยกุล

และ ศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด กิจจันทร์

2. การออกแบบและสร้างการแสดง ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการแสดงตามขนบของนาฏย
ลักษณะไทย กำหนดให้ตัวละครแต่งกายยืนเครื่องโขน ละคร ตัวละครพระและละครนาง แสดงเป็น
เทวดาและนางฟ้า สื่อถึงการอวยพรของเหล่าเทวดานางฟ้าด้วยแนวคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์
ถือเป็นสมมุติเทพ ส่วนโขนพระ โขนยักษ์ โขนลิง แสดงเป็นตัวโขนตามบทบาทในการแสดงโขน
เรื่องรามเกียรติ์ สื่อถึงการเฉลิมเกียรติยศของพระราม ผู้เป็นอวตารของพระนารายณ์
ผู้วิจัยตีความบทบาทของตัวละครมีนัยถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และบทบาท
ทางสังคมสื่อถึงปวงชนชาวไทยที่ล้วนมีความหลากหลายที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร
โดยนำหลักแนวคิดและทฤษฎีกระบวนการออกแบบการสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

1) การประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลงดนตรี จากการศึกษาวิเคราะห์
พระราชกรณียกิจ นำมาเป็นสาระหลักของการประพันธ์บทร้อง โดยบรรจุเพลงร่ำดีกดาบรรพ์
เพื่อออกโรงเริ่มการแสดง จากนั้นใช้การพากย์ ซึ่งปกติแล้วการพากย์ใช้ร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี 11
และกาพย์ฉบัง 16 แต่ผู้วิจัยออกแบบการพากย์ใหม่โดยใช้กลอนสุภาพหรือกลอน 8
เพื่อให้สอดคล้องกับการแปรแถวและการตีบทตามความหมายของตัวแสดง ต่อด้วยการขับร้อง
เพลงเวสสุกรรมและเต่าเห่ (ร้องประสานเสียง) เนื่องจากการแสดงโขนใช้เพลงเต่าเห่ร้อง
สำหรับกระบวนการทัพของพระราม ผู้วิจัยตีความว่ากระบวนการทัพ หมายถึง การเคลื่อนของคนหมู่มาก
เสมือนพลกนิกรชาวไทยที่ร่วมใจกันถวายพระพร

จุดสูงสุด (Climax) ของการแสดง คือ การบรรจุเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงชื่อเพลง บาทสกุณี วัตถุประสงค์ของการแสดง การรำถวายพระพรทั่วไปนิยมใช้เพลงหน้าพาทย์ ปิดท้ายการแสดง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเพลงบาทสกุณี ซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงสำหรับตัวโขนและตัวละครที่มียศบรรดาศักดิ์ชั้นสูงและใช้กับผู้แสดงที่มีฝีมือชั้นครู มาบรรจุตอนท้ายของการรำถวายพระพร เพื่อให้แตกต่างจากการรำถวายพระพรที่เคยมีมาก่อน อีกทั้งใช้เทคนิคการแปรแถวขณะที่รำเพลงบาทสกุณี ให้สัมพันธ์กับความหมายของชื่อเพลง เช่น แถววิคควา สื่อถึงนกที่กางปีกบิน เป็นอาทิ อาจกล่าวได้ว่ายังไม่เคยปรากฏการรำถวายพระพรของสถาบันการศึกษา องค์กรหรือหน่วยงานใดที่บรรจุเพลงบาทสกุณีในการรำถวายพระพรมาก่อน นับว่าเป็นเรื่องท้าทายต่อผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี ขับร้องและนาฏศิลป์อย่างยิ่ง ดังจะได้ทราบจากผลการประเมินตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 ในลำดับต่อไป

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกใช้เพลงบาทสกุณีในครั้งนี้ เนื่องจากมีความไพเราะแตกต่างจากเพลงหน้าพาทย์อื่น ๆ ท่วงทำนองมีทั้งการบรรเลงทางกรอ ทางพื้น มีการใช้เทคนิคการบรรเลงสับเปลี่ยน การเน้นเสียงดังหนักแน่นและเสียงเบานุ่มนวลอยู่ในเพลงเดียวกัน เดิมเรียกว่าเพลง “เสมอตินนก” ใช้สำหรับตัวโขนและตัวละครที่มีบรรดาศักดิ์สูง (ชมมาตร กิจจันทร์, 2555) ผู้วิจัยตีความถึง “นก” ในที่นี้ คือ นกที่เกี่ยวข้องกับพระรามซึ่งเป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์ เรียกว่า “รามาวตาร” นกที่นี้จึงหมายถึง ครุฑหรือพญาครุฑ ผู้เป็นพาหนะของพระนารายณ์ ทั้งยังเป็นผู้ปวารณาตัวรับใช้พระนารายณ์อย่างภักดี การที่ผู้วิจัยให้ตัวละครโขนเป็นตัวแทนของพสกนิกรชาวไทย จึงสอดคล้องกับการรำบาทสกุณีเสมือนเหล่าพสกนิกรชาวไทยที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ดังพญาครุฑที่จงรักภักดีต่อพระนารายณ์ โดยคำนึงจารีตในการแสดง นาฏศิลป์ไทย กล่าวคือ ตัวโขนและตัวละครที่รำเพลงบาทสกุณีล้วนเป็นตัวละครที่มีบรรดาศักดิ์ในการแสดงเหมาะสมต่อการรำเพลงบาทสกุณี

2) การออกแบบสร้างสรรค์ท่ารำ ประกอบด้วยท่ารำ 2 ลักษณะ คือ ท่ารำตามแบบแผน และท่ารำที่สร้างสรรค์ใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้ ท่ารำตามแบบแผน ใช้ท่ารำจากแม่บทเล็ก แม่บทใหญ่ เพลงช้า และเพลงเร็ว สำหรับเทวดานางฟ้า และโขนพระ เช่น ท่าพรหมสี่หน้า ท่าอำพร ท่าผาลา ฯลฯ สำหรับโขนยักษ์และลิง ใช้ท่ารำจากแม่ท่ายักษ์ และแม่ท่าลิง เช่น ท่าลงเหลี่ยม ท่า 4 ยักษ์ (ท่าผาลา) ท่าหย่องลิง ฯลฯ โดยผู้วิจัยออกแบบการใช้ท่ารำให้มีทั้งการนั่งและการยืน เพื่อให้เกิดมิติตามความตื่นลึกของเวที ส่วนของท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เป็นท่ารำที่ตีความจากบทร้อง โดยใช้ท่ารำตามนาฏยลักษณ์และลักษณะการรำเข้าสู่ของตัวพระและตัวนาง เป็นฐานในการสร้างสรรค์ท่ารำ เช่น การตีความหมายของคำว่า “...แผ่นดินนี้ มีน้ำชุ่ม...” ใช้ท่ารำจากแม่บทเล็กในท่าเชื่อมของท่าพรหมสี่หน้ามาขยาย โดยการจับในคำว่า “พรหม” ให้เป็นท่าหลัก คือ ใช้การจับคำว่าแขนตึงระดับไหล่ข้างลำตัว ปรับจากการจับอแขนเป็นตึงแขน เพื่อให้แขนที่ตั้งข้างลำตัวเกิดสัญญาณของแผ่นดิน อีกทั้งมือที่จับคำว่าเกิดสัญญาณของน้ำที่ชุ่มอยู่ในแผ่นดิน ส่วนคำว่า

“..อุ้มชีวิต...” ใช้ลักษณะของการเข้าคู่ตัวพระและตัวนาง โดยตัวพระทำท่าในลักษณะของการโอบตัวนาง และตัวนางทำท่าจีบเข้าอกตัวเอง แล้วจึงสะบัดตัวขึ้นพร้อมกันตามจังหวะเพลง เพื่อสื่อถึงชีวิตที่ได้รับการโอบอุ้มหรือการช่วยเหลือ เมื่อนำทั้งสองท่ามารวมกันจึงสื่อความหมายของแผ่นดินที่ชุ่มไปด้วยน้ำอันคอยอุ้มชูชีวิตของเหล่าเกษตรกร ดังตารางที่ 1 ตัวอย่างท่ารำตามแบบแผน และสร้างสรรค์ใหม่จากการตีความบทประพันธ์ ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างท่ารำตามแบบแผนและสร้างสรรค์ใหม่จากการตีความบทประพันธ์

ตัวอย่างท่ารำ	คำอธิบาย
1.ตัวอย่างท่ารำตามแบบแผน	
	ท่ารำตามแบบแผน (ท่าพรหมลี หน้า ในบทร้องคำว่า สง่างาม)
	ท่ารำตามแบบแผน (ท่าอำพร ใน การรำรับท้าวตะโพนท่ายคำพากย์)
2.ตัวอย่างท่ารำที่สร้างสรรค์ใหม่จากการตีความบทประพันธ์	
	ท่ารำที่สร้างสรรค์ใหม่จากการตีความบทประพันธ์ (ในบทร้องคำว่า แผ่นดินนี้ มีน้ำชุ่ม) ตัวละครพระและนางเอียงศีรษะไปทางขวามือทั้งสองข้างตั้งวงไขว้กันด้านหน้าระดับอก เท้าขวาก้าวหน้า ชยันเท้า จากนั้นเดินมือทั้งสองข้างออกข้างลำตัว แขนตึงแล้วจีบคว่ำ ศีรษะกลับเอียงข้างซ้าย

3) การออกแบบการแปรแถวในการแสดง ผู้วิจัยใช้เทคนิคการปรากฏตัวแสดงบนเวทีเป็นช่วง ๆ มีการร่วมนกันของตัวโขนกับตัวละคร และมีการสลับการปรากฏตัวบนเวทีเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ แถวแบบรวมตัวละคร และแถวแยกประเภทตัวละคร ซึ่งทั้งสองแบบมีนัยที่สัมพันธ์กับความหมายของคำร้อง ทำนองเพลง และลีลาเฉพาะของตัวโขน ตัวละคร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างแถวและการตั้งซุ่ม

ตัวอย่างท่ารำ	คำอธิบาย
	ตัวอย่างแถวแบบรวมตัวละคร
	ตัวอย่างแถวแยกประเภทตัวละคร
	ตัวอย่างซุ่มในการแสดง
	

4) การออกแบบการตั้งซุ้มในการแสดง การตั้งซุ้มมีลักษณะเป็นซุ้มขนาดใหญ่ที่รวมตัวละครและตัวแสดงทุกตัว พระรามและพระลักษมณ์ สุครีพและหนุมานตามลำดับ เพื่อสื่อถึงพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสหัสเดชะและทศกัณฐ์อยู่ระหว่างกลางเหลื่อมหน้าพระรามและพระลักษมณ์เล็กน้อย เพื่อสื่อถึงความเข้มแข็งในการปกป้องจากอริราชศัตรู ตลอดจนล้อมรอบด้วยเทวดาและนางฟ้า สื่อถึงการอวยพระพรแด่พระองค์ในทุกทิศ

3. การประเมินคุณภาพของการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” โดยประกอบด้วย กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทยและบทร้องถวายพระพร จำนวน 2 ท่าน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ จำนวน 3 ท่าน รวมจำนวน 5 ท่าน ซึ่งทุกท่านมีประสบการณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 10 ปี

ตารางที่ 3 การประเมินคุณภาพของการแสดง

ประเด็นการประเมินระดับคุณภาพ	M	SD	แปลผล
1. ค่าเฉลี่ยรวมผลคะแนนบทประพันธ์ประกอบการแสดง	4.80	0.40	ดีมาก
2. ค่าเฉลี่ยรวมผลคะแนนเพลงประกอบการแสดง	4.60	0.49	ดีมาก
3. ค่าเฉลี่ยรวมผลคะแนนการออกแบบกระบวนท่ารำ	5.00	0.00	ดีมาก
4. ค่าเฉลี่ยรวมผลคะแนนการออกแบบแถวและการใช้พื้นที่เวที	4.60	0.49	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการแสดง	4.50	0.30	ดีมาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินคุณภาพของการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” มีค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการแสดงอยู่ในระดับดีมาก ($M = 4.50$, $SD = 0.30$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อนำมาประพันธ์บทร้องสำหรับรำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล พบว่า การตีความพระราชกรณียกิจสามารถถ่ายทอดเป็นเนื้อหาบทร้องในแนวคิด “การสืบสาน การรักษา และการต่อยอด” ที่มีความชัดเจน อีกทั้งสะท้อนพระมหากรุณาธิคุณผ่านถ้อยคำเชิงวรรณศิลป์ที่งดงาม การประพันธ์จึงไม่เพียงเป็นการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ หากยังเป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงพระราชกรณียกิจกับบริบททางวัฒนธรรมไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ ทำให้บทร้องสามารถรองรับการตีความเชิงนาฏศิลป์และการแสดงได้อย่างครบถ้วน

2. บทร้องสำหรับรำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล มีเนื้อความกล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณผ่านการตีความพระราชกรณียกิจใน 3 ด้าน ได้แก่ การสืบสาน การรักษา และการต่อยอด โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงดีถิหาระพระชันษา

ช่วงพระกรุณามหาศาล และช่วงเทวัญบันดาลพระพร ประเด็นหลักมุ่งบรรยายพระมหากุณาธิคุณในการประกอบพระราชกรณียกิจ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งอ้างถึงพระพุทธรูปแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าเทวดาในการปกป้องคุ้มครองพระมหากษัตริย์และพระบรมราชินี รูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการประพันธ์บทอาศิรวาทของ ปารเมศ อภัยฤทธิรงค์ (2565) ซึ่งระบุว่าบทอาศิรวาทมีเนื้อหาหลัก 2 ส่วน คือ การเฉลิมพระเกียรติและการถวายพระพรชัยมงคล อีกทั้งสะท้อนการสืบทอดขนบวรรณคดีควบคู่กับการสร้างสรรค์ใหม่ บทร้องที่ผู้วิจัยประพันธ์จึงเสมือนเป็นหมุดหมายในการบันทึกเชิงนาฏกรรมถ่ายทอดเรื่องราวพระราชกรณียกิจผ่านบทบาทนาฏศิลป์ไทย สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากรำถวายพระพรเปรียบเสมือนบันทึกประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

3. การออกแบบสร้างการแสดง ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบนาฏยลักษณ์นาฏศิลป์ไทยชนและนาฏศิลป์ไทยละคร ประกอบด้วยตัวละครพระ นาง ยักษ์ และลิง ผ่านการตีความบทบาทและความหลากหลายของตัวละครให้มีถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และบทบาททางสังคมเพื่อสื่อถึงปวงชนชาวไทยที่ล้วนมีความแตกต่างหลากหลายและอาศัยอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทศนะเรื่อง “ชาติ คือ กษัตริย์” และ “ชาติ คือ ประชาชน” ซึ่งมองว่าชาติหมายถึงประชาชนที่ดำรงอยู่ร่วมกันเป็นมวลหมู่คณะ มิใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง การอยู่ร่วมกันดังกล่าวย่อมประกอบด้วยความแตกต่างทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม ประชาชนชาวไทยจึงตั้งอยู่บนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นสายใยยึดเหนี่ยวความแตกต่างให้ดำรงอยู่ร่วมกัน การตีความดังกล่าวจึงเป็นสัญญาแห่งพหุวัฒนธรรมที่สื่อผ่านตัวโขนและตัวละคร แสดงให้นาฏศิลป์ไทยมิใช่เพียงศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ หากยังสะท้อนภาพของประชาชนในชาติที่อยู่ร่วมกัน ผ่านการบูรณาการตัวละครทั้ง 4 ประเภทเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดความสมดุลของความงามด้วยพลังงานของตัวละครทั้ง 4 ประเภท ผ่านภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทร้องซึ่งเป็นการตีความความจงรักภักดีในมิติที่หลากหลาย และแสดงถึงแนวทางการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัยที่ยังคงอัตลักษณ์ไทยไว้ด้วยกันซึ่งไม่พบในการแสดงรูปแบบกรำถวายพระพรชุดอื่น

4. ผลการประเมินคุณภาพการแสดงชุด “กรำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” อยู่ในระดับดีมากทุกประเด็น แสดงให้เห็นว่าการแสดงกรำถวายพระพรมีการออกแบบองค์ประกอบที่ใช้การตีความจากบทประพันธ์ สื่อความหมายได้ชัดเจนตามที่ผู้วิจัยต้องการ เนื่องจากการศึกษาและตีความพระปฐมบรมราชโองการกับพระราชกรณียกิจ แล้ววิเคราะห์และสังเคราะห์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ อย่างชัดเจน จึงส่งผลให้บทร้องมีเนื้อหากระชับ เห็นภาพและตรงประเด็น รวมถึงการเลือกเพลงบรรจุประกอบการแสดงผู้สร้างสรรค์วิเคราะห์ทั้งความหมาย บทบาท และความสัมพันธ์ของเพลงกับตัวละครในการแสดงโขน โดยเฉพาะเพลงเต่าเห่และเพลงบาทสกุณีที่สื่อสัญญาอย่างชัดเจน ควบคู่กับการออกแบบท่ารำและการแปรแถว

ที่หลากหลายผ่านการประยุกต์กระบวนการแกนไข ทำให้เกิดทั้งความเข้มข้นและความงดงาม ส่งผลให้คุณภาพการแสดงโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก (4.50–5.00) ตามเกณฑ์ลิเคอร์ท สะท้อนประสิทธิภาพของการสร้างสรรค์เชิงนาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ และเป็นแนวทางสำคัญ สำหรับนักวิชาการและผู้สนใจด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

แนวทางการกำหนดให้ผู้แสดงรำถวายพระพร มีทั้งตัวพระ นาง ยักษ์ และลิง ต้องคำนึงถึงศักยภาพและฝีมือของผู้แสดงด้วยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการบรรจเพลงหน้าพาทย์ ขึ้นสูงในการแสดง ทั้งผู้วิจัยนาฏศิลป์สร้างสรรค์และผู้แสดง นักดนตรี นักร้อง ต้องมีความรู้ และความเข้าใจขนบของการรำหน้าพาทย์ขึ้นสูงและการบรรเลงปีพาทย์อย่างถ่องแท้เป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การประเมินการแสดง ชุด “รำถวายพระพรเฉลิมฉลอง 72 พระชันษามหามงคล” ในครั้งนี้ ผลของการประเมินได้จากผู้ประเมินที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี บทร้องถวายพระพร และนาฏศิลป์เท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการทำวิจัย ดังนั้นในการวิจัยนาฏศิลป์ สร้างสรรค์ครั้งต่อไป ควรเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมประเมิน คุณภาพของการแสดงด้วย จะช่วยให้กระบวนการดำเนินงานวิจัยได้รู้มุมมองจากผู้ชมเพิ่มอีกทางหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อการทำงานในลักษณะนี้ให้มีคุณภาพสมบูรณ์อย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2560). *รูกษมรดกของแผ่นดินใต้ร่มพระบารมี*. สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ.

กำพล ศรีโท, พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย), วารินทร์ จันทรัตน์ และนรพัชร เสาธงทอง. (2567). พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ในยุคล่าอาณานิคม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(2), 417–430.

ชมนาด กิจจันทร์. (2555). *รำหน้าพาทย์ขึ้นสูงตัวพระ*. บริษัทนาเพลส จำกัด.

ธงทอง จันทรางศุ. (2553). *แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช]. STOUIR.

<https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/998?locale=th>

- นพวรรณ เมืองแก้ว และพิชัย แก้วบุตร. (2563). บทรำเบิกโรง-โขนพระราชทานในฐานะสมุดบันทึกเหตุการณ์สำคัญของไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 9(2), 87-103.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2538). *การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์*. สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน. (2560). กษัตริย์นักพัฒนา : แบบอย่างการดำเนินชีวิตของประชาชนและการประยุกต์ใช้กับองค์การธุรกิจเพื่อความเข้มแข็งและเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 11(ฉบับพิเศษ), 213-226.
- วรรณวลี คำพันธ์. (2567). การประพันธ์คำร้องและเรียบเรียงเพลงถวายพระพร เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 11(2), 51-66.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดง นาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณิต วิงวอน. (2530). *การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Digiverse.
<https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:56223>
- สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์. (ม.ป.ป.). *พระปฐมบรมราชโองการ*.
<https://www.crownproperty.or.th>.
- ปารเมศ อภัยสุทธิรงค์. (2565). *บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8: วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสิ่งพิมพ์สมัยใหม่*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทบาทผู้จัดการเครือข่ายนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม ในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม

ณัชชา นุช พุ่มทอง^{1*} และ สุภาดา ขุนณรงค์²

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

²สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

*Corresponding author E-mail: n_Pichitthanarat@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม และ 2) เพื่อวิเคราะห์กลไกการขับเคลื่อนและเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 15 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและการสังเกตการณ์ภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มได้ปรับบทบาทจากการจัดการขยะเชิงบริการ (เก็บ ขน กำจัด) ไปสู่การทำหน้าที่เป็น “ผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย” โดยมีบทบาทสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การกำหนดกรอบปัญหาและสร้างวาระร่วมของชุมชน 2) การออกแบบเครื่องมือเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน 3) การประสานภาคีและระดมทรัพยากรในพื้นที่ 4) การกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างแรงเสริมทางสังคม และ 5) การกำกับติดตามเพื่อประกันความต่อเนื่องของเครือข่าย นอกจากนี้ ความสำเร็จของการขับเคลื่อนเกิดจากกลไกหลัก ได้แก่ กลไกการลดขยะต้นทางผ่านครัวเรือน กลไกแรงเสริมเชิงบวกและแรงหนุนทางสังคม กลไกการขยายผลผ่านเครือข่าย และกลไกการบริหารแบบยืดหยุ่นปรับตัวตามบริบท ขณะที่เงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญประกอบด้วยภาวะผู้นำและความต่อเนื่องเชิงนโยบาย ความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและทุนทางสังคม ความเหมาะสมของเครื่องมือเชิงนโยบายต่อวิถีชีวิตชุมชน และระบบติดตามผลที่สื่อสารผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับท้องถิ่นจะเกิดความยั่งยืนได้เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เชิงยุทธศาสตร์ในการบริหารเครือข่ายนโยบายและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของประชาชนในระดับครัวเรือนและชุมชน

คำสำคัญ: ผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย เศรษฐกิจหมุนเวียน การจัดการขยะมีส่วนร่วม

รับบทความ: 28 เมษายน 2569

แก้ไขเสร็จ: 3 มิถุนายน 2569

ตอบรับบทความ: 19 มิถุนายน 2569

The Role of Ban Kum Subdistrict Administrative Organization as a Policy Network Manager in Driving Participatory Circular Economy–Based Waste Management

Natchanuch Poomtong^{1*} and Supada Khunnarong²

¹Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

²Science and Technology Program, Faculty of Science and Technology, Phetchaburi Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: n_pichitthanarat@hotmail.com

Abstract

This research article aims to: 1) examine the role of Ban Kum Subdistrict Administrative Organization (SAO) as a policy network manager in facilitating participatory circular economy–based waste management; and (2) analyze the driving mechanisms and success conditions of participatory circular economy–based waste management in Ban Kum Subdistrict, Phetchaburi Province. This study employed a qualitative research design with purposive sampling. The data collection includes in–depth interviews with 10 informants and a focus group with 15 participants, supplemented by documentary research and field observation. Content analysis was used for data analysis, and the validity was verified through triangulation.

The findings reveal that Ban Kum SAO has shifted its role from a service–oriented waste management provider (collection, transportation, and disposal) to a “policy network manager.” Five major roles were identified: 1) framing problems and setting a shared community agenda; 2) designing policy instruments; 3) coordinating stakeholders and mobilizing local resources; 4) stimulating public participation and building social reinforcement; and 5) monitoring to ensure network continuity. The success is driven by key mechanisms, including household–level source reduction, positive reinforcement and social support, network expansion, flexible management tailored to local contexts. Key success conditions include leadership and policy continuity, strong local networks and social capital, suitable policy tools for community lifestyles, and monitoring systems that deliver clear results Overall, sustainable local circular economy–based waste management is achieved when local governments play a strategic role in managing policy networks and fostering a sense of co–ownership among households and communities.

Keywords: Policy Network Manager, Circular Economy, Participatory Waste Management

บทนำ

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเป็นปัญหาสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการขยะโดยตรง แม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่หลายพื้นที่ยังประสบปัญหาด้านการกำจัดขยะ ข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้การจัดการขยะยังขาดประสิทธิภาพและความยั่งยืน ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งมุ่งลดการเกิดขยะและส่งเสริมการนำทรัพยากรกลับมาใช้ประโยชน์ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบบการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน

ทั้งนี้ ข้อมูลสถานการณ์ขยะของประเทศไทยพบว่า ขยะชุมชนส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 64.00 รองลงมา คือ ขยะรีไซเคิล ร้อยละ 30.00 ขณะที่ขยะอันตรายและขยะทั่วไป มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 3.00 เท่ากัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2564) สะท้อนให้เห็นว่าหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถส่งเสริมการจัดการขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยลดปริมาณขยะ ปลายทาง ลดภาระงบประมาณในการจัดการขยะ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับปัญหาขยะนี้ ในทางนโยบายมิได้เป็นเพียงเรื่องเครื่องมือหรือเทคนิคการเก็บขนและกำจัด แต่เป็นปัญหาที่เชื่อมโยงโดยตรงกับพฤติกรรม การคัดแยก การลดใช้ และความร่วมมือของประชาชนในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีโครงสร้างชุมชนหลากหลาย เช่น พื้นที่กิ่งเมือง กิ่งชนบทที่มีทั้งชุมชนดั้งเดิม บ้านจัดสรร วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายรูปแบบ ทำให้การจัดการขยะมีความซับซ้อนสูงกว่าพื้นที่ที่มีลักษณะชุมชนแบบเดียว

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม (อบต. บ้านกุ่ม) เป็นตัวอย่างพื้นที่ที่สะท้อนความท้าทายดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การขาดแคลนพื้นที่รองรับขยะอย่างเป็นระบบ ระบบเก็บขนขยะที่ไม่เพียงพอ รวมถึงผลกระทบจากน้ำหลาก ขณะเดียวกันประชาชนส่วนหนึ่งยังขาดความตระหนักด้านการคัดแยกขยะ และมีทัศนคติแบบพึ่งพารัฐเป็นหลัก ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะของพื้นที่อยู่ในระดับต่ำ จากข้อมูลของ อบต.บ้านกุ่มพบว่าปริมาณขยะที่ต้องเก็บขนเฉลี่ยประมาณ 4-5 ตันต่อวัน ขณะที่ระบบกำจัดและพื้นที่รองรับขยะมีข้อจำกัด ส่งผลให้การจัดการขยะกลายเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้ อบต.บ้านกุ่มจึงนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) มาเป็นกรอบในการพัฒนาระบบการจัดการขยะ โดยมุ่งลดการเกิดของเสีย ส่งเสริมการใช้ซ้ำ การรีไซเคิล และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในชุมชน (Ellen MacArthur Foundation, 2013) ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าสามารถลดของเสียและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรได้ทั้งในระดับเศรษฐกิจและชุมชน (Ellen MacArthur Foundation, 2020; OECD,

2020) ทั้งยังสอดคล้องกับการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG ของประเทศไทย โดยการศึกษาพบว่าความสำเร็จของการจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมิได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีหรือระบบกำจัดขยะเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการจัดการเชิงสถาบันในระดับพื้นที่ควบคู่กันไป (คณาธิป ไกยชน, 2567)

สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการขยะชุมชนมิได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ โดยการศึกษาของศรัณรัตน์ ศิลปภา และ ผ่องพรรณ มุริกันนท์ (2562) พบว่า การบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และเครือข่ายภาคประชาชน สามารถส่งเสริมการคัดแยกขยะและการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2565) ชี้ให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกลไกการบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ อบต.บ้านกุ่มได้ริเริ่มโครงการ “พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง” เพื่อส่งเสริมการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางผ่านการใช้ถังหมักขยะอินทรีย์ในครัวเรือนและกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ ส่งผลให้ปริมาณขยะที่ต้องเก็บขนลดลง เกิดการขยายผลการใช้ถังหมักในชุมชน และเกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน อสม. และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

สิ่งที่น่าสนใจ คือ บทบาทของ อบต. มิได้จำกัดอยู่ในฐานะ “ผู้ให้บริการสาธารณะ” แต่เริ่มปรับเปลี่ยน สู่บทบาท “ผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย” (Policy Network Manager) ที่ทำหน้าที่สร้างความร่วมมือ ออกแบบกลไก จัดสรรบทบาท และเชื่อมโยงทรัพยากรของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับชุมชนสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะการลดปริมาณขยะอินทรีย์ การเพิ่มการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ และการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนในชุมชน (พัชรพร ศักดิ์ศรีวัน และ พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2566) อย่างไรก็ตาม งานศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นผลลัพธ์ของกิจกรรมหรือมาตรการที่ดำเนินการ ขณะที่การอธิบายกลไกการขับเคลื่อนผ่านเครือข่ายความร่วมมือและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้จัดการเครือข่ายยังมีอยู่อย่างจำกัด

แม้งานวิจัยที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายความร่วมมือ และการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในการจัดการขยะชุมชน รวมทั้งแสดงให้เห็นผลลัพธ์เชิงบวกด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม (พัชรพร ศักดิ์ศรีวัน และ พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2566) แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในเชิงองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะ “ผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย” ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยง

ภาคส่วนต่าง ๆ สร้างกลไกความร่วมมือ และขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนในระยะยาว โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Ansell & Gash, 2008; Rhodes, 1997)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม โดยมุ่งอธิบายกลไกและเงื่อนไขความสำเร็จของการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการเครือข่ายนโยบาย การบริหารภาครัฐแนวใหม่ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ตลอดจนเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย ในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อวิเคราะห์กลไกการขับเคลื่อนและเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีบทบาทหรือมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะในตำบลบ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ และ 2) ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นตัวแทนภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อศึกษาบริบทและกระบวนการดำเนินงานประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้กรอบการวิเคราะห์ (Analytical Framework) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

บทบาทของ อบต. บ้านกุ่มในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย ประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย การออกแบบเครื่องมือ การประสานภาคีเครือข่าย การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการติดตามผลการดำเนินงาน

ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การลดปริมาณขยะ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน การเกิดเครือข่ายความร่วมมือและความต่อเนื่องของระบบการจัดการขยะในชุมชน

เงื่อนไขความสำเร็จของการขับเคลื่อน ได้แก่ ภาวะผู้นำ ความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย ความเหมาะสมของเครื่องมือเชิงนโยบาย และการยอมรับของประชาชน

กรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวถูกใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา และการตีความผลการวิจัย เพื่ออธิบายกลไกและเงื่อนไขของการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาบทบาทของ อบต. บ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี ในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบายในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน และผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในพื้นที่

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview) ใช้สำหรับศึกษาสภาพปัญหา บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย ตลอดจนกลไกและเงื่อนไขความสำเร็จในการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม และ 2) แนวคำถามสำหรับการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion Guideline) ใช้สำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และร่วมวิเคราะห์แนวทางการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับพื้นที่ โดยการพัฒนาเครื่องมือวิจัยเริ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียน การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายนโยบาย และการบริหารภาครัฐแนวใหม่ จากนั้นกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และนำร่างเครื่องมือเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผลการประเมินพบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2568 โดยเก็บข้อมูลหลายรูปแบบประกอบกัน ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของ อบต. บ้านกุ่ม แผนพัฒนาท้องถิ่น รายงานผลการดำเนินงาน และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาบทบาท กลไก และเงื่อนไขการขับเคลื่อนการจัดการขยะในระดับพื้นที่ และ 3) การประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 15 คน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานและพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ควบคุมกันไว้

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน และด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อยืนยันความถูกต้องและเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ 1) การถอดเทปและจัดเตรียมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย 2) การอ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม 3) การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดการศึกษา 4) การสังเคราะห์และตีความข้อมูลเพื่อค้นหารูปแบบ กลไก และเงื่อนไขความสำเร็จของการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม และ 5) การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อค้นพบกับข้อมูลภาคสนามและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ก่อนนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า

1. อบต. บ้านกุ่มได้ปรับบทบาทการจัดการขยะจากการดำเนินงานเชิงบริการแบบเดิม (เก็บ-ขน-กำจัด) ไปสู่การทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย โดยมีบทบาทสำคัญที่สะท้อนลักษณะการบริหารเชิงเครือข่ายและการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในระดับพื้นที่ ดังนี้

1.1 บทบาทกำหนดกรอบปัญหาและสร้างวาระร่วมของชุมชน (Problem Framing) โดยอบต.บ้านกุ่มยกระดับปัญหาขยะจากงานประจำของหน่วยงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมไปสู่ประเด็นที่ประชาชนและชุมชนต้องร่วมรับผิดชอบ และส่งเสริมการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง

1.2 บทบาทออกแบบเครื่องมือเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน (Policy Instrument Design) เช่น การส่งเสริมการใช้ถังหมักขยะอินทรีย์และกิจกรรมการคัดแยกขยะในครัวเรือน

1.3 บทบาทประสานภาคีและระดมทรัพยากรในพื้นที่ (Network Coordination and Resource Mobilization) โดยเชื่อมโยงผู้นำชุมชน อสม. วัด โรงเรียน และประชาชนให้ร่วมดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการขยะในระดับหมู่บ้าน

1.4 บทบาทกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างแรงเสริมทางสังคม (Participation Activation) ผ่านกิจกรรมเชิงพื้นที่ เช่น “ขยะแลกผัก” และบ้านต้นแบบ เพื่อสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

1.5 บทบาทกำกับติดตามและประกันความต่อเนื่องของเครือข่าย (Monitoring and Continuity Management) โดยติดตามการดำเนินงานร่วมกับภาคีในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนความต่อเนื่องของการคัดแยกและจัดการขยะในระดับครัวเรือน

บทบาททั้ง 5 ประการสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของ อบต.บ้านกุ่มจากผู้ให้บริการจัดการขยะไปสู่ผู้จัดการเครือข่ายนโยบายที่มุ่งสร้างความร่วมมือและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในระดับชุมชน

2. ความสำเร็จของการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ อบต.บ้านกุ่ม เกิดจากกลไกการขับเคลื่อนที่เอื้อต่อการปฏิบัติในระดับครัวเรือน และเงื่อนไขสนับสนุนที่ช่วยให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่อง ดังนี้

2.1 กลไกการขับเคลื่อน (Key Mechanisms) ได้แก่

2.1.1 กลไกการลดขยะต้นทางผ่านครัวเรือน (Household Feasibility Mechanism) โดยส่งเสริมให้ประชาชนจัดการขยะอินทรีย์ด้วยตนเองผ่านถังหมัก ทำให้ลดปริมาณขยะและเห็นผลลัพธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

“ตอนแรกก็ไม่คิดว่าจะทำได้ แต่พอทำถังหมักจริง ๆ มันลดขยะไปเยอะมาก ไม่ต้องรอรถขยะทุกวัน” (ผู้นำชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มีนาคม 2568)

คำสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการขยะอินทรีย์ด้วยถังหมักเป็นแนวทางที่ประชาชนสามารถปฏิบัติได้จริง และช่วยให้เกิดการลดขยะต้นทางอย่างเป็นรูปธรรม

2.1.2 กลไกแรงเสริมเชิงบวกและแรงหนุนทางสังคม (Positive Reinforcement Mechanism) โดยใช้กิจกรรมเชิงพื้นที่และตัวอย่างความสำเร็จในชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจและการเรียนรู้ร่วมกัน

“เดิมที่บ้านก็ไม่เก็บกัน แต่เก็บไปขายก็ได้ทั้งเงิน และเป็นประโยชน์หลายทางก็เลยชวน ๆ กัน” (ประชาชนในพื้นที่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 พฤษภาคม 2568)

คำสัมภาษณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การได้รับประโยชน์จากการคัดแยกขยะช่วยสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และนำไปสู่การขยายผลผ่านการชักชวนกันภายในชุมชน

2.1.3 กลไกการขยายผลผ่านเครือข่าย (Network Diffusion Mechanism) โดยอาศัยความร่วมมือของวัด โรงเรียน อสม. และผู้นำชุมชนในการสื่อสาร ติดตาม และขยายผลสู่ระดับครัวเรือน

“ผู้ใหญ่บ้าน อสม. แล้วก็ อบต. ช่วยกันสอนนักเรียนแล้วกลับไปสอนพ่อแม่ ชวนกันทำผ่านไลน์กลุ่ม” (ผู้นำชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 พฤษภาคม 2568)

คำสัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนการจัดการขยะเกิดจากความร่วมมือของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารและขยายผลสู่ครัวเรือนในชุมชน

2.1.4 กลไกการบริหารแบบยืดหยุ่นและปรับตัวตามบริบท โดยปรับกิจกรรมวิธีสื่อสาร และการติดตามผลให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน

2.2 เงื่อนไขความสำเร็จ (Success Conditions) ได้แก่

2.2.1 ภาวะผู้นำและความต่อเนื่องเชิงนโยบายของท้องถิ่น โดยมีความต่อเนื่องของผู้บริหารและทิศทางนโยบายของ อบต. ที่ทำให้การขับเคลื่อนเกิดความมั่นคง

2.2.2 ความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายและทุนทางสังคม โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน วัด อสม. และประชาชน ทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนในพื้นที่ และเสริมความชอบธรรมของนโยบาย

2.2.3 ความเหมาะสมของเครื่องมือเชิงนโยบายต่อวิถีชีวิตชุมชน โดยเป็นมาตรการที่ “ทำงาน เห็นผล และทำซ้ำได้” ทำให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการขยะอินทรีย์ในระดับครัวเรือน

2.2.4 ระบบติดตามและการสื่อสารผลลัพธ์เชิงรูปธรรม โดยการติดตามผล และการสื่อสารความสำเร็จของชุมชนช่วยให้ประชาชนเชื่อมั่นและพร้อมรักษาพฤติกรรมต่อเนื่อง ซึ่งทำให้การจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนไม่หยุดอยู่เพียงกิจกรรมระยะสั้น

โดยสรุป ความสำเร็จของการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านกุ่มเกิดจากการทำงานร่วมกันของกลไกการลดขยะต้นทาง แรงเสริมทางสังคม เครือข่ายความร่วมมือ และการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นตามบริบท ภายใต้บทบาทของ อบต.บ้านกุ่ม ในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านกุ่มมิได้เกิดจากมาตรการเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการจัดวางบทบาทของ อบต. บ้านกุ่มให้เป็นผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย (Policy Network Manager) ที่สามารถกำหนดทิศทางนโยบายระดับพื้นที่ ออกแบบเครื่องมือให้เหมาะกับวิถีชีวิตระดมภาคีและทรัพยากร และระดับประคองความร่วมมือให้ต่อเนื่อง จนทำให้การจัดการขยะต้นทางในระดับครัวเรือนพัฒนาเป็นระบบความร่วมมือของชุมชนในภาพรวม ดังนี้

ประการแรก ผลการวิจัยสะท้อนการเปลี่ยนผ่านบทบาทของประชาชนจาก “ผู้รับบริการ” สู่ “ผู้จัดการขยะด้วยตนเอง” ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และการลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะในช่วงการดำเนินโครงการ “พลเมืองยุคใหม่ ชุมชนไร้ถัง” ที่ทำให้ประชาชนจำนวนมากเริ่มคัดแยกขยะ หมักขยะอินทรีย์ และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือนมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวสามารถอธิบายผ่านแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะ

“บันไดการมีส่วนร่วม” ของ Amstein (1969) ซึ่งชี้ว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องก้าวข้ามจากการรับฟังความคิดเห็นไปสู่การมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจ กรณีของ อบต.บ้านกุ่มสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมที่มากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรม แต่ค่อย ๆ พัฒนาไปสู่การร่วมกำหนดแนวทาง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเป็นเจ้าของกลไกการจัดการขยะในชีวิตประจำวัน อันเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมเชิงราบ (Horizontal Collaboration) ที่ช่วยลดความสัมพันธ์เชิงลำดับชั้นแบบดั้งเดิมและก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ของการร่วมรับผิดชอบร่วมกันในชุมชน และข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของศรีธนรัชต์ ศิลปศึกษา และ ผ่องพรรณ มุริกันนท์ (2562) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลอาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งพบว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนเกิดขึ้นเมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และได้รับประโยชน์จากระบบจัดการขยะร่วมกัน โดยเฉพาะการดำเนินงานธนาคารขยะและกิจกรรมคัดแยกขยะในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม กรณีของตำบลบ้านกุ่มมีลักษณะแตกต่างออกไป เนื่องจากการมีส่วนร่วมมิได้ขับเคลื่อนผ่านธนาคารขยะเป็นหลัก แต่เกิดจากการเชื่อมโยงเครือข่ายวัด โรงเรียน อสม. และครัวเรือนเข้ากับกิจกรรมลดขยะต้นทาง จนทำให้การจัดการขยะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน

ประการที่สอง ผลจากการดำเนินงาน สามารถอธิบายผ่านแนวคิดเครือข่ายนโยบาย (Policy Network Theory) เพราะการจัดการขยะเป็นปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อนและไม่สามารถแก้ได้โดยรัฐฝ่ายเดียว ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อบต. วัด โรงเรียน อสม. กลุ่มอาชีพ ผู้นำชุมชน รวมถึงภาคีสนับสนุนภายนอก ทำหน้าที่เป็น จุดเชื่อมโยงในเครือข่าย จนทำให้การจัดการขยะกลายเป็น นโยบายร่วมของชุมชน ผ่านการสื่อสาร สร้างฉันทามติ และแลกเปลี่ยนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ประเด็นนี้สอดคล้องกับ Rhodes (1997) ที่มองว่านโยบายสาธารณะร่วมสมัยเกิดจากความสัมพันธ์และการพึ่งพาทรัพยากรร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย และยังสอดคล้องกับ Marsh & Smith (2000) ที่เน้นว่าความสำเร็จของนโยบายเกิดจากความสามารถในการบริหารเครือข่ายและการเรียนรู้ร่วมกันของภาคีในระบบ ในประเด็นนี้ อบต.บ้านกุ่มจึงไม่ได้ลดบทบาทลง แต่เปลี่ยนบทบาทจากผู้ใช้อำนาจสั่งการไปเป็นผู้จัดการความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย เพื่อให้ภาคีทำงานร่วมกันได้จริงในระดับปฏิบัติการ

นอกจากนี้ ลักษณะการขับเคลื่อนดังกล่าวยังสะท้อนกรอบแนวคิดการบริหารแบบความร่วมมือ (Collaborative Governance) ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การสร้างฉันทามติ และการร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ระหว่างภาครัฐและภาคีเครือข่าย (Ansell & Gash, 2008) โดยกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่มสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการขยะมิได้ดำเนินการในลักษณะสั่งการจากบนลงล่าง หากแต่เป็นกระบวนการที่เปิดพื้นที่ให้ภาคีในชุมชนเข้ามา

มีบทบาทในการกำหนดแนวทางและร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมของนโยบายและลดแรงต้านในระดับพื้นที่

ประการที่สาม การขับเคลื่อนการจัดการขยะของตำบลบ้านกุ่มยังสะท้อนหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเฉพาะมิติการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ผ่านการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมกำหนดแนวทางบางประเด็น การสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และการมี อสม. รวมถึงผู้นำชุมชนร่วมติดตามและสะท้อนผลการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจและลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ World Bank (1992) และ OECD (2020) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมความชอบธรรมและความยั่งยืนของการดำเนินนโยบายในระดับท้องถิ่น

ประการที่สี่ ผลการศึกษายืนยันว่าเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: CE) ในระดับท้องถิ่นเกิดได้จริง เมื่อถูกแปลงเป็นระบบปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงคำประกาศเชิงนโยบาย โดยเฉพาะเมื่อมีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนจากภาคีในระดับพื้นที่ (Nielsen et al., 2026) ซึ่งในกรณีบ้านกุ่มใช้การจัดการขยะอินทรีย์ด้วยการหมักและการนำกลับไปใช้ประโยชน์ในชุมชน เชื่อมโยงกับวิถีเกษตรและตลาดสีเขียว ซึ่งสะท้อนหลักการปิดวงจรทรัพยากร (Closing the Loop) อย่างเป็นรูปธรรม แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับ Ellen MacArthur Foundation (2020) ที่เสนอให้ออกแบบระบบเพื่อให้ลดของเสียและสร้างคุณค่าใหม่จากสิ่งที่เคยถูกทิ้ง มากกว่าการจัดการปลายทางเพียงอย่างเดียว ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน (Community-Based Resource Management) ซึ่งเน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของการจัดการทรัพยากรของตนเอง มากกว่าพึ่งพารัฐเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน (Pretty, 1995) โดยผลการวิจัยสะท้อนว่ากลไกถึงหมักและกิจกรรมเชิงพื้นที่ทำให้ครัวเรือนเห็นผลและพร้อมลงมือทำต่อเนื่อง จึงทำให้ CE สามารถฝังตัวได้ในระดับฐานราก ซึ่งสะท้อนหลักการปิดวงจรทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับพื้นที่ (Ellen MacArthur Foundation, 2020) และสะท้อนว่า CE ในระดับท้องถิ่นมิใช่ประเด็นเชิงเทคนิค แต่เป็นประเด็นเชิงสถาบันและพฤติกรรมที่ต้องอาศัยกลไกทางสังคมควบคู่กัน และผลการศึกษาที่ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พัชรพร ศักดิ์ศรีวัน และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2566) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะชุมชน บ้านหนองหมู จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่า การนำเศษอาหาร เปลือกไข่ ขี้ไก่ และวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์สามารถช่วยลดปริมาณขยะและสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนได้ อย่างไรก็ตาม กรณีของตำบลบ้านกุ่มแสดงให้เห็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของเศรษฐกิจหมุนเวียน กล่าวคือ มิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้ประโยชน์จากขยะในระดับครัวเรือน แต่ได้รับการขับเคลื่อนผ่านกลไก

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชน จนเกิดเป็นระบบการจัดการทรัพยากรในระดับพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องและครอบคลุมมากกว่า

ในอีกมิติหนึ่ง เมื่อพิจารณาในกรอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) จะพบว่าบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านกลุ่มมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดหน่วยงานระดับปฏิบัติการ (Street-level Organization) ซึ่งมีได้ทำหน้าที่เพียงปฏิบัติตามนโยบายจากส่วนกลาง หากแต่มีบทบาทสำคัญในการตีความ ปรับใช้ และออกแบบวิธีดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ (Lipsky, 1980)

กล่าวคือ อบต.บ้านกลุ่มได้แปลงแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนซึ่งมีลักษณะเชิงนามธรรมให้กลายเป็นเครื่องมือที่สามารถปฏิบัติได้จริงในระดับครัวเรือน เช่น การใช้ถังหมักขยะอินทรีย์ และกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับความสามารถของหน่วยงานระดับพื้นที่ในการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของประชาชน

ประการที่ห้า เมื่อพิจารณาร่วมกับงานวิจัยในประเทศไทยที่ผ่านมา จะพบว่าความสำเร็จของการจัดการขยะชุมชนมีองค์ประกอบร่วมสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับครัวเรือน ความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในชุมชน และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประสานความร่วมมือและสร้างกลไกขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Nielsen et al. (2026) ที่ชี้ว่าการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการเสริมพลังของชุมชนเป็นฐานสำคัญ ทั้งนี้ งานของศรีรัตนศิลป์ และ ผ่องพรรณ มุริกันนท์ (2562) สะท้อนบทบาทของกติกาสังคม บ้านต้นแบบ และภาคีเครือข่ายในการสร้างแรงจูงใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน ขณะทำงานของนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2565) เน้นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการและประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ขณะที่ พัทธพร คักดีศรีวัน และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2566) รวมถึง คณาธิป ไกยชน (2567) สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้เมื่อสามารถเชื่อมโยงการลดขยะ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกันในระดับพื้นที่ ข้อค้นพบของตำบลบ้านกลุ่มจึงมิได้เป็นเพียงกรณีศึกษาของการจัดการขยะชุมชนเท่านั้น หากยังสะท้อนการบูรณาการองค์ประกอบทั้งสามประการดังกล่าวผ่านบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้จัดการเครือข่ายนโยบายที่สามารถเชื่อมโยงประชาชน วัด โรงเรียน อสม. และหน่วยงานภายนอกให้ร่วมขับเคลื่อนการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่หก ในเชิงการบริหารภาครัฐ บทบาทของ อบต.บ้านกลุ่มสะท้อนคุณลักษณะบางประการของแนวคิด New Public Management (NPM) เช่น การมุ่งผลลัพธ์ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการลดภาระรัฐผ่านการปรับระบบบริการและดึงความร่วมมือของประชาชน

มาร่วมแก้ปัญหา ซึ่งแตกต่างจากบทบาทดั้งเดิมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งเน้นภารกิจเก็บ ขน และกำจัดขยะตามกรอบอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย (นิภาพรรณ เชนสันติกุล, 2565) อย่างไรก็ตาม กรณีบ้านกุ่มชี้ชัดว่า ประสิทธิภาพ เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากไม่สร้างความ เป็นเจ้าของร่วมและแรงจูงใจทางสังคม ดังนั้น การผสมผสาน NPM เข้ากับการบริหารแบบเครือข่าย และการมีส่วนร่วมเชิงราบจึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Collaborative Governance ของ Ansell & Gash (2008) ที่อธิบายว่าความร่วมมือระหว่างรัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ จะเกิดผลได้เมื่อมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีการร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของพื้นที่บ้านกุ่มอยู่ที่ความสามารถของ อบต. ในการทำหน้าที่ ผู้จัดการเครือข่ายนโยบายที่ทำให้การจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนไม่ใช่กิจกรรมชั่วคราว แต่กลายเป็นระบบความร่วมมือในระดับครัวเรือนและชุมชน

ดังนั้น ความสำเร็จของตำบลบ้านกุ่มจึงมิได้เกิดจากเครื่องมือเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการบริหารแบบเครือข่ายที่เปิดพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือ และความยืดหยุ่นของหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่สามารถปรับนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทจริงของพื้นที่

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปรับบทบาทเป็น “ผู้จัดการเครือข่ายนโยบาย” โดยจัดโครงสร้าง การทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน อสม. วัด และโรงเรียนให้ชัดเจนพร้อมกำหนดระบบ ประสานงาน และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการขยะเป็นงานร่วมของชุมชน ไม่ใช่ภาระของ อบต.ฝ่ายเดียว

2. ควรเน้นมาตรการขยะต้นทางที่ประชาชนทำได้จริง เช่น คัดแยกขยะและจัดการขยะ อินทรีย์ด้วยถังหมักในครัวเรือนควบคู่แรงจูงใจและกิจกรรมชุมชน เพื่อสร้างพฤติกรรมต่อเนื่อง และขยายผลสู่พื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการขยายผลรูปแบบการจัดการขยะเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบมีส่วนร่วม ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีบริบทต่างกัน เช่น พื้นที่เมืองจัดสรรหนาแน่น หรือพื้นที่ชนบท เพื่อเปรียบเทียบความเหมือน และความต่างของกลไกและเงื่อนไขความสำเร็จ

2. ควรวิจัยเชิงประเมินผลในระยะยาว โดยติดตามการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมประชาชน ความเข้มแข็งของเครือข่าย และผลลัพธ์เชิงระบบ เช่น ปริมาณขยะที่ลดลง ต้นทุนการจัดการขยะ และความยั่งยืนของมาตรการในระดับครัวเรือนและชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หน่วยงานต้นสังกัด และขอขอบคุณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี ในการให้ข้อมูลและเข้าดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ตลอดการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). *แนวทางการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยภายในอาคาร*. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- คณาธิป ไกยชน. (2567). การบริหารจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy). *วิจัยปริทัศน์*, (47), 1-20.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2565). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย (Solid Waste Management of Local Administrative Organizations in Thailand). *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 26(1), 1-7.
- พัชรพร ศักดิ์ศรีวัน และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2566). *แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะชุมชน บ้านหนองหมู หมู่ที่ 5 อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย*. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 3(3), 1-15.
- ศรัณรัตน์ ศิลปศึกษา และผ่องพรรณ มุริกันนท์. (2562). การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28(3), 383-392.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-571.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

- Ellen MacArthur Foundation. (2013). *Towards the circular economy: Economic and business rationale for an accelerated transition*. <https://ellenmacarthurfoundation.org>
- Ellen MacArthur Foundation. (2020). *Completing the picture: How the circular economy tackles climate change*.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.
- Marsh, D., & Smith, M. (2000). Understanding policy networks: Towards a dialectical approach. *Political Studies*, 48(1), 4–21.
- Nielsen, H. N., Moalem, R. M., Løkke, S., Darasouk, A., & Latthachack, P. (2026). From linear to circular: Empowering communities through participation in waste management – Insights from Southeast Asia and Scandinavia. *Waste Management & Research*, 44(1), <https://doi.org/10.48620/90840>
- OECD. (2020). *The circular economy in cities and regions*. OECD.
- Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247–1263.
- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Open University Press.
- World Bank. (1992). *Governance and development*. World Bank.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Reviewers)
ที่ลงเผยแพร่ในวารสารจันทร์เกษมสาร ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม–มิถุนายน 2569

รายชื่อ

ศ.ดร.วิบูลย์	ตระกูลฮั่น
รศ.ดร.กัญญกร	เยี่ยมพญา
รศ.ดร. วาวิด	เจริญราษฎร์
รศ.ดร. วาโร	เพ็งสวัสดิ์
รศ.ดร.ปาจรีย์	ผลประเสริฐ
รศ.ดร.พรสวรรค์	ศิริกัญจนารณ
รศ.ดร.สุนันท์	สังข์อ่อง
รศ.ดร.อรสา	จรรยาธรรม
รศ.ฉันทนา	เยี่ยมสกุล
ผศ.ดร.เชาวน์มนัส	ประภักดี
ผศ.ดร.นพคุณ	สุดประเสริฐ
ผศ.ดร.ปิยะธิดา	ทองอร่าม
ผศ.ดร.พีระ	พันธุ์ท้าว
ผศ.ดร.ภาณุภาค	โมกข์ศักดิ์
ผศ.ดร. ราตรี	แจ่มนิยม
ผศ.ดร.รุจิภาส	ภูธนัญญฤทธิ์
ผศ.ดร.วาสิตา	เกิดผล ประสพศักดิ์
ผศ.ดร.วิมลฤดี	พงษ์ธีรบุญ
ผศ.ดร.สุกัญญา	พยุ่งสิน
ผศ.ดร. สุขสันติ	แวงวรรณ
ผศ.ดร.สุดาร์ตน์	ตันติวิวัฒน์
ผศ.ดร. สำเนา	หมื่นแจ่ม
ผศ.ดร.อภิรดี	วงศ์ศิริ
ผศ.ดร.อรอุมา	เจริญสุข
น.อ.หญิง ผศ.เอมรัตน์	ยิ่งพิสุทธิ
ผศ.ครรชิต	มาระโกชน
ผศ.สงกรานต์	สมจันทร์

หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสาร

เวลาเผยแพร่	เผยแพร่เป็นประจำทุกปี ๆ ละ 2 ฉบับ โดยกำหนดออกตรงตามเวลาอย่างต่อเนื่อง คือ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม
เจ้าของวารสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
ติดต่อกองบรรณาธิการ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม โทร 0-2942-6800 (ต่อ 9005, 9011) อีเมล: research.rdi@chandra.ac.th

มาตรฐานวารสาร

ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวารสารวิชาการกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ที่ อว. และ สกสว. กำหนด ทั้งจากภายในและภายนอก ในสัดส่วนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ระบบการพิจารณาประเมินบทความใช้ระบบที่ผู้เขียนและผู้อ่านไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double Blind) โดยผู้อ่าน (Reviewer) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีตำแหน่งทางวิชาการ และ/หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในระดับปริญญาเอก มีความเชี่ยวชาญในสาขาและมีผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องหรือสอดคล้องกับบทความที่นำเสนออย่างน้อย 3 คน

เรื่องที่ลงวารสาร

1. เป็นบทความวิจัย (Research Articles) หรือบทความวิชาการ (Articles) ในกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
2. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน รวมทั้งไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาหรือส่งเพื่อตีพิมพ์ที่อื่นซ้ำในเรื่องเดียวกัน
3. เนื้อหา ส่วนประกอบใด ๆ ของบทความ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละท่าน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือรับผิดชอบ
4. ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสารต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ประเมินบทความตามกระบวนการ และได้รับการยอมรับจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความอย่างน้อย 3 คน
5. ผู้เขียนต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนด รวมทั้งต้องยินยอมให้บรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความได้ก่อนเผยแพร่
6. ผู้เขียนต้องกรอกข้อมูลในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online–ThaiJO) โดยเข้าไปที่ www.tci-thaijo.org

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

1. บทความทุกบทที่ส่งมาให้พิจารณา ต้นฉบับพิมพ์ในกระดาษเอ 4 ความยาวระหว่าง 14–16 หน้า โดยใช้ชนิดและขนาดของตัวอักษรตามที่กำหนด

2. บทความทุกบทต้องมีชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนทุกคน บทคัดย่อ คำสำคัญ ที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ชื่อภาษาอังกฤษเฉพาะคำขึ้นต้นให้พิมพ์เป็นตัวพิมพ์ใหญ่ โดยแยกบทคัดย่อออกจากเนื้อหา ใช้ตัวอักษรแบบ TH Niramit AS

3. หัวข้อในบทความประกอบด้วย

3.1 บทคัดย่อ (ภาษาไทย) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ใช้ตัวหนา ขนาด 18 ชื่อผู้เขียน ใช้ตัวหนา ขนาด 15 สังกัดที่ทำงาน ใช้ตัวปกติ ขนาด 12 ให้ระบุไว้ในบรรทัดต่อจาก ชื่อ-สกุล บทคัดย่อ ใช้ตัวหนาขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ขีดขวา)

ชื่อผู้เขียนภาษาไทย¹ (ขีดขวา)

¹สังกัดที่ทำงานภาษาไทย (ขีดขวา)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบฝึกทักษะภาษาฝรั่งเศสเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

3.2 บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ใช้ตัวหนา ขนาด 18 ชื่อผู้เขียน ใช้ตัวหนา ขนาด 15 สังกัดที่ทำงาน ใช้ตัวปกติ ขนาด 12 ให้ระบุไว้ในบรรทัดต่อจาก ชื่อ-สกุล บทคัดย่อ ใช้ตัวหนาขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (ขีดขวา)

ชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษ¹ (ขีดขวา)

¹สังกัดที่ทำงานภาษาอังกฤษ (ขีดขวา)

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop French for Tourism and Hotel Industries Lessons for Developing Cross-cultural Competency Among Undergraduates

3.3 คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Keywords) อยู่ต่อจากบทคัดย่อ 3–5 คำ ใช้ตัวปกติขนาด 14 ส่วนหัวข้อคำว่าคำสำคัญใช้ตัวหนา ขนาด 14

3.4 เนื้อหาบทความ แบ่งเป็น 1 คอลัมน์ หัวข้อใช้ตัวหนา ขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

3.5 เนื้อหาบทความวิจัยประกอบด้วยหลักสำคัญคือ บทนำที่กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย) กรอบงานวิจัย (ถ้ามี) สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) วิธีดำเนินการวิจัย (เครื่องมือการวิจัยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล) ผลการวิจัย (ให้นำเสนอข้อมูลหรือตารางผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์) อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย (ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป) เอกสารอ้างอิง

3.6 เนื้อหาบทความวิชาการ ประกอบด้วยหลักสำคัญคือ บทนำ เนื้อหา บทสรุป เอกสารอ้างอิง

4. รูปแบบตาราง ชื่อตาราง ใช้ตัวหนา ขนาด 16 หัวข้อตาราง ใช้ตัวหนา ขนาด 14 เนื้อหาในตาราง ใช้ตัวปกติ ขนาด 14 ดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจแต่ละด้านของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุหญิง (n=29)

ความพึงพอใจ	M	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านที่พักอาศัย	x.xx	x.xx	มากที่สุด
ด้านอาหาร	x.xx	x.xx	มาก

5. เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงเอกสารแบบ APA7 ตามคู่มือการเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม APA7th edition วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม

6. ห้ามใช้เลขข้ออัตโนมัติ

7. ต้องทำการตั้งค่ากระดาษ ดังนี้

7.1 ตั้งค่าน้ำกระดาษ

- บน-ล่าง 3 ซม. - ซ้าย-ขวา 2.54 ซม.
- เย็บกระดาษ 0.91 ซม. - ตำแหน่งเย็บกระดาษ ซ้าย

7.2 ตั้งค่าการย่อหน้า (Paragraph)

การจัดแนว กระจายแบบไทย

ระดับเค้าร่าง เนื้อความ

การเยื้อง ซ้าย-ขวา 0 ซม. พิเศษ ไม่มี

ระยะห่าง ก่อน-หลัง 0 w. ระยะห่างบรรทัด หนึ่งเท่า

7.3 ตั้งค่า tabs

1.0.6 นิ้ว/1.52 ซม.

1.10.85 นิ้ว/2.16 ซม.

1.1.11.1 นิ้ว/2.79 ซม.

1)1.35 นิ้ว/3.34 ซม.

วารสารจันทร์เกษมสาร ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความคิด และผลงานที่เกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัย ในแนวทางสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ทางวิชาการของมหาวิทยาลัย
2. ส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย ผลิตผลงานทางวิชาการ เผยแพร่ต่อสาธารณชน ในรูปแบบบทความวิชาการและวิจัย
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแนวคิด หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผลงานวิชาการ ระหว่าง นักวิชาการในมหาวิทยาลัยกับสังคมภายนอก

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยกร วงศ์รัักษ์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธิรักษา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา คุณาอภิสิทธิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ พลประถม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ชุมงคล	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด กิจขันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม

กองจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์อนงค์	จินตวิจิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พกาดี	ไวกลีกรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ภา	ใจมุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพร	สุวัฒน์สุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัญญาภัทร	แสงแป้น
ดร.นรรชนา	ทาสวรรณ
ดร.รัชนี	พลพิบูลย์

เลขากองจัดการ

นางสาวศิริภา	คำลอย
นางสาวศรีญา	จินตนา

ศิลปกรรม-ภาพปก

ดร.นรรชนา	ทาสวรรณ
-----------	---------

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
 39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
 โทรศัพท์ 0-2942-6800 ต่อ 9005
 E-mail: research.rdi@chandra.ac.th

Institute of
Research
and ***Development***
Chandrakasem Rajabhat University

ISSN (Online) : 2651-1975
ISSN (Print) : 0858-0006

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ : 0-2942-5800, 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9007)
แฟกซ์ : 0-2512-1845 อีเมล : research.rdi@chandra.ac.th